Cumhuriyet'in Kuruluşu ve Ankara'nın Başkent ilan edilmesinin
Yüzüncü Yılı Anısına bir Ankara Öyküsü

görünmez kent ankybele

Baykan Günay

TED Üniversitesi
Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

ISBN 978-605-80942-5-3

Yazar
Baykan Günay

Dizin ve Grafik Tasarım
Zeynep Eraydın

Baskı
Öz-San Matbaacılık
Ankara

©2023 TED Üniversitesi
Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.

TED Üniversitesi
Mimarlık ve Tasarım Fakültesi
Şehir ve Bölge Planlama Bölümü
Ziya Gökalp Caddesi no: 48 06420 Kolej Ankara

web I https://city.tedu.edu.tr/
IG I teducity

Teşekkür

Bu kitabın bir öyküsü var ve 18 Temmuz 2018'de başladı. O tarihte değerli meslektaşım Ela Ataç Kavurmacı'ya bu çalışmayı yapacağıma söz vermiştim. Ben hep unuttum, Ela unutmadı, kendisine teşekkür ederim. Biraz rastlantı olarak Ankara'nın başkent oluşunun ve Cumhuriyetin kuruluşunun yüzüncü yılına denk düştü. Sanırım bu Ankara'nın ikinci başkentliği, Roma İmparatorluğu'nun Galatia Eyaletinin merkezine de bir çeşit başkentlik yakıştırılabilir, ancak sürekli sıkıntılarla var olmuş bir kent olarak Mamboury'nin tanımını haklı çıkartmış. "Ankara'nın sıklıkla tahrip edildiği ama mükemmel konumu sayesinde her seferinde küllerinden yeniden doğduğu düşünülebilir demiş yazar. Günümüzde buna bir ad da verilmiş; dirençlilik (resilience)." 19. Yüzyılda dört bir tarafı mezarlıklarla kaplı bir ölüler kentinden başkentliğe dönüşmesinin tarihsel köklerini İtalo Calvino'nun yarattığı Kubilay Han ve Marko Polo tartışmalarına dayandırmak benim için keyifli bir serüvene dönüştü. Bu bana sürekli sözünü ettiğimiz zaman-mekân ikilisine yeniden bakma fırsatı verdi ve gerçekle düşlem arasında gidip geldim.

Beni bu yayın için özendiren ve düzeltmeler yapan Ela Ataç Kavurmacı ile kitabın ve içindeki grafiklerin tasarımını kafamdaki gizemli dünyayı kavrayarak oluşturan Zeynep Eraydın'a teşekkürlerimi sunarım.

Beni cesaretlendirenTEDÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümünün öğretim üyeleri; Zeki Kâmil Ülkenli, Cansu Canaran, Irmak Yavuz Özgür, Elif Merve Nalçakar ve Başak Aycan Özkan'ı anmak bir borçtur.

Yayını okuyarak beni Kybele'ye az yer ayırdığım konusunda uyaran kızım Göksu Günay Öğüt ve sabırla bu yayını destekleyen eşim Tuba Günay'a da sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

“

Ankara En İyi Kalpli Üvey Ana

Bu şehri bu kadar yalın anlatan başka bir şey olamaz sanırım. Sorumluluklarını bilen, asla kötü davranmayan ama sonuçta bir üvey ana olan Ankara.
Bu şehirde insanlar bekler, emekliliği, askerliğin bitmesini, rüşvetin gelmesini, gönderdiğiniz evrakın cevaplanmasını, suskun devletin konuşmasını beklerler.
Taşı çatlatacak bir sabırla bir şeyleri beklerler, kim bilir bekledikleri hayattır.
Belki denizi görselerdi beklemezlerdi.
Denizi su sanırlar.
Suyu görmek için göllerin kıyısına gidersiniz ama su ufka uzanmaz.
Bir suyu deniz yapan ufuk yoktur Ankara'nın göllerinde.
Oysa ne önemlidir suyun hiç bitmemesi ve uysal bir sevgili gibi gökyüzüyle birleşmesi. O vaatker ufuk çizgisi, o nasıl güzeldir.
Her zaman ötelerde bir şey olduğunu fısıldayan o şehvetli çizgi.
İnsanlar Ankara'da beklerler, kim bilir bekledikleri hayattır.

Cemal Süreya

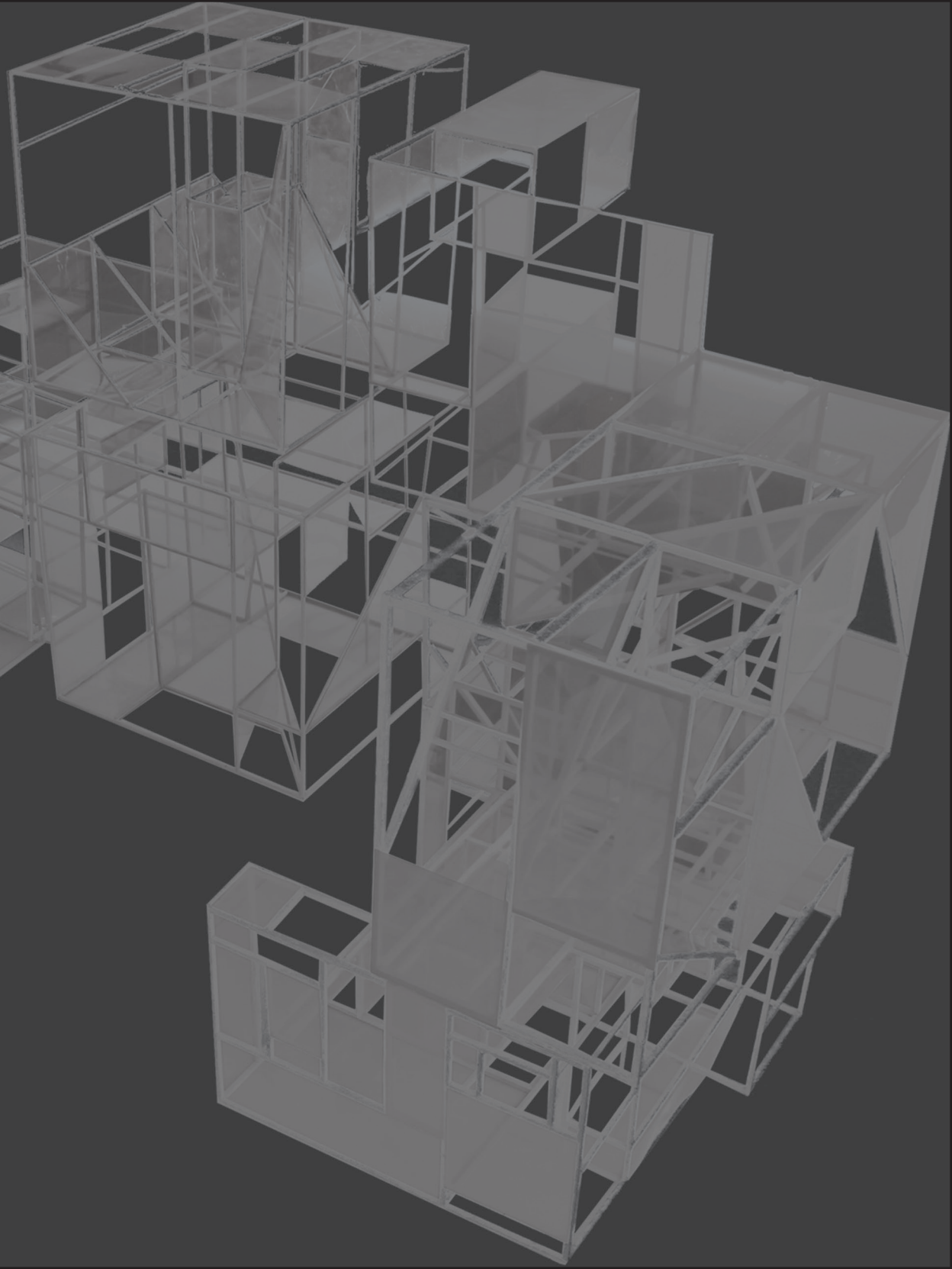

İçindekiler

1. Girizgâh
2. Sözden Resmetmeye (Çizgiye)
3. İlk Denemeler (Claudio ve Bigae)
4. Marko Polo ve Kubilay Han
5. Görünmez Kent Ankybele
6. Karmaşık Kentler
7. Marko'nun Rüyaları
8. Öyküler Bitmez ki!

1

girizgâh

Bu öykünün öyküsü 18 Temmuz 2018'de başladı. İtalo Calvino'nun Görünmez Kentler[1] adlı öyküler kitabındaki sözleri benim için özendirici oldu:

"Görünmez Kentler bildik kentler değil; kurmaca kentlerdir. Hepsine birer kadın adı verdim; kitap kısa kısa bölümlerden oluşuyor. Bu bölümlerden her biri, her kent için ya da genel anlamda kent kavramı için geçerli olan bir ipucu sunmalı." [2]

Mantık ve akıl açısından yapılacak bir değerlendirme kitaptaki öyküleri yadırgamamıza neden olabilir, zırvalamış diyenler de çıkabilir kuşkusuz. Birkaç öyküyü elemek, ya da eklemek de kitabın kurgusunu değiştirmeyecektir. Kitaptaki öykülerin derdi bu değil; yakalamaya çalıştığı zaman-mekân-yer kurgusunu kavratabilmek ve bu çerçevede bireyi sürekli olarak dünyaya farklı biçimlerde baktırabilme gücüne sahip; bunlar hem öğretici, hem de zihin açıcı.

Görünmez kentleri tek tek anlamak, kitabın kurgusunu ortaya çıkartmak uzmanların işi, beni kendine çeken ise en temel kurgu olarak gördüğüm Kubilay Han ile Marko Polo arasında kurulan karşılıklı düşünce ve görüş paylaşımıdır. Çoğunlukla uyuşmaz gibi görünen fikirler kitabın devingenliğini de sağlamaktadır. Bir edebiyat yazarı değilim; roman, öykü, şiir yazmadım. Buna karşılık bir akademik kişilik olarak çok sayıda kitap ve makale yazdım. Bu kez farklı bir deneme yapmayı göze aldım.

1 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul.
2 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s. 9.

Son dönemlerde akademik dünyaya çok farklı bakmaya başladım. Bu dünyanın öğretmenleri çılgınca bir akademik unvan peşinde koşuyorlar ve giderek soyutlama ile gerçek dünya arasındaki bağlardan kopuyorlar. Web ortamının sağladığı olanaklarla düzenlenen etkinliklerin hemen hepsi aynı şekilde tanımlanmaktadır: "Uluslararası akreditasyon kuruluşlarının ölçütlerine göre 'uluslararası bilimsel kongre' statüsüne sahip olan etkinlik ÜAK ve YÖK'ün mevcut mevzuatlarına göre de uluslararası niteliğe sahiptir ve profesörlük kadrolarına atanmak da dâhil olmak üzere doçentlik, akademik yükselme ve akademik teşvik kriterlerini de karşılamaktadır," ya da "gerek bilim ve danışma kurulu gerekse de katılımcı ülke çeşitliliği bakımından doçentlik ve profesörlük kadrolarına atanmak da dâhil olmak üzere, ilgili kurumların akademik yükseltme kriterlerine uygundur" denilerek akademik dünyaya bakılmaktadır.

Bu çerçevede bilim adına yapılanlara, bunların gerçek dünya ile ilişkilerine baktım ve bilim alanından soğudum. Son yıllarda dünyaya bakışımda bir yeni yaklaşım daha ilgimi çekiyor. Planlama alanının günümüzden geleceğe bakma gibi bir alışkanlığı var. Burada tarih ve onun mekânı artık salt anılara indirgenmeye başlandı diye düşünüyorum. Öğrencilerimle tarihe dönüp, bugün nasıl inşa edilebilirdi sorusunu sormak bana daha gerçekçi geliyor.

Kitaptaki karşılıklı konuşmaların birinde Kubilay Han ile Marko arasındaki konuşma bana bu olguyu anımsattı: *"Bir kente girer Marko; bir meydanda, birinin, geçmişte kendisinin olabilecek bir yaşamı ya da bir ânı yaşadığını görür; çok zaman önce, zamanın içinde durmuş olsaydı, ya da çok zaman önce, bir yol sapağında, saptığı yola değil de onun tam karşısındakine sapsaydı ve uzun zaman dolaştıktan sonra dönüp o meydandaki o adamın yerinde durmuş olsaydı, orada, o meydanda o adam değil, kendisi olabilirdi şimdi."* [3]

Calvino burada, **"Yaşanmamış gelecekler geçmişin dallarıdır yalnızca: kuru dallar"** yargısına varır ve şu diyalogu geliştirir: **"Bütün bu yolculuklar geçmişini yeniden yaşamak için mi?" diye sordu bu noktada Han. Şöyle de sorabilirdi aslında: "Bütün bu yolculuklar geleceğini yeniden bulmak için mi?"** Şöyle cevap verdi Marko:

Başka yer, negatif bir aynadır. Yolcu sahip olduğu tenhayı tanır, sahip olmadığı ve olmayacağı kalabalığı keşfederek. [4]

3 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s; 76.
4 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s; 76.

Görsel 1
Kubilay Han (1215 - 1294) - Marco Polo (1254 - 1324)
Kaynaktan yararlanılarak yeniden çizilmiştir. [5]

5 Knox, Thomas W. (1885), The Travels Marco Polo for Boys and Girls with Explanatory Notes and Comments, New York & London Putnam's Sons, s. 7; s. 199.

Bu çerçevede Marko Polo'nun gezilerini de okudum ve dünya haritasında adım adım izledim. Calvino'nun kahramanları o zaman bana çok daha gerçek geldi. Arada sırada bilim adına yazılan makale ya da kitaplardan uzaklaştım ve bana çok daha eğlenceli gelen bir denemeye gireyim dedim ve bu metni oluşturdum. Calvino ise temel kaygılarını şöyle özetlemiş:

"Bugün kent kavramı bizim için ne anlama geliyor? Onları kent olarak yaşamanın gittikçe zorlaştığı şu günlerde, kentlere, son bir aşk şiiri gibi bir şey yazdığımı düşünüyorum. Belki de kent yaşamının kriz noktasına yaklaşmaktayız ve Görünmez Kentler, yaşanmaz hale gelen kentlerin kalbinden doğan bir rüya. Metropollerin tamamını bloke ederek zincirleme zararlar doğurabilecek büyük teknolojik sistemlerin çekiciliğinden konuşulduğu kadar, doğal ortamın yıkımından da aynı süreklilikte konuşuluyor. Çok büyük kentlerin yaşadığı kriz doğanın yaşadığı krizin diğer yüzüdür." [6]

Devamında dünyanın sonunu ve felaketleri önceden bildiren kitaplardan bir tane daha yazmak yerine Marko Polo'nun kalbinde yatanın, insanları kentlerde yaşatan gizli nedenleri, krizlerin ötesinde değerleri olan nedenleri keşfetmek olduğunu vurgular Calvino. Kentler *"anıların, arzuların, bir dilin işaretlerinin bir araya gelmesidir. Kentler takas yerleridir, tıpkı bütün ekonomi tarihi kitaplarında anlatıldığı gibi, ama bu değiş-tokuşlar yalnızca*

6 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s; 12-13.

ticari takaslar değil; kelime, arzu ve anı değiş-tokuşlarıdır" ve Görünmez Kentler *"mutsuz kentlerin içine gizlenmiş, sürekli biçim alıp, yitip giden mutlu kentler imgesi üstüne açılıp kapanıyor."* [7]

İtalo Calvino'ya ve onun görünmez kentlerine akademik dünyada da değiniliyor, ancak sanırım yalnızca değiniliyor. Kevin Lynch de ünlü **"İyi Bir Kentin Kuramı"** [8] adlı çalışmasında buna değinmiş, ancak ben çok yakın zamanda bu konunun farkına vardım. Şehir olgusunun büyük ustasına göre *"Italo Calvino'nun Görünmez Şehirlerinde Marko Polo, büyük Kubilay Han'a birbiri ardına fantastik şehirleri anlatıyor.* ***Her şehir, bazı insani sorunların özünü abartan bir topluluğu yansıtır ve her biri için, bu soruyu yerine getiren ve bilgilendiren, zekice ve şaşırtıcı bir şekilde tasarlanmış bir form vardır."*** [9]

Polo, arzu ve hafızadan bahseder; çeşitlilik ve rutin; geçici ve kalıcı, ölü, canlı ve doğmamış olanın; görüntülerin, sembollerin ve haritaların sayısı; kimlik, belirsizlik, yansımalar, görünen ve görünmeyen; uyum ve uyumsuzluk; adalet ve adaletsizlik; dolambaçlar, tuzaklar ve sonsuzluk; güzellik ve çirkinlik; başkalaşma, yıkım, yenilenme, süreklilik, olasılık ve değişim.

7 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s; 12-13
8 Lynch, Kevin (1981), A Theory of Good City Form, The MIT Press, Massachusetts, USA, s; 72.
9 Lynch, Kevin (1981), A Theory of Good City Form, The MIT Press, Massachusetts, USA, s; 72.

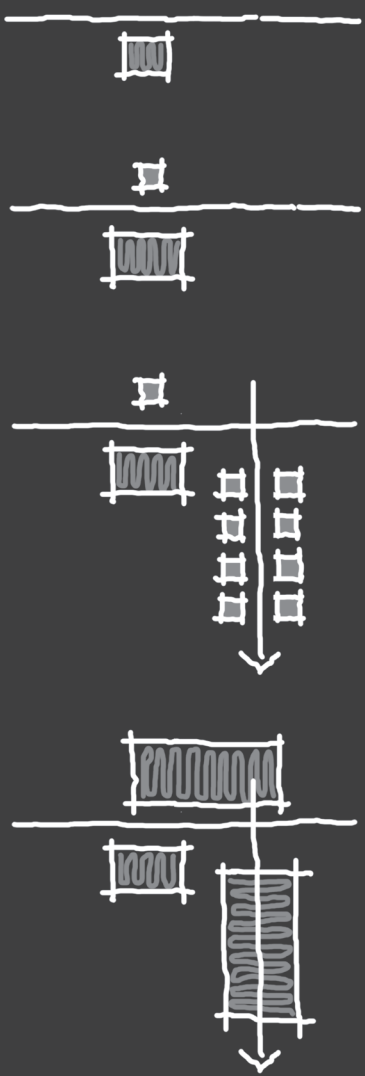

Görsel 2

Kevin Lynch; Bir Öykü Olarak Kent [10]

10 Lynch, Kevin (1981), A Theory of Good City Form, The MIT Press, Massachusetts, USA, s; 328

Calvino, deneyimlerine ve gözlemlerine göre kentleri; anılar, arzular, işaretler, takas süreçleri, gözler, adlar, ölüler ve gökyüzü bağlamlarında kavramsallaştırmış, daha sonra süreklilik, gizlilik ve incelik olgularıyla irdelemiştir. Bundan sonrası okuyucunun hayal gücüne, yorumlarına ve soyutlama kapasitesine bırakılmıştır. Görünmez Kentler sonsuzlukta, çoğullukta ve tarihsiz bir zamanda yaşanan bir kimlik arayışıdır. Ankybele'nin öyküsü de bu çerçevede oluşmuştur.

Öyküyü oluşturan diğer bir olgu Kaos Kuramı olmuştur. Kuramın temelleri antik dönemde atılmış ve *"İÖ 8. yüzyılda yaşayan Yunanlı filozof Hesiodos'un, kozmik temalı eseri **Theogony**'de '...her şeyden önce kaos vardı...' dediği, Dünya ve diğer her şeyin ondan sonra oluştuğu belirtilmiştir. Antik Yunanlılar kaosun düzenin atası olduğunu, bir diğer deyişle düzenin düzensizlikten geldiğini kabul etmişlerdir."* [11]

Uygarlıkların oluşumunda, kentlerin yükseliş ve çöküşünde de kaba çizelgeler oluşturmak olasıdır. Buna karşılık olayların asla birebir aynılıkta tekrarlamadığı da bir gerçektir. Diğer yandan tarih kitaplarına baktığımızda, çok küçük olayların insan ilişkilerinde çok büyük etkilere ve değişikliklere neden olduğunu da görürüz.

Daha sonra da değinileceği gibi Çin üzerindeki Moğol egemenliği devam edememiştir. Yalnızca üç kuşakta

11 Sardar, Ziauddin; Abrams, Inowa (2010), KAOS, Düzensizlikteki Düzeni Anlamak İçin Çizgibilim, Çeviri: Deniz Guliyeva, NTV Yayınları, İstanbul, s; 4.

göçebe bir kabilenin inanılmaz büyüklükte bir imparatorluğa dönüşmesi gibi, Yuan hanedanı da üç kuşakta parçalanarak yok olmuştur.

Antik Çin'de de kaos ile düzenin bağlantılı olduğunu fark etmişlerdi. "*Çin mitolojisinde ejder, kaostan türeyen düzen ilkesi Yang'ı temsil eder. Bazı Çin yaratılış hikâyelerinde ışık demeti -Yin- kaosun dışına uzanıp gökyüzünü oluşturur. Yin ile Yang -dişi ve erkek unsur- evreni oluşturmak için harekete geçer. Ancak kaosun dışına çıktıktan sonra bile kaosun özelliklerini taşımaya devam ederler. Her biri ayrı ayrı baskın olduğunda kaosu geri getirirler.*" [12]

Görsel 3: Yin, Yang ve Kaos [13]

12 Sardar, Ziauddin; Abrams, Inowa (2010), KAOS, Düzensizlikteki Düzeni Anlamak İçin Çizgibilim, Çeviri: Deniz Guliyeva, NTV Yayınları, İstanbul, s; 3

13 Knox, Thomas W. (1885), The Travels Marco Polo for Boys and Girls with Explanatory Notes and Comments, New York & London Putnam's Sons, s. 7; s. 199..

Ankybele'nin öyküsüne de bu gözle bakılabileceğini düşündüm. Kent, kimi zaman kaosun dışına çıkmış sonrasında ise kaosun özelliklerini taşımaya devam etmiştir. Bu çerçevede metindeki alıntılar da kimi zaman bilimsel alanın kurallarının dışına çıkmıştır. Kimi zaman özne değiştirilmiş, kimi zaman nesne farklı ele alınmıştır. Kimi zaman da kitaptaki özgün isimlerin yerine "Ankybele" kullanılmıştır.

Okuyanlar kuşkusuz ne çok alıntı var, ya da bir makale değil, derleme olmuş diyebilirler. Zaten bu metin bir bilimsel yazı değildir. Yazarın Kubilay ve Marko diyalogları üzerinden kurguladığı bir denemedir.

2

sözden resmetmeye

Calvino'nun anlatıları görsel dünyanın meraklılarının da ilgisini çekmiş ve çok sayıda resim ya da grafik üretilmiştir. Kuşkusuz resim sözden de güçlü ancak sonu yok. 2018 Güz döneminde TED Üniversitesi Mimarlık Bölümü Üçüncü Sınıf öğrencileriyle ARCH 381 (Kentsel Tasarım) dersinde bu türden bir deneme yaptık. Kuşkusuz resmetme çok kolay bir şey değil ama istenen zaten resim değil ki bir soyutlama. Toplumumuzun soyutlama gücünün sınırları da bu çalışmalarda ortaya çıkıyor. Gene de iyi soyutlama olarak nitelendirdiğim aşağıdaki öğrencilerimin çalışmalarını da bu vesileyle anmış oluyorum.

Görsel 4: Pentesilea

Redrawn from Ersan İlktan

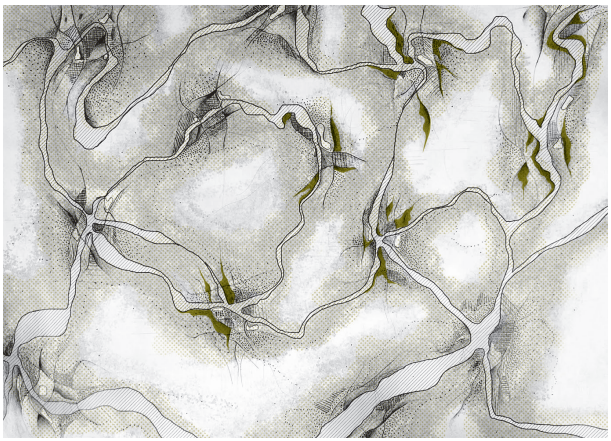

Sürekli kentler başlığı altında tanımlanan kenti Calvino şöyle tanımlamış: "*Saatlerce yürür, kentin ortasında mısın yoksa hâlâ dışında mısın anlayamazsın. Alçak kıyıları bataklıkların içinde kaybolan bir göl gibi Pentesilea, ovanın içinde erimiş, çorbaya benzeyen bir kent; kilometreler boyu genişleyip yayılıyor çevreye: gür çayırların içinde, tahta perdeler ve küçük teneke çatılar arasında sırt sırta vermiş soluk binaları var.*" [14]

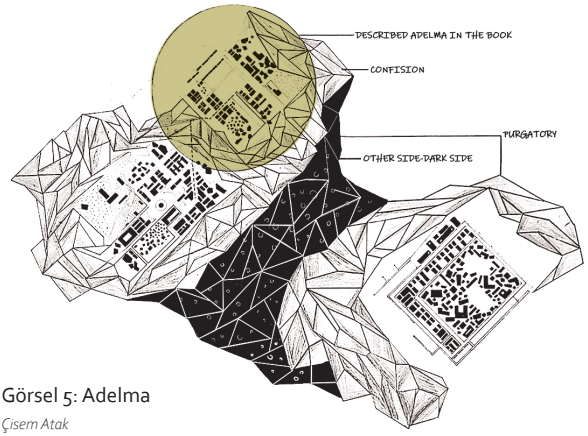

Görsel 5: Adelma
Çisem Atak

Adelma ise Kentler ve Ölüler başlığı altında tanımlanmış: *Eğer Adelma yalnızca ölülere rastlanan, düşümde gördüğüm bir kentse, bu düş korkutuyor beni. Eğer Adelma canlıların yaşadığı gerçek bir kentse, benzerliklerin yok olması, insana müthiş bunalım veren yabancı yüzlerin belirmesi için onlara ısrarla bakmayı sürdürmek yetecek. Her iki durumda da onlara bakmakta inat etmemek en iyisi.* [15]

14 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s; 196-197.

15 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s; 138.

Kentler ve Takas çerçevesi çizilmiştir **Ersilia** için: *Ersilia'da oturanlar kentin yaşamını ayakta tutan bağları belirlemek için evlerin köşeleri arasına, renkleri akrabalık, takas, otorite, temsil ilişkilerine göre değişen, beyaz veya siyah veya gri veya siyah-beyaz ipler gererler. İpler artık aralarından geçilemeyecek kadar çoğaldığında çekip giderler. Evler parça parça sökülür; ipler ve dayanakları kalır yalnızca.* [16]

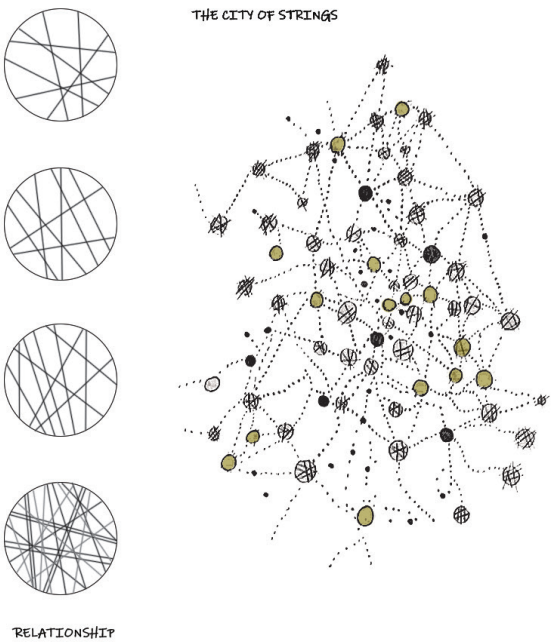

Görsel 6: Ersilia
Elif Ezel Özenir

16 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s; 120.

Laudomia'nın da her kent gibi mezarlıkları vardır, ancak bir de doğmamışlar için bir Laudomia daha içermektedir. *Her kent, Laudomia gibi, yanı başında, sakinlerinin adı kendi adlarıyla aynı olan bir kent daha yaşatır: ölülerin Laudomia'sı bu, mezarlık. Ama Laudomia'yı bütün diğer kentlerden farklı kılan özellik üçüz olması onun, henüz doğmamışlara ait üçüncü bir Laudomia'yı içermesi.*[17]

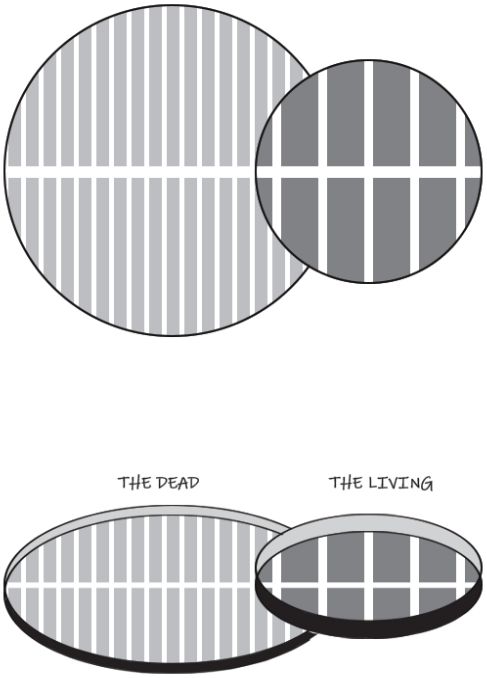

Görsel 7: Laudomia
Mücahit Edaş

17 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s; 181-183.

Zoe, yaşamın tümüyle kentin kendisi olduğu bölünmez bir bütün olarak var olmaktadır. *Bu kentin her yerinde insan canı istediğinde uyur, alet edevat üretir, yemek pişirir, altın para biriktirir, soyunur, hükmeder, satar, kâhinleri sorgular. Piramit bir çatı, cüzzam hastanesini ya da odalık hamamlarını örtebilir. Yolcu dolaşır, dolaşır, sadece kuşku doludur kafası: kentin farklı özelliklerini birbirinden bir türlü ayıramadığından, kafasında ayrı tuttuğu özellikler de karışır birbirine.*[18]

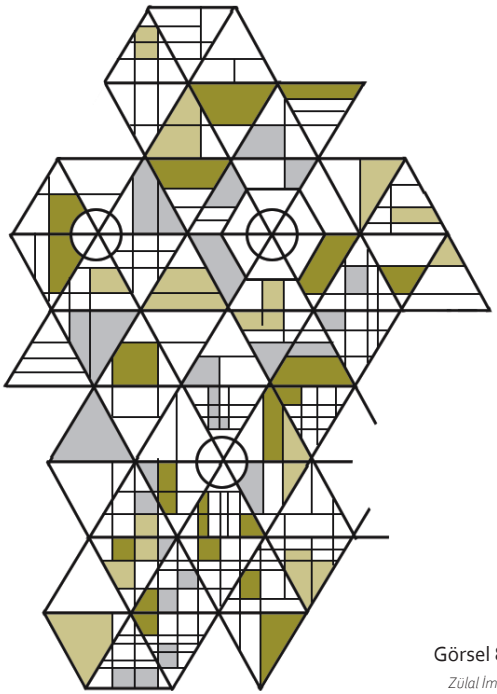

Görsel 8: Zoe
Zülal İmran Uyar

18 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s; 80.

Bu kentin sakinleri, yalnızca **Aglaura** adı üzerinde büyüyen bir Aglaura'da yaşadıklarını sanırlar ve toprakta büyüyen Aglaura'yı fark etmezler. *Demek ki Aglaura'yı, gördüğüm ve yaşadığım kadarıyla anlatmaya kalksam, sana solmuş, hiçbir niteliği olmayan, oraya öylesine kurulmuş bir kentten söz etmem gerekecek. Bu da doğru olmazdı: bazı saatlerde, sokakların bazı kısımlarında, hiçbir şeyle karıştırılamayacak kadar özel, nadir, hatta olağanüstü bir şeyin kuşkusunun açıldığını görürsün önünde; nedir, bilmek istersin, ama şimdiye dek Aglaura için söylenmiş şeyler hapseder sözcükleri ve söylemeye değil tekrar etmeye zorlar seni.*[19]

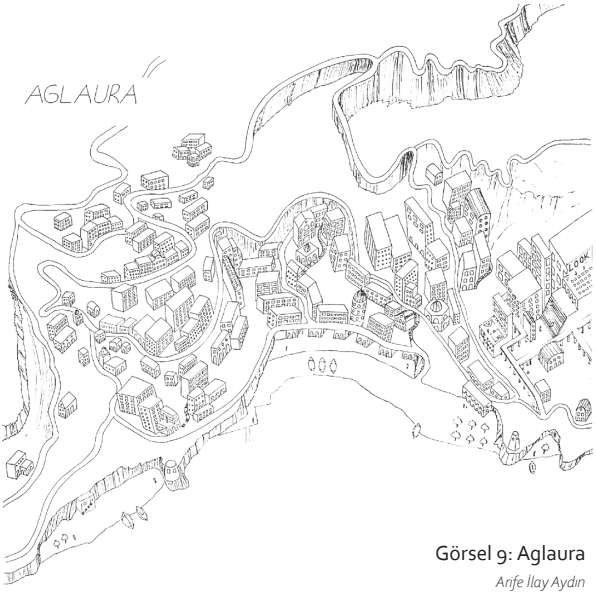

Görsel 9: Aglaura
Arife Ilay Aydın

19 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s; 111-112.

Dokuz bölümlük kitapta 55 kent tanımlanmaktadır ve hepsine kadın adı verilmiştir. Kentler ayrıca her biri beşli gruplardan oluşan 11 temada sınıflandırılmıştır:

1. Kentler ve Anı
2. Kentler ve Arzu
3. Kentler ve İşaretler
4. İnce Kentler
5. Takas Kentleri
6. Kentler ve Gözler
7. Kentler ve Adlar
8. Kentler ve Ölüler
9. Kentler ve Gökyüzü
10. Sürekli Kentler
11. Saklı Kentler

Metin oluşturulurken bu temaların bazıları kullanılmış ve yeni temalar da eklenmiştir.

3

ilk denemeler
(Claudio ve Bigae)

Ankybele'nin öyküsüne geçmeden önce kimi denemeler yapma çabasına girdim ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü ikinci sınıf öğrencileriyle ziyaret ettiğimiz, 2006-2007 Mut ve 2007-2008 Biga kentlerinden esinlenerek ilk Kubilay-Marko Polo anlatıları oluştu.

Marko Kubilay Handan ayrıldıktan sonra iki kente daha uğrar. Heyhat, bunları artık yaşamayan Han'a anlatamayacaktır. Gene de bu kentleri betimler ve atlasına kaydeder. Ancak Venedik'e döndüğünde bunlar zihninden silinir. Zaten Kubilay Han dememiş miydi?

Senin kentlerinin hiçbiri yok. Belki de hiç olmadılar. Artık olmayacakları da kesin. Neden eğleniyorsun bu avutucu masallarla? İmparatorluğumun bataklıktaki bir ceset gibi çürüdüğünü ve bataklığın, gagasıyla onu didikleyen kargalara, kirli sularıyla beslenen sazlara hastalığını bulaştırdığını zaten biliyorum ben. Neden bunlardan söz etmiyorsun bana? Neden yalan söylüyorsun Tatarların [20] imparatoruna, yabancı? [21]

Gel zaman git zaman, bir Venedik malikânesinin bodrumunda 3 sayfalık el yazması bulunur. Görülür ki bunlar unutulmuş ve Marko'nun görünmezler listesinin dışında "Saklı" olarak kalmışlardır. Farklı iki tür gibi görünen bu kentlerden biri "içinden geçilen", diğeri "kenarından geçilen" olarak betimlenmiştir.

20 Tarihi gerçek şöyle der; Kubilay, Moğol İmparatoru Cengiz Han'in soyundan gelir, ama Marko Polo kitabında ondan "büyük Tatar Hanı" diye söz eder ve bu da yazılı gelenekte böyle kalmıştır. (Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s; 11.)

21 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s; 103.

İçinden geçilen kentler

Claudio'ya erişmek için dağları aşmak gerekir. Dağları geçince farklı bir dünya başlar. Çok aşağılarda gök rengi bir ırmak akar. Kentin kurulduğu alanda sular akmakta, çavlanlar çevreyi serinletmektedir. Ulu çınarlar insanlara huzur vermektedir. Kentin çok önceleri bir emekliler kenti olduğu söylenmektedir. Bir tiyatrosu ve kalesi bulunan kent gel zaman git zaman terkedilir. Denizlerle karalar arasında bulunan kent, kervanların ve orduların geçiş yolunda bir durak olma özelliğini sürdürür. Gene rivayet olunur ki, buradan geçen ordulardan birisinin kumandanı, kentten bir gün yürüyüş mesafesinde zırhıyla ırmağı geçmeye kalkar ve boğulur. [22]

Sonraki dönemlerde, yokuşları inip Calicadnus ırmağına yaklaşıldığında Laranda'dan gelen kervanlar bir durak yeri ararlar ve daha önce emekli kenti olan Claudio bu iş için biçilmiş kaftandır. Kervanların eriştiği Kale çevresinde bir han, cami ve çarşı oluşur. İki muvazi yol çarşı mekânı için idealdir ve günümüzde de varlığını sürdürür.

Doğası çok güzel olan Claudio'nun aynı zamanda çok kozmopolit bir yapısı vardır. Bir dönem saklanan keşişlerce inşa edilen tapınaklar, halen varlığını sürdüren kadın kılığında dans eden erkeklere barınma sunan yerleşmeler ve neşeli müzik üreten çalgıcılar, kentin ününü artırmış, saz ve söz ustaları ile kent bilinir olmuştur.

22 Frederick Barbarossa Kutsal Roma Cermen İmparatoru: 3. Haçlı Seferi'nde ordusu ile Filistin'e giderken, 10 Haziran 1190 günü Göksu Irmağı'nda boğulmuştur.

Zeytinyağı ve kaysı üretimine uygun ekolojik yapı kenti daha da bilinir kılmıştır. O yörelerde kadınların üretimde bilfiil var oldukları, erkekler gibi motosiklet kullandıkları kent, otomobiller için yapılan yolun inşa edilmesiyle bu özelliklerinden arınmış, içinden geçildiği halde fark edilmeyen, algılanmayan bir yerleşmeye dönüşmüştür.

Kentin oradaki varlığını unutmayan ise ne zaman, nerede oldukları bilinmeyen göçerlerdir. Kara ve sarı olarak anılan göçerler, gene bilinmeyen zamanlarda kente uğramakta ve sonra kaybolmaktadırlar.

23 Baykan Günay Belgesi, 2007

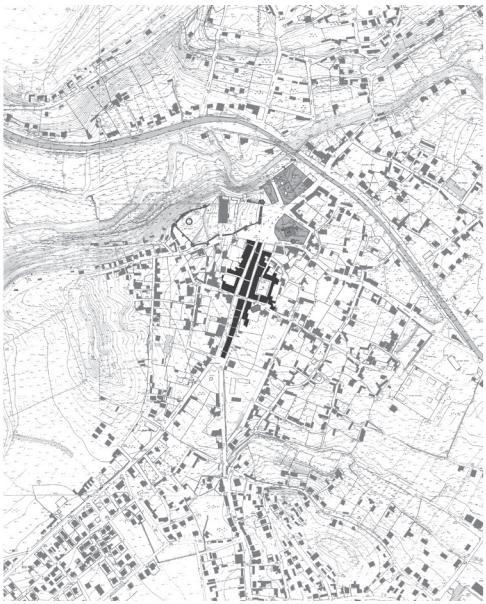

Görsel 10: Cladio; içinden geçilip farkedilmeyen kent [23]

Alkım Karaağaç, içinden sadece geçilen kenti fark ettirmeye çalışmış.

Calicadnus (Göksu) Irmağı

Baykan Günay belgesi, 1973

Kenarından geçilen kentler

Bigae zengin ve geniş bir ovada bir ırmak kıyısında kurulmuştur. Kentin ahalisi tarımla geçinir, köyler de burada kurulan pazarda mallarını satarlar, gereksinimlerini karşılarlar ve diğer işlerini görürler. Kent sakinleri pazarlarıyla çok övünürler ve ülkenin en büyük Pazar yapısının Bigae'de olduğunu savlarlar.

Marko birden anımsar. Ünlü destandaki savaşçıların mücadelesinde galip gelen savaşçı iki atlı arabasıyla (bigae) diğerini yerlerde sürüklemiştir. Efsanenin geçtiği savaş alanı çok yakındır Bigae'ye. Anılara ve tarihe dalar ve bir olay daha gelir aklına. Büyük İskender, Darius'u Granikos'un iki yakasında geçen bir savaşta yenmiş ve kendisine yakın şarkın yolları açılmıştır.

Bigae ve köyleri asırlarca birlikte varlıklarını sürdürürler. Sayısı 100'ü aşan köyün (Bigaeliler ülkenin en çok köye sahip kenti olarak övünürler) her biri farklı ve zengin bir insan mozaiğini yansıtır. Ovada batıya doğru seyrederken, ırmağın hemen ötesinde yamaçta kent belirir. Kent farklı parçalardan oluşmakta ve her bir parça bir minare ile bilinmektedir. Kentin hemen kıyısında ırmağın üzerindeki köprünün bir örtüsü bulunmaktadır ve Marko'ya kendi ülkesinin çok bilinen bir köprüsünü (Floransa; Ponte Vecchio) anımsatır.

Gel zaman git zaman Bigae yamaçtan ovaya doğru büyür, ancak bilinmeyen bir zamanda bir yangın çıkar ve ovadaki kent yanar. Aynı dönemde Bigae'ye demiryolu yapılacağı söylentisi yayılır ve kente teknik adamlar gelir ve ovadaki kentin planını çizerler. Bigae'ye tren gelmez ancak, kentin yeni yolları sanki demiryolu gibi tasarlanır ve birbirini dar açıyla kesen yollar yapılır. Yamaçtaki kentin yolları eğri büğrüdür, ovadaki kentinkiler ise geometriktir [24] ve çok sayıda dar açılı köşe binası Bigae'yi süsler. Kentin bir özelliği de iki katlı evlerin sokağa bakan iki kapısı bulunmasıdır. Böylece zemin katı ve üst katı kullananlar evlerine ayrı ayı girerler.

Son zamanlarda, yapılan yeni yol nedeniyle kentin artık içinden değil kenarından geçilmektedir. Buna karşılık kentin içine girdiğinizde görürsünüz ki, kadınlar faaldir, dükkân işletirler, kentte özgürce patenleriyle dolaşırlar. Hele öyle bir modern han vardır ki, karı koca iki bilge kişi yönetir ve Cuma akşamları gelen hemen arka mahalledeki çalgıcılar bütün seyyahları eğlendirirler.

Marko bu çalışmalarını sürdürürken Kubilay Han'ın daha önce kendisine yönelttiği soruyu anımsar: "Venedikli buraya gelirken kaç yerleşmenin içinden geçtin, kaçında konakladın ve aklında ne kaldı?" Marko hazırlıklıdır ve yanıtlar: "Han'ım ben her yerleşme hakkında notlarımı aldım ve bir zaman bunları yazacağım, o zaman size de gönderirim."

24 Bu konu, "Kördüğüm bir yün yumağı ile Geometrik ussallık" başlığı altında karşımıza daha sonra da çıkacaktır.

Marko son araştırmalarını Han'a gönderemeyecektir, gene de uzun süre düşünür; içinden ve kenarından geçilen ne demektir diye. Acaba daha hızlı ulaşım araçları icat edildiğinde görünmez kentler daha da görünmez olup hiç kimsenin uğramadığı kentlere mi dönüşecekler? Daha sonra bütün seyyahlara bir uyarıda bulunur. Gezerken merak edin ve kentlerin yanından ya da içinde öylece geçmeyin; girin, yaşayın ve o yerleşmeyi tanıyın diye.

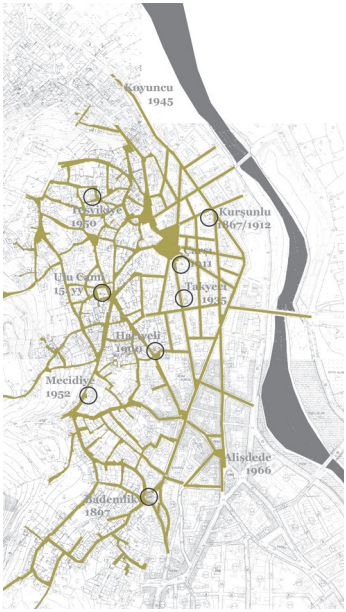

Görsel 11: Bigae; kenarından geçilip fark edilmeyen kent [25]
Duygu Cihanger, kenarından geçilen kentin insan yapısı peyzajını sürdürmeye çalışmış.

25 Baykan Günay Belgesi, 2008

4

Marko Polo ve Kubilay Han

Italo Calvino görünmez kentlerini Kubilay Han ile Marko Polo arasındaki diyaloglara dayandırır. Marko Polo 1271 yılında Hanbalık'a varmış ve Hükümdar ile tanıştıktan sonra 15 yıl civarında Han'ın yakın çevresinde yer almıştır. Shang-tu'da (Xanadu) başlayan tanışma, Marko'nun 1292 yılında Çin'den deniz yolu ile başladığı geri dönüş süreci ile noktalanmıştır.

Marko Hükümdar'ın yanına vardığında kendisinden ilk dersini alır. Kubilay hemen konuya geçer ve biliyorum der, "senin kentin Adriyatik Kraliçesi olarak anılıyor, ancak zenginliğinizi Haçlıları ve hacıları donatarak ve Kutsal Topraklara taşıyarak kazanmışsınız; bunun sonunda da Konstantinopolis, 1203'teki Dördüncü Haçlı Seferi sırasında barbarca yağmalanmış." [26]

Yüce Han'ım gene de unutmayın ki, Venedik "Aynı zamanda bir zanaatkârlar şehridir. Cam üfleyicilerine, altın ve kızıl şamdan kumaş dokumacılarına, nakışçılara, kuyumculara ve Avrupa'nın en büyük tersanesine ev sahipliği yapıyor. Hepsinden daha büyüleyici olanı, özellikle uzak yerlerden gelen mallarla dolu rıhtımlarında; tarçın, karanfil, Hindistan cevizi, biber ve zencefil; bambu tüplerde kâfur ile Musul'dan muslin ve Şam'dan kumaş ve çeşitli baharat, fildişi, mercan ve mermer sergilenir." [27]

26 Rugoff, Milton (2004), Marco's Venice in Introduction Chapter, "Polo, Marco. Travels of Marco Polo (Signet Classics). (pp. 15-16) Penguin Publishing Group. Kindle Edition."

27 Rugoff, Milton (2004), Marco's Venice in Introduction Chapter, "Polo, Marco. Travels of Marco Polo (Signet Classics). (p. 16). Penguin Publishing Group. Kindle Edition."

Kubilay da anında yanıtını verir:

"Tabii ki Levant'tan getirilen ve müzayede pazarına giden kölelerle (Çerkezler, Türkler, Ruslar, Tatarlar) Venedik'i Doğu'ya benzeten, tüm mallardan, yabancılardan veya mimarinin ayrıntılarından daha fazla olan bu insanları nasıl açıklayacaksın; çekici bir köle kız çok değerli sayılıyormuş ve cariye olarak da hizmet edebiliyormuş, buna ne dersin Venedikli?" [28]

Marko tartışmayı uzatmak istemez, çünkü "Venedik, Akdeniz'in ortasındaki konumuyla Avrupa, Küçük Asya ve Afrika'yı birbirine bağlıyordu ve tüccarları bilinen dünyanın her yerindeydiler." Marko ise bilinen dünyanın ötesindeki bilinmeyene doğru Polo ailesinin bir bireyi olarak bu yolculuğa çıkmıştı. Bu çerçevede Marko, okul yıllarından başlayarak bir zaman çizelgesi çıkartmıştır. Kendi zamanını ilgilendiği Cengiz Han ve hanedanıyla ilişkilendirmeye çalışmaktadır. Sonuçta Kubilay Han Cengiz'in torunudur.

28 Rugoff, Milton (2004), Marco's Venice in Introduction Chapter, "Polo, Marco. Travels of Marco Polo (Signet Classics). (p. 17) Penguin Publishing Group. Kindle Edition."

Görsel 12: Cengiz Han hanedanı

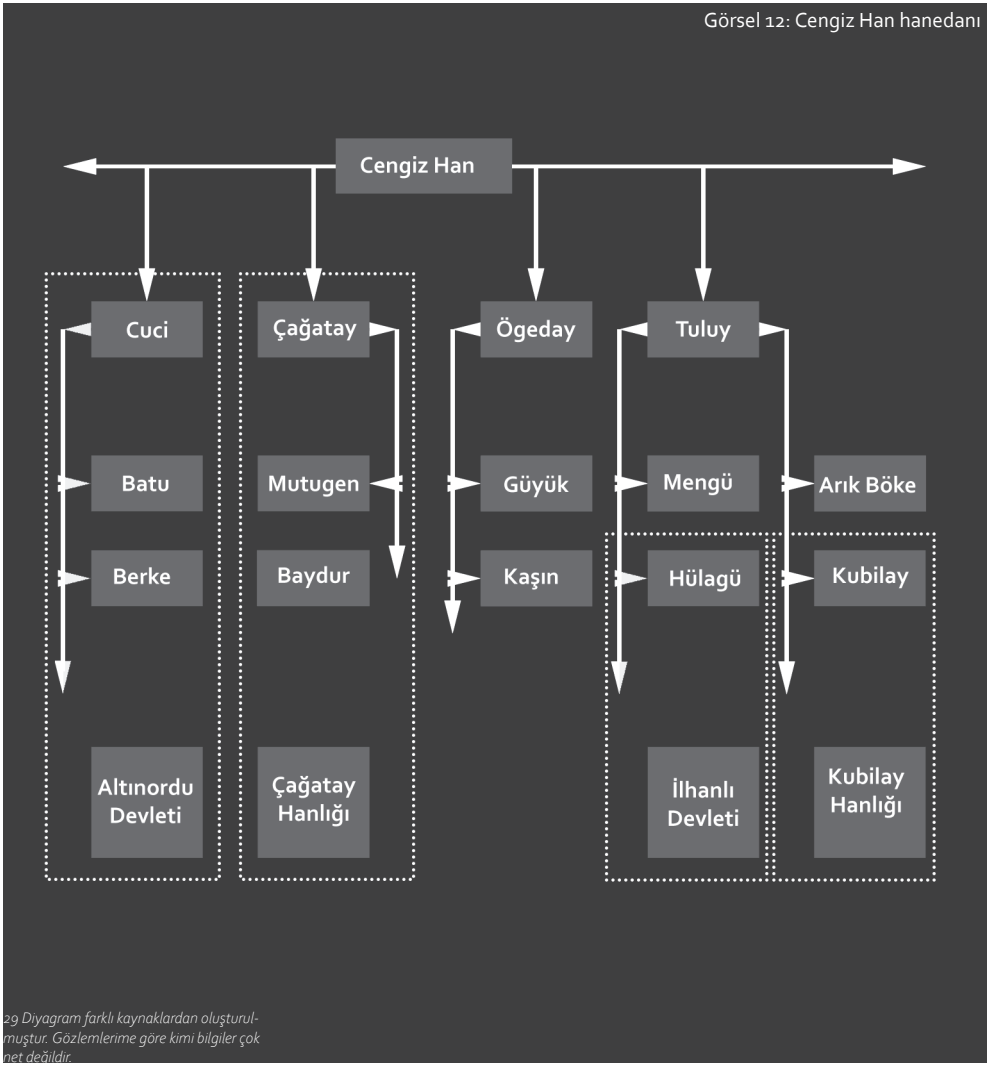

29 Diyagram farklı kaynaklardan oluşturulmuştur. Gözlemlerime göre kimi bilgiler çok net değildir.

Cengiz Han'ın İmparatorluğu

Marko Polo'nun yaptığı araştırmalara göre, doğduğu dönemde Moğol İmparatorluğu'nun kurucusu ve ilk Kağanı olan Cengiz Han (Temuçin, 1162 – 1227) ölmüş ve İmparatorluk dört çocuğu arasında bölünmüştür. Cengiz'in torunu Batu (Cuci'nin oğlu), batıdaki Altın Ordu[30] topraklarına, Cengiz'in ikinci oğlu Çağatay Orta Asya bölgesine, Kubilay'ın babası olan Tuluy Kuzey Çin ile Moğolistan'a yönetici olmuştur. Cengiz'in üçüncü oğlu Ögedey ise arabuluculuk yetenekleri ve hoşgörülü kişiliğiyle kağan seçilmiş ve tüm Moğol topraklarının hâkimi olarak görev yapmıştır.

Polo ailesi Kubilay'ın huzuruna çıktığında İmparatorluk üçüncü kuşağını yaşıyordu. Birinci kuşağı temsil eden Kubilay'ın dedesi Cengiz Han (Temuçin) Çin Denizinden Avrupa ve Anadolu'ya uzanan imparatorluğunu kurmuştu. Gücü, "Hareketi ve dayanıklılığı disiplinle birleştiren atlılardı – gerçekten yarı insan yarı at." [31]

O dönemde Moğol imparatorluğu o kadar genişlemişti ki, doğu kısmının anavatan olarak kalmasına rağmen, büyük kesimler, ailenin çeşitli üyelerinin az ya da çok bağımsız - kavga ve çatışma olmadan - egemenliği altına girmiştir.

30 Golden Herd

31 Rugoff, Milton (2004), The Empire of Kublai Khan in Introduction Chapter, "Polo, Marco. Travels of Marco Polo (Signet Classics).) (p. 22) Penguin Publishing Group. Kindle Edition."

Marko'nun bulgularına göre, "Cengiz Han'dan sonra gelen oğlu Ögeday (ikinci kuşak), imparatorluğu güneye Çin'e doğru genişletmiş, Ögeday'ın üvey kardeşi Cuci'nin oğlu Batu ise, Cengiz'in eski generallerinden biri olan Subutay ile birlikte batıya doğru seferler düzenleyerek, Kiev'i ve diğer Rus şehirlerini yağmalamış, Polonya'ya da girerek ülkeyi dümdüz etmiştir." [32]

Marko tarih ve coğrafya derslerinde öğrendiklerini derlemekte ve en batıda Karadeniz ve Hazar Denizinin kuzeyinde Cuci'nin yönetiminde Altın Ordu Devleti kurulduğunu not almaktadır. Polo ailesinin ilk gezisi sırasında Cuci'nin oğulları ve Cengiz Han'ın torunları Batu ve Berke Altın Ordu devletini yönetmektedir. Bu ülkenin kuzeyi Karanlık Bölge - Rusya olarak anılmaktadır. Ögeday'ın oğlu Güyük ile Cengiz'in bir başka torunu Mengü (Tuluy'nin oğlu), bir dönem Büyük Han olarak doğudaki yönetimi ellerinde tuttukları sırada, Altın Ordu Hanı Batu, Batı'nın Hükümdarı (Avrupa Rusya'sı) olarak devleti yönetmiştir. Babası ile amcasının ilk gezisi sırasında (1259-1265) Karadeniz'in kuzeyinden bu ülkenin sınırları içinde doğuya doğru yaptıkları gözlemlere dayalı olarak bu bilgi Marko Polo'ya aktarılmıştır.

Cengiz'in bir başka torunu olan Hülâgü (Kubilay'ın kardeşi) ise bu kez Marko'nun da katıldığı Yuan Ülkesine yapılan yolculuk sırasında Levant'ın (Doğu İran'dan Akdeniz'e) yönetimini elinde tutmaktadır.

32 Rugoff, Milton (2004), The Empire of Kublai Khan in Introduction Chapter, "Polo, Marco. Travels of Marco Polo (Signet Classics).) (p. 22)Penguin Publishing Group. Kindle Edition."

İlhanlılar olarak bilinen bu devletin Ankybele üzerinde emelleri bulunmaktadır. Marko'nun edindiği bilgilere göre Hülâgü, "Bağdat'ı eline geçirerek bu muhteşem şehirde asla geri kazanamayacağı kadar yıkım yapmıştır. Kraliçe Şam'ı ve Altın Kudüs'ü de alan Levant'ın Büyük Han'ı, bu kez de Mısır'ı tehdit etmektedir." [33]

Polo ailesinin yolunun geçtiği Çağatay Devletini Cengiz'in oğlu Çağatay Han kurmuş, daha sonra Türkistan olarak anılacak olan bu ülkede Moğol Devletine karşı mücadeleye girmiş ve ülkenin nüfusunu Şaman dinini bırakarak Müslümanlığı kabul etmeye zorlamıştır. Marko'nun yaptığı saptamalara göre bu ülkeden Ankybele'nin bulunduğu topraklara göçler olmaktadır. Marko, en çok merak ettiği kişi olan Kubilay Han hakkında tarih kitaplarından aldığı bilgiye göre yorum yapmaktadır. Marko anlamıştır ki, Kubilay, Cengiz Han'ın torunu olarak, göçer bir topluluktan, imparatorluğunu yerleşik bir topluma dönüştürerek yöneten ilk Moğol hükümdarı olarak anılmaktadır.

Çin'in fethini tamamlamasıyla birlikte, imparatorluğunun yönetim merkezini Çin'e taşıması ve yeni bir mevzuat oluşturması Kubilay siyasetinin en belirleyici özelliği olmuştur. Kubilay, Çinli danışmanlar tarafından yetiştirilmiş, Çin'in yaşam tarzını incelemiş ve Moğol atalarının yolundan, kurumlarından ve değerlerinden uzaklaşarak yeni bir toplum yaratma çabasına girmiştir.

33 Rugoff, Milton (2004), The Empire of Kublai Khan in Introduction Chapter, "Polo, Marco. Travels of Marco Polo (Signet Classics).) (p. 23) Penguin Publishing Group. Kindle Edition."

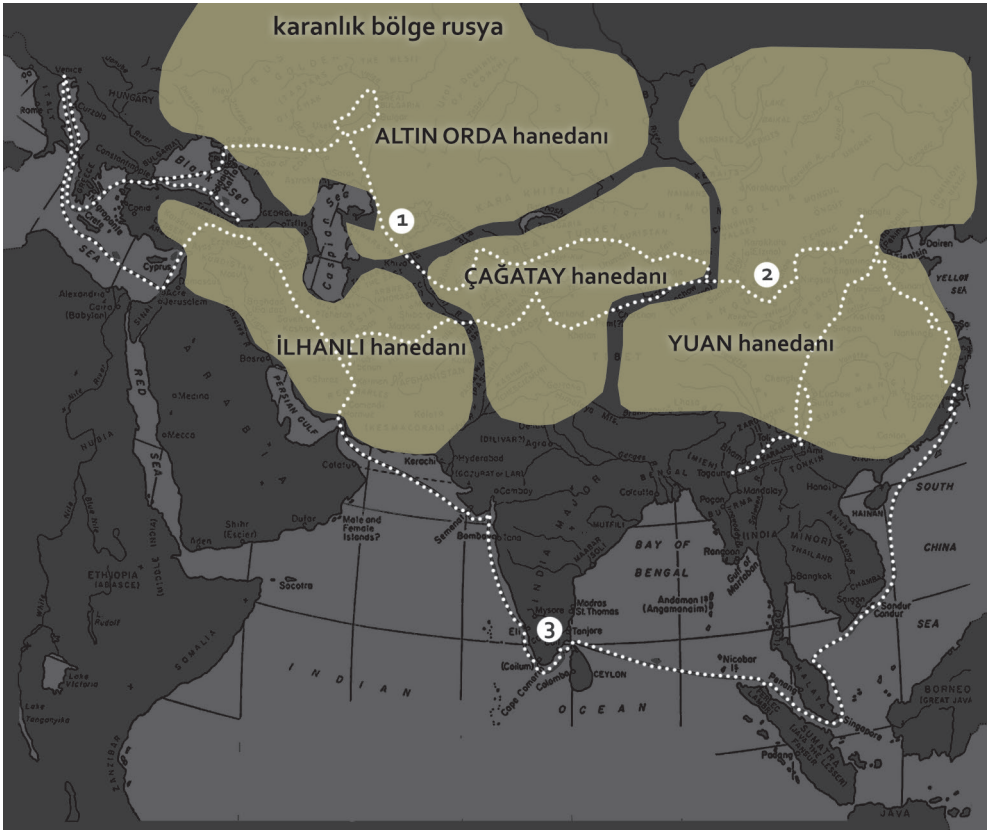

Görsel 13: Marko'nun haritası[34]

34 http://www.silkroadfoundation.org/artl/marcopolo.shtml

Kubilay Han'ın İmparatorluğu

Kubilay'ın, Yuan Hanedanlığı saltanatına zor şartlar altında eriştiğini bilen Marko, güneyde, geleneksel Çin normlarına ve geleneklerine göre işlemeye devam eden Sung İmparatorluğunu da gezmiş ve bu bölgelerde ekonomik, kültürel ve idari sistemin gelişmeye devam ettiğini gözlemiş, sanatının zenginliği ve verimli ekonomisi kendisinde büyük bir etki bırakmıştı.

Kubilay, çok geçmeden Çin'in fethini güney denizlerine kadar tamamlamış ve "bunun çoğunu zorla değil kurnazlıkla başarmıştı. Onun eğilimi yok etmek değil, bulduklarını özümsemekti. Cengiz'in savaşçı, acımasız fatih, askeri dahi olduğu yerde, Kubilay zeki bir devlet adamı, yönetici, değerlerin uygulayıcısı, sporcu ve incelmenin aşığıydı." [35]

Tahtta otuz beş yıl geçirdikten sonra 1294'teki ölümü sırasında, "kahramanlık simgesinden ilahi bir kişiliğe, Moğolların bir Han'ından Ejderha Tahtının mirasçısı olan Cennetin Oğlu'na dönüşmüştü; Marco Polo'nun huşu ile bildirdiği gibi, çığlık yükseldiğinde çok sayıda saray mensubu secdeye kapandı: Eğil ve tapın!" [36]

Büyük Han Kubilay'ın yaşamını yitirmesi Pololaın bu bölgeleri tekrar ziyaret etme umutlarına da son verdi. Marko'nun gözlemlerine göre "Xanadu'daki yazlık sara-

35 Rugoff, Milton (2004), The Empire of Kublai Khan in Introduction Chapter; "Polo, Marco. Travels of Marco Polo (Signet Classics). (p. 22) Penguin Publishing Group. Kindle Edition."

36 Rugoff, Milton (2004), The Empire of Kublai Khan in Introduction Chapter; "Polo, Marco. Travels of Marco Polo (Signet Classics). (p. 22) Penguin Publishing Group. Kindle Edition."

sarayın tanımı, mimarisi ve dekorasyonu kuşkusuz bir güzellik, ihtişam ve zenginlik taşımaktadır. Buna karşılık Sung uygarlığının en büyük nitelikleri olan edebiyatı ve resmi hakkında bir ipucu vermemektedir. Böyle bir medeniyet üzerinde Moğol egemenliği devam edemezdi. Tıpkı sadece üç kuşakta göçebe bir kabilenin inanılmaz büyüklükte bir imparatorluğa dönüşmesi gibi, sadece üç kuşakta parçalanacak ve yok edilecekti." [37]

37 Rugoff, Milton (2004), The Empire of Kublai Khan in Introduction Chapter; "Polo, Marco. Travels of Marco Polo (Signet Classics). (p. 24) Penguin Publishing Group. Kindle Edition."

5

görünmez kent Ankybele

Karşılıklı görüş alışverişlerinin birinde Kubilay Marko'ya yakınıyor:

"Evet, imparatorluk hasta ve işin kötüsü, yaralarına alışmaya çalışıyor. Benim yolculuklarımın amacı şu: zarzor da olsa hâlâ seçilebilecek mutluluk izlerini tarayarak, mutluluğun kıtlığını saptıyorum. Etrafında ne kadar karanlık var bunu bilmek istiyorsan, gözlerini kısıp uzak, zayıf ışıklara bakmalısın." [38]

Polo bu tür durumlarda Kubilay Hanı teselli etmeye çalışıyor, bu kez de konuya yaklaşırken alttan alır, çünkü Marko Polo bu düşünceyle ülkesine dönerken bir kente daha uğramayı düşünmektedir. O uzak ve zayıf ışık Ankybele'dir. Çok bilgisi olmasa da bildiği kadarıyla kenti Han'a anlatmayı dener. "Yüce Han, ülkemle sizin ülkeniz arasında öyle bir kent varmış ki, bozkır gibi gözüken tabiatının altında nice cevherler yatarmış. Ankybele'nin kalesi, bağları, bahçeleri çok bilinirmiş."

Kubilay "Bunların hiçbiri Atlasımda yok. Yoksa sen gaipten duyumlar mı alıyorsun?" der ve yüzüklerle bezenmiş elini saltanat kayığının ipek sayebanından dışarı uzatarak kendi kentini tanımlar:

38 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s; 103.

Kanallar üzerinde kemerlenen köprüleri, mermer eşikleri, sulara gömülü görkemli binaları, uzun küreklerin yol verdiği hafif teknelerin zikzaklar çizerek gidip gelişlerini, pazarların kurulduğu meydanlara sepetler dolusu sebzeyi boşaltan mavnaları, balkonları, taraçaları, kubbeleri, çan kulelerini, lagünün kurşuni yüzünde zümrüt gibi parlayan adaların bahçelerini gösterir. [39]

Daha sonra Marko Polo'ya sorar: *"Buna benzer bir kent gördüğün oldu mu hiç?"*

Marko biraz sıkıntılı olarak yanıt vermeye çalışır: "Yüce Han, siz bana çok görünür bir kent tasviri çiziyorsunuz, benim derdim başka, farklı görünmez kentler tasavvur ediyorum, eğer izin verirseniz bunu anlatmaya çalışayım."

39 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s; 131.

40 Baykan Günay belgeleri

Görsel 14: Kördüğüm bir yün yumağı ile Geometrik ussallık[40]

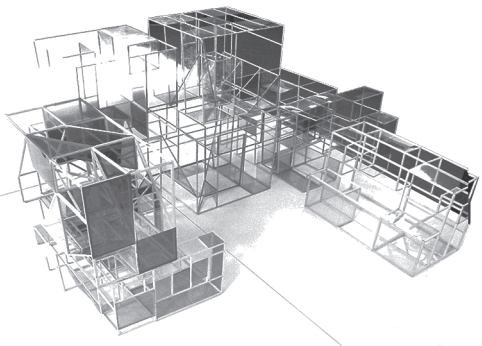

"İlk gösterdiğini anlıyorum Venedikli, ancak diğeri nedir kavrayamıyorum." "Siz bana bir gerçek dünya tarif ettiniz, acaba başka seçenekler olabilir mi diye düşünüyorum. Geometri tutkunuzun ayırdındayım, aynen sizin Hanbalık (Cambaluc) gibi geometrisi güçlü bir kent ile yün yumağı iki farklı kenti düşledim ve onu size takdim etme gereği duydum."

"Kendisinin iyi bildiği kimi yerler hakkında Polo'nun anlattıklarından bir şeyler öğrenmeyi ummanın boşuna olduğunu biliyor Han: Çin'in başkenti Cambaluc'da her birinde dört tapınak ve mevsimlere göre sırayla açılan dört kapı olan iç içe üç kare kent bulunduğunu" [41] da biliyor. Bu nedenle başka bir konuya atlıyor ve soruyor: "Gösterdiğin haritada gerçekten de bir kent yok, ama bir daire çizmişsin, o nedir?"

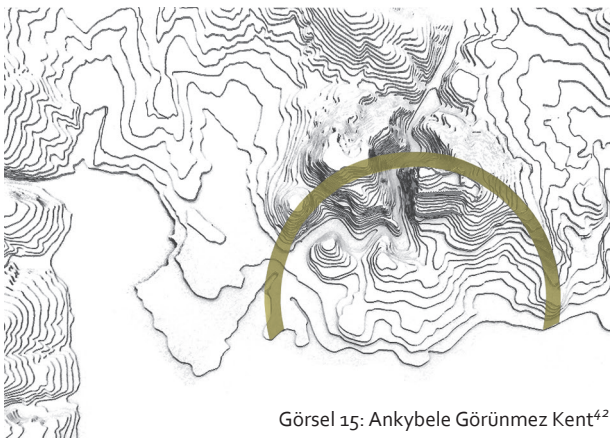

Görsel 15: Ankybele Görünmez Kent[42]

41 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s; 177.

42 TEDU CITY201-202 Ankara Maketi (2022).

Ankybele'nin herkese kucak açtığının ifadesidir Yüce Han'ım, Batıdan gelen bütün seyyahlar için bir incelik selamı veriyor dikkat ederseniz, güvensiz gibi gözüküp güven veriyor, zira "Ankybele sakinlerinin boşluğa asılı yaşamları diğer kentlerdekine oranla çok daha güvenli. Herkes biliyor ki ağ daha fazlasını taşımayacak." [43]

Sürekli Kentler

Marko edindiği bilgilere göre anlatmaya başlar. Buraya önce o yöreye hâkim Hititler namıyla bilinen bir imparatorluğun kimi halklarının yerleştiği rivayet olunurmuş. Bir yazara göre Ankybele, "h*aiz olduğu coğrafî ve stratejik durum, bilhassa üzerine kalenin kurulduğu eski lavlardan müteşekkil, dik yamaçlı ve etrafa hâkim tepesi ile birlikte, oldukça ehemmiyetli bir yer olmuş olsa gerektir. Zaten tabiattan, müstahkem bir yer manzarası arz eden, kolaylıkla tahkim ve düşmanlara karşı müdafaa edilebilen tepe, ihtimal ki daha tarihten önceki devirlerde de iskân edilmiştir."* [44]

Gene aynı yazara göre, "*Ankybele, herhangi bilinen bir zamanda, belli bir şahıs veya millet tarafından kurulmuş olmayıp", eski zamanlardan beri "bir iskân mahalli olan bu yer yavaş, yavaş genişleyip büyümüştür."* [45] Zaten Hititlerin başşehri Hattuşaş Halys ırmağının doğusunda yer almaktaymış.

43 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s; 43.

44 Erzen, Afif (2010) İlkçağda Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara; Tıpkı Basım / 1. Baskı, 1946 s. 24

45 Erzen, Afif s. 27

"Daha sonra ülkenin yüksek yerlerindeki yabanıl dağ bölgelerinde yaşayan sınırsız sevinçle dolu topluluklar buraya yerleşmişler."

"Kim ola ki bunlar?"
Marko yanıtlar: "*Bir başka yazara göre Ankybele'nin bilinen tarihi Friglerle başlar. İsa'dan Önce XII. yüz yılın başlarında Anadolu'ya, batıdan Deniz Kavimleri adı verilen akıncılar girmişler. Bunlar çok sür'atle hareket ederek Hititleri yenmişler... Frigler, Hititlerin çekilmelerinden sonra onların kentlerini değiştirerek ve onararak kullanmışlar.*"[46]
Marko, "Friglerin başkentinin Gordion olduğunu belirtmiş ve Ankybele'nin ilk adının ise İsa'dan Önce 4. Yüzyılda Ankyra olarak kullanılmaya başlandığını aktarmış."

46 Gülekli, Nurettin Can (1948)Ankara Tarih Arkeoloji, Doğuş Matbaası, Ankara, s.34-36

47 Bahra Açıkgözoğlu, Senem Selin Yıldırım, TEDUCITY 101; Planlamada Temel Tasarım İşliği, Baykan Günay belgeleri..

Görsel 16: Ankybele'nin uyduları: Hattuşaş ve Midas[47]

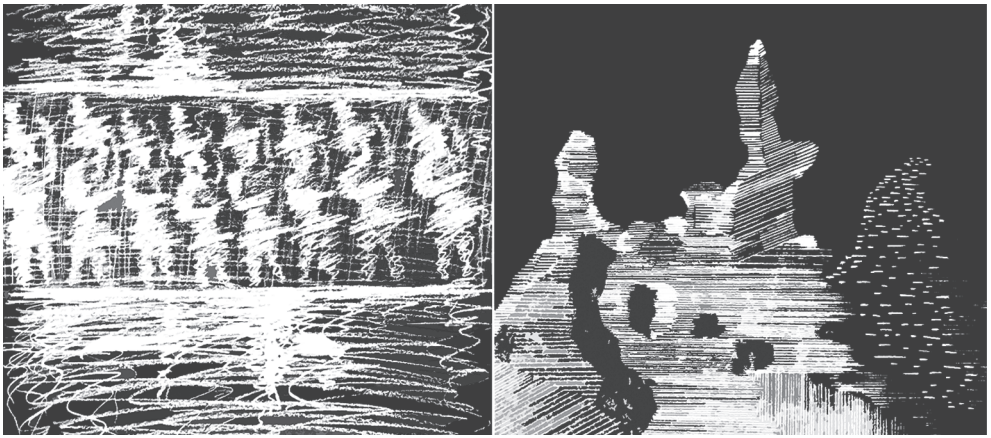

Kubilay merakla sormuş: "Ankyra ne demekmiş?" Bu konuda çok sayıda tevatür olduğunu belirten Marko,"-sözcüğün kökenini oluşturan 'Ank-' hecesinin hem kıvrım veya keskin dönemeç, hem de gemi çapası anlamına geldiğini Kubilay'a anlatmış" ve okuduğu bir metni Kubilay'a aktarmış:

'Ank-' kökü eski Yunanca, Ankyra kelimesinde de bulunur ve şehrin ismi Yunan ve Roma kaynaklarında bu kelime ile geçmektedir. Şehrin ismi ve bu obje arasındaki bariz ilişki, şehrin kuruluşu ile ilgili olarak çapaya atıfta bulunan çeşitli mitlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Doğal olarak çapa şehrin görsel sembolü olmuş ve İ.S. 2. ve 3. yüzyıllarda basılan sikkelerin üzerinde betimlenmiştir. Şehrin ismi çeşitli fonetik değişimlere rağmen aynı kalmıştır: Ankyra, Angara, Angora, Engürü(i), Engere, Ankara.[48]

48 Kadıoğlu, Musa; Görkay, Kutalmış; Mitchell, Stephen, (2018) Roma Döneminde Ankyra, YKY Yayınları, 2. Baskı, s. 19.

49 Roma Ankarası'ndan Günümüze Kalan – Ankaramızı Tanıyalım (wordpress.com)

Görsel 17: Çapalı Sikkeler[49]

Marko, "*Ankara'nın Gordiyos'un oğlu Midas tarafından kurulmuş olduğunu ve Midas'ın icat etmiş olduğu gemi çapası (Ankyra) nın kendi zamanında da şehrin Zeus mabedinde mevcut bulunduğunu*" [50] da okumuştur.

Kubilay ise kendi kendine mırıldanır: "*Yani gemi çapası bir uydurmacaymış ve devam eder: "Peki ya dil? Dil daha da güvensizdir: Aldatmayan dil yoktur."* [51]

Marko bilgi vermeyi sürdürür: "Efsanevi Kıral Midas'ın ise kendi kentini kurduğu rivayet edilmektedir. İsa'dan 12 asır önce Anadolu'ya gelen ve sekiz asır buralarda yaşayan (1100-280) bu deli dolu insanlar, batı musikisini de etkilemişler; gizemli, ateşli ve kızgınca icra edilen müzik türü bu kavmin adıyla anılır olmuş ve Frig Makamı denilmiş. Ayrıca bu kentin giriş kapısı ve daha sonra orada gelişen yerleşme Yazılıkaya olarak anılır olmuş. Yani bu kez dil nesneye doğru adı takmış Yüce Han'ım."

"Venedikli sen müzik nedir bilir misin, müzik bir düzenlemedir ve bir düzene bağlı olmalıdır, bana gösterdiğin o kapıyı ben bir beste ya da düzenleme olarak okumaya çalışıyorum. Ancak okuduğum bir müzik parçası değil de sanki kayaya nakşedilmiş bir bileşim, belki de bu, sözünü ettiğin Frig Makamının anahtarıdır." Kubilay doğrulur ve kendi kendine konuşmasını sürdürür; "bana gösterdiğin sürekli kendini yineleyen bir tını, galiba müzik olabilmesi için ona bir ruh katmak gerekecek."

50 Erzen, Afif (2010) İlkçağda Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara; Tıpkı Basım / 1. Baskı, 1946 s. 22-23

51 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s; 43.

Görsel 18: Kybele ve Midas kentinin Yazılıkayası: Kayaya yazılmış düzen; acaba Frig makamı mı?[52]

52 Baykan Günay belgesi (2014).

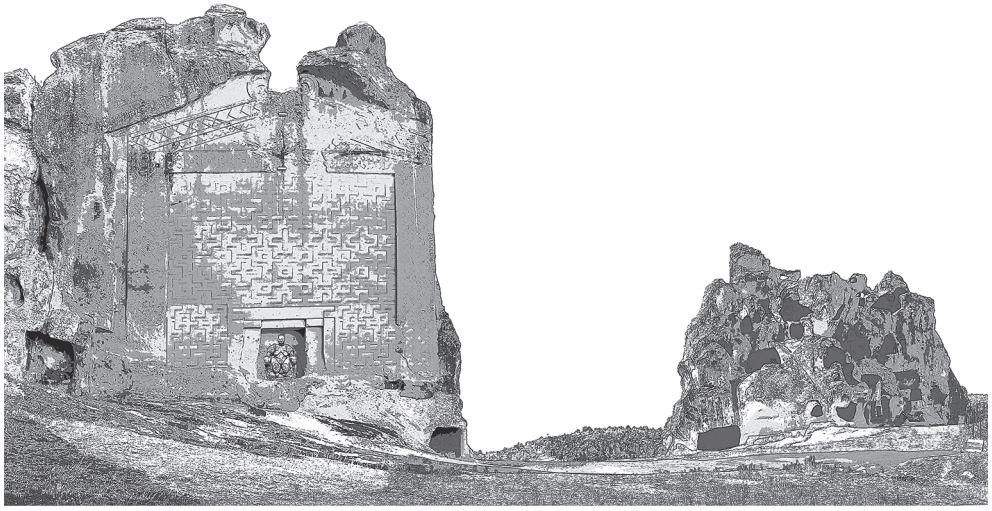

Marko bunun üzerine ses ile birlikte görme duyumuza yönelir ve bir başka resme geçer: "Ya buna ne dersiniz Yüce Han'ım, geçmişi arayan gözler de bu Frig dünyasını bize aktarmıyor mu? Gözler "*kendilerinin dışında değil içinde kalan, unutulmuş, silinmiş şeylerin peşinde koşuyorlar ve müthiş bir yitmişlik duygusuyla, dünyaya sahip çıkmak istiyorlar.*" [53] Kubilay tartışmadan sıkılmıştır ve konuşmayı sona erdirir.

Görsel 19: Kurmaca ve Gerçek
(sağdaki göz gerçek, soldaki kurmaca)[54]

Bu konuyu önemseyen Marko, Kubilay'dan randevu alır ve kendisininkinden daha büyük bir imparatorluğun varlığından söz etmek istediğini belirtir. Yüce Han bu bilgiden işkillenir ve kendisini çağırarak, "anlat bakalım Venedikli der."

53 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s; 43.

54 Baykan Günay belgesi (2014); resimde sağdaki göz gerçektir, soldaki Baykan Günay tarafından kurulmuştur.

"Yüce Han, hani bana demiştiniz ki, benim atlasım - saray saray, yol yol, surları, köprüleri, limanları, kayalık yamaçlarıyla imparatorluğun bütün kentlerini, bütün komşu krallıkları – gösterir. Ancak ben atlasınızda Ankybele'yi göremedim. İzin verin bu kent hakkında toplayabildiklerimi size anlatayım, yüce fikirlerinizden yararlanayım."

Kubilay Han Marko'yu kırıp kırmamayı düşündüğünden değil, ancak merakından kendisine izin verir. *"Anlat bakalım, ancak beni sıkmadan ilet elindeki bilgi ve belgeleri."*

"Yüce Han'ım bu Ankybele öyle bir yerdedir ki, kimi zaman batıdan gelen orduların doğudaki en son kalesi olmuş, kimi zaman da doğudan gelenlerin hâkimiyetinde kalmıştır. Her durumda bu kale-kent varlığını sürdürmüş ve sürekli kent olarak tanımlanmıştır. Siz bilir misiniz ki, sizin kadar yüce olmasın Büyük İskender bile Ankybele'den geçmiş ve ünlü kör düğümü çözmüş."

"O da ne ola ki."

"Hani sözünü etmiştim ya Friglerin başkenti Gordion'da, öyle sağlam bir urgana düğüm atmışlar ki kimse çözememiş, bununla da kent halkı övünürmüş. Büyük İskender'e de düğümü göstermişler, hiç tereddüt etmeden kılıcını çıkartmış ve düğümü keserek, işte çözdüm demiş."

O gün bu gündür kentin adının kör düğümden gelerek Gordion kaldığını belirtmiş Marko.

"*Ama düğümü çözmemiş ki, kesmiş*" diye sürdürmüş tartışmayı Kubilay Han ve eklemiş: "*incelik yapmamış ve kaba davranmış: bu İskender'in hiç kurduğu kent var mı?*" Venedikli çok sayıda kentin İskender tarafından kurulduğunu tarihçilerin yazdığını belirtmiş.

"*Büyük İskender kaç yıl yaşamış ki, bu kadar kent kurmuş. Benim bildiğim 32 yıl yaşamış ve bunun on yılı yollarda geçmiş, kent kurmak kolay iş mi demiş*" Kubilay Han ve Venedikliye gene kızmış: "*kaldı ki sen bana Ankybele deyip duruyorsun benim atlasımdaki bilgilere göre kentin adı Ankyra*" demiş ve Marko'yu doğru bilgi vermemekle suçlayarak tartışmayı kesmiş.

Doğurgan Kentler

Yüce Han'ın bir atlası var: resimleri kıta kıta bütün yeryüzünü, en uzak diyarların sınırlarını, gemi rotalarını, kıyı şeritlerini gösteriyor; içinde en ünlü metropollerin ve en zengin limanların haritaları var. Marko'nun gözleri önünde atlası karıştırıp duruyor Kubilay, niyeti onun bilgisini sınamak. Gel zaman git zaman aklına düşüyor gene Ankybele ve soruyor Marko'ya:

"*Eee, Ankyra'dan nasıl geçilmiş Ankybele'ye?*"

"Ankybele'nin bulunduğu topraklarda bir Ana Tanrıça varmış kentin ilk kurulduğu yıllarda. Doğurganlığı ve bereketi temsil edermiş. Hani, ülkenin yüksek yerlerindeki yabanıl dağ bölgelerinde yaşayan sınırsız sevinçle dolu topluluklar vardı ya, işte onlar bu tanrıçayı çok benimsemişler ve adını Kybele koymuşlar. Kendisi gizemli bir varlıktır ve hep yüksek tepelerle özdeşleştirilir."

Kubilay, *"sen bana her kente bir kadın ismi verdim dedin, ancak ilk defa şimdi bir kadına gönderme yapıyorsun, diğerleri hakkında bu konuda bir bilgi vermedin. Kentlerin adlarının dişi olması dışında o kentlerdeki kadınlara ne yapmışlar, nasıl yaşarlarmış, kentin oluşmasındaki rolleri neymiş anlatmadın."*

Marko, *"haklısınız yüce Han, anaerkil toplumların hâkim olduğu eski dönemlerden beri Avrupa, Akdeniz ve sizin topraklarınızda da bir Ana Tanrıça inancı olduğu söylenir. İnsan neslinin var edilmesi ve sürdürülmesinde kadının bereket ve doğurganlığı temsil ettiği inancı sanırım ana tanrıça olgusunu ortaya çıkartmış ve yaşatmıştır."*

"Bana henüz bir yanıt vermedin, niye kentlerinin adı dişi, ama anlattığın bu şehirlerde sanki kadın yokmuş gibi davranıyorsun."

"İşte bu nedenle Ankybele'ye uğramak istiyorum. Duyumlarıma göre Frig Ana Tanrıça tasarımları arasında en bü-

yük ve en iyi korunmuş olanları, Ankybele ve çevresindeki yerleşmelerde bulunurmuş. Mater sözcüğü de Frig kültüründe oluşmuş ve Ana Tanrıça Kybele bu kavim döneminde Anadolu'da doğayı denetleyen güç olarak algılanmış."

Marko daha sonraki bilgilerini Kubilay ile paylaşmak ister ve öğrenir ki kendi ülkesinin kuzeyinden gelen ve Avrupa'ya yayılan - Galyalı, Galat, Kelt – denilen sarı saçlı, iri kıyım savaşçılardan oluşan kavimlerden, adına Tolistibogii, Trocmi ve Tectosages denilenler Anadolu'ya gitmişler ve bunlardan Tectosagesler Ankybele'yi üs olarak belirlemişler. Bu kavim savaşmaktan başka bir şey bilmezmiş.

Görsel 20: Ana Tanrıça Kybele [55]

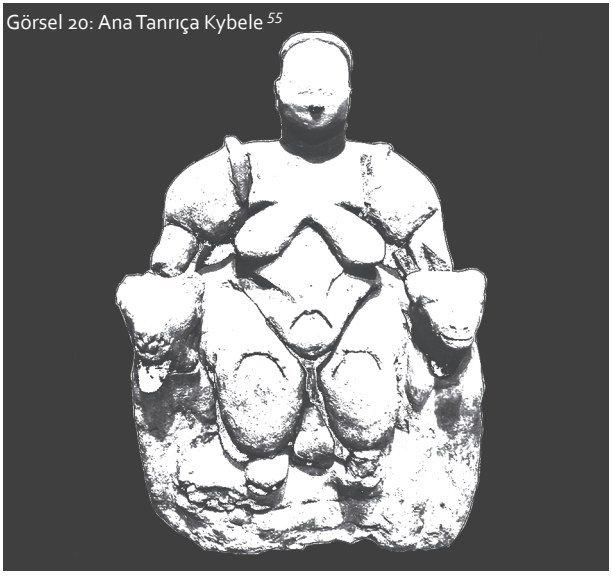

55 Ankara Muzeum B19-36 - Anadolu Medeniyetleri Müzesi - Vikipedi (wikipedia.org)

Kubilay Han müdahale eder ve "*Venedikli der, ben burada senden daha çok bilgiye sahibim, eğer bana baştan bu Keltli kavimlerden söz etseydin ben senin bilmediğin taraflarına ait bilgi verir ve çok önemli işler yaptıklarını söylerdim. Bilir misin Kelt adıyla maruf bu topluluklar yer altındaki tuz yataklarını işletir ve Orta Avrupa'nın tuz gereksinimini karşılarlarmış.*"

Kubilay elindeki bilgileri Marko'ya göstermek için kibirli bir ifadeyle tartışmayı sürdürmüş:

Birçok insan için 'Kelt' kelimesi iki farklı görüntüyü çağrıştırır; iki farklı kişilik. Biri sıcakkanlı, ateşli, tutkulu, hızlı bir şekilde saldıran, değişken ve tartışmacıdır. Diğeri ise sessiz, nostaljik, düşünceli, tefekkür eden, mistik ve doğal dünyayla ve aynı zamanda ruh dünyasıyla uyum içindedir. Bunlar oldukça farklı iki kişiliktir, ancak birbirlerini tamamlarlar. [56]

"*Bilir misin bilmem biz bu olguya Yin ve Yang sendromu diyoruz.*" Marko ise konuyu değiştirmek için Venedik'in hemen kuzeyindeki dağlık alanlardan söz edildiğini duyunca Alp Dağlarının kuzeyinde bulunan Salzburg'u bildiğini saklar ve utanarak savunmaya geçer: "*Han'ım bilirsiniz kentimin yer aldığı Adriyatik dünyanın tuz oranı en yüksek denizidir, dolayısıyla biz tuz ihtiyacımızı oradan karşılarız.*"

56 Castleden, Rodney. The Element Encyclopedia of the Celts . Harper Collins Publishers. Kindle Edition.

Görsel 21: İ.Ö. 200 yılına kadar kullanılan Zhuangzi kaligrafisinde tuz olgusu[59]

Kubilay Han bu savın bir kıvırtmaca olduğunu bilerek devam etmiş: "*Venedikli, dağlardan büyük zorluklarla çıkartılan tuz madenlerinin bulunduğu yerde çok sonra ölü bedenler bulmuşlar, etleri, derileri ve saç-sakalları da tuzlanmış morina balıkları gibi duruyormuş, bunu tuzun koruyucu etkisi sağlamış. Benim imparatorluğumun çöl ve dağlık bölgelerinden de bu tür bilgiler alıyoruz.*" [57]

Kubilay örnek olarak Uygur bölgesinde bulunan ve doğal olarak tuzlu toprak tarafından korunan cesetlerden söz eder ve bunların parlak renkli giysilerini tanımlar: "*Erkekler mavi, aşı boyası ve kırmızı çizgili taytlar giyiyorlardı. Sarışın veya açık kahverengi saçlı, bazen kırmızı sakallı ve uzun sarı örgülerle dokunmuş kadın saçlarıyla uzun boylu görünüyorlardı.*" [58] Âlimlerin kendisine söylediklerine göre bu bilinmeyen insanlar, görünüşte Romalılar tarafından tanımlanan büyük mavi gözlü sarışın Kelt savaşçılarına benzerlermiş.

Kubilay, Venedik'in çevresindeki tuzlaları pekâlâ biliyordu. Bunu Marko'ya anımsatır ve şunu vurgular: "Senin Venedikliler tuzu üretmeden ticaretini yapıyorlar ve tuzun üretimi ile pek ilgilenmiyorlar. Bizde ise tuz Devletin temel gelir kaynağıdır" der ve Marko'ya ünlü âlim Guo tarafından çizilen Yan (kaostan türeyen düzen ilkesi) karakterini gösterir ve açıklamada bulunur ve İ.Ö. 200 yılına kadar kullanılan Zhuangzi kaligrafi tarzındaki bu piktografı anlatır. "*Tuz olgusu üç bölüm olarak ifade*

57 Kurlansky, Mark. Salt: A World History (p. 60). Penguin Publishing Group. Kindle Edition.

58 Kurlansky, Mark. Salt (p. 56). Penguin Publishing Group. Kindle Edition.

59 Kurlansky, Mark. Salt (p. 29). Penguin Publishing Group. Kindle Edition.

edilmektedir; alt kısım aletleri gösterir, sol üst kısım bir imparatorluk görevlisidir ve sağ üst kısım tuzlu sulardır. Dolayısıyla, tuz kelimesinin yazıldığı karakter, devletin üretim üzerindeki kontrolünü de tasvir etmektedir." [60]

Kubilay Han başladığı söze devam eder ve bir halkın düşmanları tarafından verilen adı ile anılmasının çok üzücü olduğunu belirtir: "*Kelt adı bile kendi Hint-Avrupa dilinden değil, Yunancadandır. Aralarında Herodot'un da bulunduğu Yunan tarihçileri tarafından kendilerine verilen Keltoi adı, 'saklanarak veya gizlenerek yaşayan' anlamına gelirmiş.*" [61] Hâlbuki onlar tuz insanlarıydı ve yerleştikleri yerlerde tuz kaynakları olmasına dikkat ederlerdi.

Yüce Han, "Gördün mü Venedikli? Senin oralar bizim buralardan daha berbat yerler, biz uygarlık kuruyoruz, siz ise yıkıyorsunuz!" demiş. "Han'ım, ancak burada kritik bir nokta var ki bunu izninizle açıklamak isterim." "Bu kavimlerin bir bölümü ta Avrupa'nın kuzeybatısındaki adalara gitmişler ve kendilerine Kelt denmiş. Bir bölümü Galya denilen bölgeye göçmüşler ve bunları daha az gizemli bulan Romalılar, onlara Galli veya Galyalılar adını vermişler. İşin tuhafı bu Galya içinde adına Asteriks denilen, sizden cengâver olmasın bir savaşçı varmış. Bunun bir Hopdediks adıyla maruf bir yardımcısı varmış ki, o dönemde Batıya hükmeden Roma İmparatorluğu'na kök söktürürlermiş."

60 Kurlansky, Mark. Salt (p. 29). Penguin Publishing Group. Kindle Edition.

61 Kurlansky, Mark. Salt: A World History (p. 60). Penguin Publishing Group. Kindle Edition.

Kubilay "peki sana bir bilgi daha vereyim Venedikli. Bu Keltler niye tuz peşinde koşarlarmış söyleyeyim mi. Tuz hem denizden çıkan, hem de karada yaşayan hayvanların etlerinin korunması için kullanılırmış, hatta denir ki tuzlu et bir Kelt kültürüdür. Gördüğün gibi bu insanlar yalnızca savaşmaz, yaşadıkları bölgelerde üretime katkıda bulunurlarmış."

Marko yüce Han'a teşekkür etmiş ve "şimdi anladım, bu Galli (Kelt, Galyalı) denilen kavimlerin niçin Ankybele'nin yakın çevresine yerleştiklerini. Bu yerlerin yakınında Tata (Tuz Gölü) ve Gangria'daki tuz madenleri bulunmaktaymış. Gene bir türlü çözemediğim bir konuda bana yardımcı oldunuz. Rivayet odur ki Anadolu'da en iyi balığı Ankybeleliler yermiş ve şehirde ta eski zamanlardan beri mutlaka bir Balık Pazarı bulunurmuş."

Görsel 22: Ankybele Balık Pazarı[62]

62 Cangır, Atila (2008) Cumhuriyetin Başkenti, Balık Pazarı, Ankara Üniversitesi yayını.

Kubilay durulmamıştır ve Keltlerin tuz dışındaki katkılarını Marko'ya aktarmayı sürdürür:

Hitit tekelinde olan demir işçiliğinin sırlarının Avrupa'ya yayılmasını sağlamışlar. Avrupa'nın 'barbarları', bronzu bardaklara dönüştürülebilecek ince tabakalara dövmeyi içeren yeni bir teknoloji öğrenmişler; ayrıca yeni şarap tatları ile buluşmuşlar ve bu şarabın elde edilebilmesi için güneye Akdeniz'e ticaret yollarının açılmasını sağlamışlar. Böylece, kuzey ve güney Avrupa arasındaki teması başlatarak, iki bölge arasında verimli bir fikir alışverişi oluşturmuşlar. [63]

Marko Polo, Kubilay'dan geri kalmamak için elindeki bilgileri tekrar araştırmış ve bir sonraki dönemi bilen bir seyyaha başvurmuş. Yeni bilgilere göre sarı saçlı savaşçı kavimin yerini, Marko'nun ülkesinde doğan ve dünyanın büyük bir bölümünün hâkimi olan bir imparatorluk almış ve Ankybele'yi yeni ülkeler işgal etmek için bir üs olarak kullanmaya başlamış.

Marko, Kubilay'dan yağmur gibi yağan bilgilere yanıt vermeye çalışır; "siz tuz meselesine değindiniz ama bana göre gene de hukuk tanımayan sarı saçlı savaşçılar kente yerleşmişler. Daha sonra ise hukukun kurucusu olduğunu iddia eden Romalılar kente çapa atmışlar ve kentte yollar, tiyatrolar, saraylar ve hamamlar inşa etmişler ve kente Ancyra adını takmışlardır." "Şimdi bir de

63 Castleden, Rodney. The Element Encyclopedia of the Celts . HarperCollins Publishers. Kindle Edition.

başıma Ancyra çıkardın, bu isim kargaşası bitmeyecek sanırım."

Marko'ya göre her kent "*biçimini karşısında içinde bulunduğu doğadan alır. Peki der, "amblemler kataloğu bir dünyayı nasıl tanımalı? Nesneler değil mi yaşamımızı biçimlendiren? Bütün dikkatini 'de yoğunlaştırır yolcu, ama hiç güveni yoktur onlara: "Yalan sözlerde değil, şeylerdedir."* [64]

Haklısınız der Marko, "kimi dillerde C yazılır, K ya da S olarak okurlar. Banim adım da öyle değil mi, C yazıyoruz, K okuyoruz. Nasıl yazılırsa yazılsın ben Ankybele olarak anlatıyorum; zaten siz demediniz mi, Görünmez Kentler bildik kentler değil; kurmaca kentlerdir ve hepsine birer kadın adı verdim diye. Her neyse bu konu ile ilişkili olarak şu sıralarda Ankybele'nin güneyinde Larende kentinde kurulan bir beyliğin başında bulunan Karamanoğlu Mehmet Bey (1240-1277), ülkede her yerde Türkçe konuşulmasını buyurmuş. Ne yazık ki bu fermanın verildiği yıl Moğollar tarafından öldürülmüş."

64 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s; 42-43.

Roma Ankyra'sı

Kubilay'dan ses çıkmayınca Marko devam etmiş: "Evet Yüce Hanım, ancak rivayet edilir ki Ankybele en şaşaalı dönemini Roma İmparatorluğu zamanında yaşamış. Zira o zaman başşehri benim ülkemde bulunan İmparatorluğun bir uç kentiymiş ve Roma'dan idare edilirmiş. Romalılar Halys ve Sangarius [65] ırmakları arasında bulunan bu bölgeye Galatya adını vermişler ve imparatorluğun en uç noktası olarak desteklemişler."

65 Kızılırmak ve Sakarya

66 Aydın, Suavi; Emiroğlu, Kudret; Türkoğlu, Ömer; Özsoy, Ergi, D.; (2005) Küçük Asya'nın Bin Yüzü: Ankara, Dost Kitabevi, Ankara.(Mahmut Akok, 1968)

Görsel 23: Roma Hamamı[66]

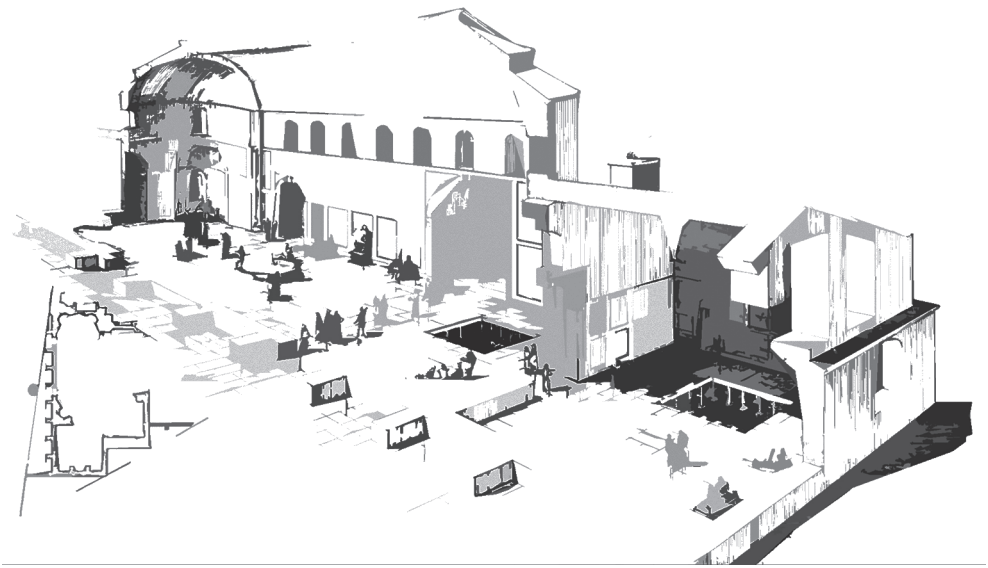

"Bu kadar önemsediğim Ancyra (Ankyra) benim atlasıma girmemiş diye hayıflandı Kubilay" ve Marko'dan daha çok bilgi istedi. Marko'nun elinde bulunan bilgilere göre Ankybele'de 12 adet mahalle, saray, devlet konuk evi, agora, senato, bazilikalar, Zeus ve Asklepios tapınakları, cimnazyum, hapishane binaları ve çok sayıda çeşme ve nymphaeum bulunmaktadır. Ayrıca tiyatro, bir büyük ve iki daha küçük hamam, palaestra, tiyatro, stadium gibi kamu yapıları ile sütunlu ana caddeler, suyolları da inşa edilmiştir.

Kubilay Marko'yu uyarır: "en önemli anıtı unuttun Venedikli, Ankybele'deki Hacı Bayram Camisi'ne bitişik olan ve Augustus adıyla tanınan 'Monumentum Ancyranum' Tapınağını ve duvarlarına kazınmış olan, Latince yazıtların en uzunu, en önemlisi ve en ilgi çekeni olan yazıtı bana niye anlatmıyorsun. Tarihsel değeri inanılmayacak denli büyük olan bu eşsiz anıtın Avrupa'ca tanınması bile pek uzun bir zaman almış" [67].

Görsel 24: Monumentum Ancyranum[68]

67 Augustus (1999) Ankara Anıtı Monumentum Ancyranum, Çeviri: Hamit Dereli, İnceleme: Remzi Oğuz Arık, Dünya Klasikleri Dizisi 68, Cumhuriyet, s.9.

68 Kadıoğlu, Musa; Görkay, Kutalmış; Mitchell, Stephen, (2018) Roma Döneminde Ankyra, YKY Yayınları, 2. Baskı, s. 87. (Krencker ve Schede 1936)

Marko biraz içerleyerek ben daha bitirmeden sözümü aldınız, tabii ki biliyorum der ve devam eder: "'*Res gestae', 'Ankara Yazıtı', 'Ankara Anıtı / Monumentum Ancyranum' ya da 'Augustus'un Vasiyetnamesi' diye anılan belge; bütün insanlığın aydınlarınca, eyaletlerdeki çeşitli tapınaklara konmuştur. Bugün bu kopyalardan biri, çok iyi korunmuş olarak Ankybele'de bulunuyor*" [69]. Marko yazıtın başındaki ifadeyi Kubilay'a aktarmış:

Tanrısal Augustus'un, yeryüzünü Roma halkının egemenliği altına almak için başardığı işleri, Roma Devleti ve halkı için yaptığı harcamaları gösteren belgenin bir kopyası aşağıdadır. Asıl belge Roma'da dikili iki sütun üzerine kazınmıştır. [70]

Görsel 25: Monumentum Yazıtı[71]

69 Augustus (1999) Ankara Anıtı Monumentum Ancyranum, Çeviri: Hamit Dereli, İnceleme: Remzi Oğuz Arık, Dünya Klasikleri Dizisi 68, Cumhuriyet, s; 9.

70 İsa'dan Sonra 14.

71 Monumentum Ancyranum - Vikipedi (wikipedia.org)

Marko, Augustus'un adını nasıl aldığını ifade eden yazıtın XXXIV. Paragrafını da aktarır [72]: *Altıncı ve yedinci konsullüklerimde iç savaşları bastırdıktan sonra kamunun onayıyla bütün imparatorluğun en yüksek yetkisi bana verildiği halde, devleti kendi yönetimim altından Senato'nun ve Roma halkının özgür yönetimi altına devrettim. Bu davranışım için bana, Senato kararıyla Augustus sanı verildi; evimin kapı söveleri resmen defne dallarıyla süslendi.*

"Hâlâ Ankybele'ye gelemedin Venedikli, ben sana sözü uzatma dedikçe uzatıyorsun ve beni meraklandırıyorsun. Şimdi de doğurgan tanrıçalar ve savaşçıların yanı sıra imparatorları anlatıyorsun."

"İşte Ankybele öyle bir yer Han'ım. Mutlu ve kendine yeterli zengin topraklara sahip yöre insanlarını sürekli birileri ya batıdan ya doğudan gelerek rahatsız ediyorlar ve üretkenliklerini bozarak kente çapa atıyorlar."

"Yüce Han'ım, siz dememiş miydiniz, görünmez kentler dişi olur, Ankybeleliler de çapayla doğurganlık tanrıçasını birleştirmişler ve kentlerini öylece tanımlamışlar. Böylece hem sürekliliği olan, hem de yurttaşları sürekli değişen dinamik bir topluluğu anlatmak istemişler."

"Bana bak Venedikli, galiba bu Ankybele adını sen uydurdun, onun için Atlasımda yer almıyor; kaldı ki adları

72 Augustus (1999) Ankara Anıtı Monumentum Ancyranum, Çeviri: Hamit Dereli, İnceleme: Remzi Oğuz Arık, Dünya Klasikleri Dizisi 68, Cumhuriyet, s; 32.

dişi olan bu kentlerinde hâlâ kadınlardan söz etmiyorsun."

Marko Polo yolculuklarında gördüğü kentleri kendisine anlatırken Kubilay Han'ın onun her dediğine inandığı söylenemez, ama kesin bir şey var, o da Tatar imparatorunun genç Venedikliyi, diğer bütün ulak ve kâşiflerinden daha büyük bir merak ve dikkatle dinlemeyi sürdürdüğü. İmparatorların yaşamında bir an vardır: zapt ettiğimiz uçsuz bucaksız toprakların verdiği gurur duygusunu, bu diyarları tanımak ve kavramaktan yakında vazgeçeceğimizi bilmenin hüzün ve rahatlığını izleyen andır". [73]

Marko, Kubilay'ı heyecanlandırmayı arzu etmektedir. Bu çerçevede Ankybele'de Roma döneminde yapılan bendin çok önemli olduğunu görmüştür ve Han'a bu konuyu açmak ister. Roma Bendi uzun yıllar kentin su kaynağını da oluşturmuştur.

Görsel 26: Ankybele Bendi[74]

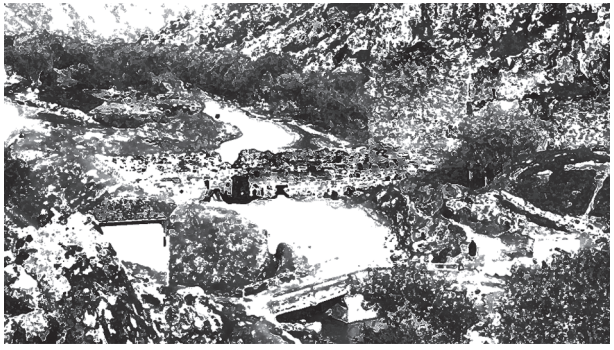

73 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s; 57.

74 Ankara Bentderesi ve Ankara Kalesi / 1870ler / Guillaume Berggren Fotoğrafı | ... (tarihteninciler.com)

Yüce Hanım, "*Roma Bendinin hem kentin su ihtiyacını karşılamak hem de tarım arazisini sulamak ve de akarsu taşkınlarını engellemek amacıyla inşa edilmiş olabileceği belirtilmektedir. Gerekli durumlarda kalenin su ihtiyacını karşılamak için de, kaleden özel bir gizli yolun aşağıya bende kadar indiği ve bu yol ile nehirden kaleye su taşındığı belirtilmektedir. Bizans Dönemi Ankyra'sında su ihtiyacının sarnıçlarda biriktirilen suyun yanı sıra, çok daha zahmetli olan (büyük olasılıkla söz konusu gizli yol nedeniyle) Bent Deresi'nden sağlandığı da bilinmektedir.*" [75]

Kubilay'ı heyecanlandırmak için Marko bir görüş daha öne sürer. Han'ım "benim başka bir nazariyem daha var, yukardaki görüşler her bent için dile getirilebilir, ben burada bir başka düşüncemi aktarmak isterim. Ankybele'nin keçisi çok ünlüymüş ve bundan elde edilen tiftik ve sof kumaşı Avrupa'da çok gözde imiş; hatta Papaların pelerini dahi bu kumaştan yapılırmış. Ankybele'den geçmediğim için size bu kumaştan getirme fırsatım olmadı. Roma bendinde biriken suyun bir bölümü tiftiğin yıkanmasında ve yün ile sofa dönüştürülmesinde kullanılırmış; üstelik siz de dediniz ya Ankybele tuz yataklarına da hâkimmiş." "Bana sürekli ad buluyorum diye kızıyorsunuz ama hemen Bendin altındaki bu yere daha sonra Tabakhane adı verilmiş ve tiftik üreticileri burada bir cemiyet dahi kurmuşlar."

75 Kadıoğlu, Musa; Görkay, Kutalmış; Mitchell, Stephen, (2018) Roma Döneminde Ankyra, YKY Yayınları, 2. Baskı, s. 222.

Batılı Kent, Doğulu Kent

Yavaştan kentin öyküleri ilgisini çekmiş Han'ın; "Hani senin kente bir batıdan, bir doğudan geliyorlardı, şimdiye kadarkiler hep batıdan geldiler, doğudan gelen olmadı ki!" Marko bir bilgiyi atladığını görerek, kıvırtmış: "Hani şu deli dolu, ateşli müzik çalan Frig kavmi var ya, onların döneminde sınırları neredeyse sizin imparatorluğunuza kadar uzanan Persler Ankybele'yi denetlemişler, ancak bir iz bırakmamışlar." Buna karşılık Ankybele'nin doğu serüveninin, büyük Roma İmparatorluğunun ikiye bölünmesinden sonra başladığını iddia eden tarihçiler bulunduğundan söz eder Marko. Niyeti Marko'nun bilgisini sınamak olan Kubilay, "Üç kıyısıyla uzun bir boğazın, incecik bir körfezin, kapalı bir denizin üzerine yayılmış kent olan İstanbul'u her yolcu tanır" [76] diye yanıt verir. Marko ise niyetinin Ankybele'yi anlatmak olduğunu belirtir ve Kubilay'ın sorusunu başıyla olumlayarak sürdürür konuşmasını:

"Roma İmparatorluğu bölündükten sonra, işte bu kentte yeni bir imparatorluğun temeli atılmış. Yeni devletin adına kimileri Doğu Roma, kimileri de Bizans demişler. O boğazın ve körfezin üzerine yayılan kente de Konstantiniye denmiş ve bu imparatorluğun başşehri ilan edilmiş". "Yani Ankybele bu Bizans'ın hâkimiyetine mi girmiş?"

76 alvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s; 31.

Uyuyan Kentler

Kubilay Han Ankybele'nin bu yüzünü tasavvur edemediği için merakla sormuş: "Eee, sonra ne olmuş?"

"*İlkçağda geniş bir alana yayılan ve içinde pek çok büyük kamu binası olan Ankybele, Bizans Çağı'nda iki kat surun içine sığınmış. Surlar ile Bizans binalarının yapımında, ilkçağ binaları sökülüp, malzemeleri kullanılmış* [77]; zira Bizans döneminde Roma desteği bitmiş ve Ankybele çok uzun asırlar bu bölgenin basit bir merkezi olarak varlığını sürdürmüş ve ne uzamış ne de kısalmış. Marko, şehrin artık Ortodoks kilisesinin denetiminde bir doğu kenti niteliğine bürünmeye başladığını savlamış ve devam etmiş:

5. Yüzyılın başlarında Hristiyan kimliğini tam olarak kazanan şehir, geniş bir okumuş sınıfı ve etkili piskoposları bulunan bir dindarlık ve hayırseverlik merkezi olmuş. Kimi zenginler mülklerinin gelirlerini fakirlere verir olmuşlar; hasat gelirlerini Ankybele kiliselerinde ve köylerinde dağıtıyorlarmış. Kıtlık zamanlarında bütün zahire ambarlarını onlara açarak çok sayıda insanı Ortodoksluğa kazandırmışlar. [78]

"Han'ım, her ne kadar Bizans Batı kökenli Roma İmparatorluğunun bir uzantısı gibi görünse de, sonuçta doğuya daha yakın bir medeniyet olarak bilinmiş; kaldı ki Doğu

77 Eyice Semavi (1993) Bizans Döneminde Ankara, ANADOLU ARASTIRMALARI 14.pdf (dergipark.org.tr)

78 Aydın, Suavi, Emiroğlu, Kudret, Türkoğlu, Ömer, Özsoy, D. Ergi, (2005) Küçük Asya'nın Bin Yüzü: Ankara, Dost Kitabevi, Ankara, s; 126.

(Bizans/Ortodoks) ve Batı (Roma/Katolik) kiliselerinin 11. Asırda birbirlerinden ayrılması da bunun bir işareti olarak görülmüş. Ayrıca Bizans döneminde, elimdeki bilgiye göre 16 kilise binasının Ankybele'de inşa edildiği de söylenmektedir."

Kubilay, "Bizans döneminde bir de Attila denen cengâverden söz ederler, o ne yapmış ki?" diye sormuş. "Yüce Hanım Attila döneminde en geniş sınırlara ulaşan Hun İmparatorluğu, Orta Asya'nın bozkırlarındaki kabilelerden hâsılmış ve Ankybele'nin bulunduğu diyarlara hiç gelmemişler. Karadeniz'in kuzeyinde hüküm sürüp, ta bizim topraklara kadar akınlar düzenleyip, Roma'daki Papa'yı bile tehdit etmişler. Attila'nın, Tanrı'nın oğlu olduğu söylenen Papa'ya - Siz şaşırmışsınız. Tanrı'nın oğlu mu olur? O tektir. – dediği rivayet olunur. "

"Yani senin Venedik'ten de geçmişler mi? Hem seni de bana bir Papa göndermemiş miydi." "Hem de ne geçmişler, yakıp, yıkmışlar." "Neyse Venedikli, anladım ki bir kent kuranlar var, bir de kent yıkanlar, biz gene dönelim Ankybele'ye, o hiç değilse kurtulmuş yıkımdan."

"Han'ım, anımsarsanız Ankybele Roma döneminde şaşaalı günlerini yaşamış, ancak Bizans döneminde Konstantinopolis'in hükümranlığına girmiş ve derler ki şehir bir duraklama dönemine girmiş." Kubilay Han bu sözler üzerine kaşlarını çatmış ve "*Benim bildiğim senin Vene-*

dik de Bizans İmparatorluğunun parçasıymış, yani siz şimdi Ankybele ile aynı kaderi mi paylaşmışsınız?" diye bir soru atmış. Marko, ama biz deniz kentiyiz Ankybele ise bozkır kenti diye düşünmüş, bunu yanıtlayamadan Han konuşmasını sürdürmüş. *"Benim bildiğim senin Venedik esas Konstantinopolis'i haçlılara talan ettirmiş ve bütün zenginliğini buna dayamış."* Marko artık Ankybele'ye dönerek kentin coğrafi bilgilerini Kubilay'a aktarması gerektiğini düşünür.

79 Vincke Haritası (1846) altlık olarak kullanılmıştır: http://brbl-dl.library.yale.edu/vufind/Record/4171206

Görsel 27: Ankybele'nin Çanağı[79]

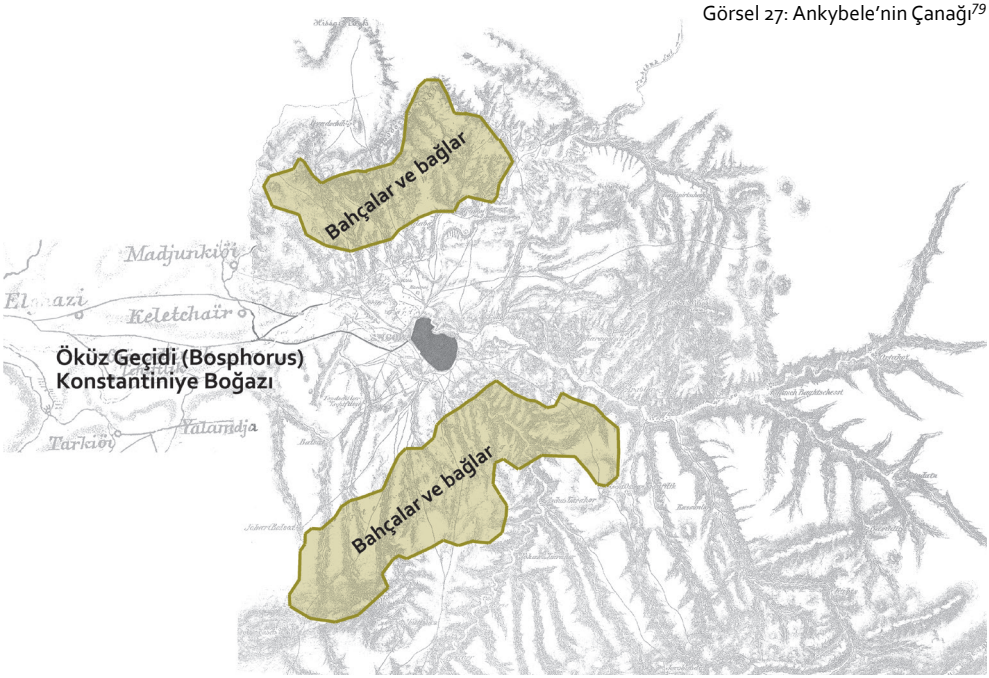

"Çaput [80] namıyla maruf bir Frenk, Ankybele civarını 'Galatya Yaylası' olarak tanımlamaktadır. Bu bölgeye karakterini veren püskürtme kaya kütleleridir. Temelinde Galatya Kütlesel Andezitleri bulunan Ankyra çevresi bir tekne çanak formundadır. Ankyra Kalesinin üzerinde bulunduğu püskürtme kaya kütlesinin hemen batısında Çubuk, Hatip ve İncesu dereleri birleşerek Engürü Çayını oluştururlar. Bu çay batıya doğru akarken İstanbul Boğazı [81] olarak adlandırılan bir yerden geçer. Batıdan doğuya doğru giden seyyahlar, bu noktada sonra Ankybele'nin Kalesini görürlermiş".

80 Chaput, E., (1931); "L'évolution du modelé de la région d'Angora" ; Annales de Géographie Année 1931, Volume 40 Numéro 224 pp. 153-162. http://www.persee.fr/doc/geo_0003-4010_1931_num_40_224_11290

81 Günümüzde Güvercinlik olarak bilinen yöre.

82 Vincke Haritası (1854) altlık olarak kullanılmıştır:

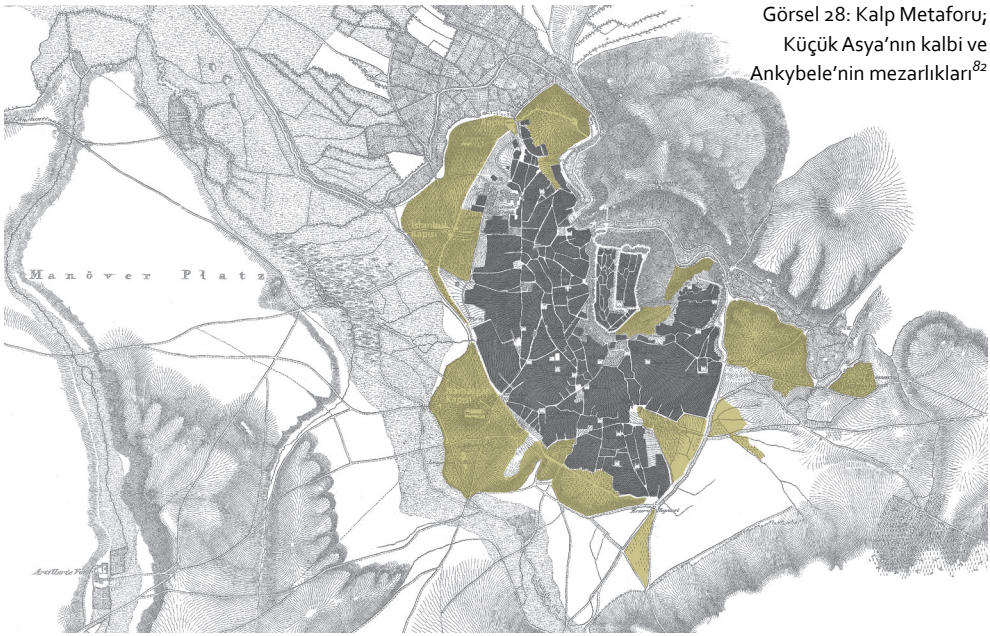

Görsel 28: Kalp Metaforu; Küçük Asya'nın kalbi ve Ankybele'nin mezarlıkları[82]

Kubilay Han, önce sen bu dediklerimden anlar mısın diye Marko ile dalga geçmiş sonra ise kendisine gösterdiği Atlasa bakarak," Yahu bu Ankybele kalbe benziyor fark ettin mi? Bir de yeşile boyanmış alanlar nedir?" diye sormuş. Marko dikkatlice bakmış ve Han'a hak vermiş, bunu fark edemediğine yanan Marko "çok iyi gördünüz Han'ım" diye yanıtlamış ve yeşil alanları bilmediğini söylemiş. "Bilir misin Venedikli biz burada şehirleri yaşayan uzuvlara benzetiriz. Kalp bütün uzuvlara hayat verir, damarlarımız hayatı bütün uzuvlara taşır, onları canlı tutar. Beyin ise sinir ağlarımızla onların hareketlerini denetler, bizi biz yapar. Tüm sistemi temizleyen akciğerlerimizdir ve tüm sistemimizi, yani bizi iskelet ayakta tutar."

Bu sözler Marko'ya yeniden düşünme fırsatı verir ve kendi kentini anımsar; Büyük Kanalı ve diğer küçük kanalları düşünür, tüm kente hayat veren San Marko, kentin hem kalbi, hem beyni değil midir? Hem sonra Venedik'in ünlü Ahlar Köprüsü [83] kentin ruhu değil midir der ve görüşünü Han ile paylaşır. Kubilay Han: "Hah işte şimdi anlıyorsun Venedikli, her kentin uzuvları ve bunun yanı sıra ruhu vardır. Seni bunun için götürmedim mi Shang-tu' ya?" Duydun mu hiç, bir Anglo-Saxon şair benim hakkımda bir şiir yazmış ve benim yazlık kentime Xanadu diye bir ad takmış.[84]

83 "Ponte dei Sospiri", "Bridge of Sighs".

84 Kubla Khan, Samuel Taylor Coleridge (1797)

Görsel 29: Görünmez Kent Shang-Tu (Xanadu)[85]

Marko hemen yanıtlamış; "Yüce Hanım o Xanadu denilen sözcük de anlamını yitirmiş, sizin yarattığınız tabiatı yeniden üretmeye çalışan düş dünyası yerine rüküş bir zenginlik anlayışına sahip yerler için kullanılan bir mecaza dönüşmüş".

"Şimdi size şiirin ilk iki kıtasını okuyup, izninizle bir benzetme yapmak istiyorum" diye konuşmasını sürdürmüş Marko:

85 Xanadu - A Metaphor for a Splendor and an Opulence - Mongolianz

Kubilay Han: Veya Rüyada Görülen Bir İmge [86]

Kubilay Han buyurdu yapıla,
Görkemli bir haz kubbesi Xanadu'da:
Kutsal nehir Alph'in,
İnsan aklının alamayacağı mağaralardan akarak
Günyüzü görmeyen bir denize döküldüğü yerde.
İki kere beş millik verimli toprak
Duvarlar ve kubbeler sarıldı;
Bahçeler vardı, dereleri parlak,
Çiçeklenmiş birçok günlük ağacı;
Güneşli çayırları kucaklayan,
Dağlar kadar yaşlı ormanlar vardı.

Pipo içerek Marko'nun okuduğu şiiri dinleyen Kubilay'ın yüreğine de ağır bir hüzün bulutu iniyordu ve daha önce de söylediği sözleri tekrarladı:

"Senin kentlerinin hiçbiri yok. Belki de hiç olmadılar. Artık olmayacakları da kesin. Neden eğleniyorsun bu avutucu masallarla? İmparatorluğumun bataklıktaki bir ceset gibi çürüdüğünü ve bataklığın, gagasıyla onu didikleyen kargalara, kirli sularıyla beslenen sazlara hastalığını bulaştırdığını zaten biliyorum ben. Neden bunlardan söz etmiyorsun bana? Neden yalan söylüyorsun Tatarların imparatoruna, yabancı?" [87]

86 Samuel Taylor Coleridge(1772-1834) Kubilay Han : Veya Rüyada Görülen Bir İmge (Kubla Khan : Or, A vision in a Dream) - METABOLES

87 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s; 103.

Marko, Kubilay'ın kendisine sürekli olarak aynı sözlerle sataşmasından bıkmaya başlamıştır ve devam eder; "Yüce Han, benimle hep bu Ankybele'nin adı üzerinde tartışmaya girip konuyu saptırıyorsunuz. Sorabilir miyim size: Moğol musunuz, Çinli mi? Yoksa şimdi ortaya attığınız gibi Tatar mı? Eğer Tatarsanız bilir misiniz Ankybele'de bir Tatar, Moğol'sanız bir de Sincan mahallesi olduğunu?"

Marko daha sonra "Tatarların Ankybele'nin güneyindeki bağlık alanlarda bahçecilik ve hayvancılık yaptıklarının söylendiğini, kentin batı girişinde ise bir Sincan köyü olduğunu" iddia eder. "Adının nereden geldiği konusunda çeşitli tevatür bulunduğunu ve bunlardan birine göre Sincan adının Orta Asya veya Çin kökenli olduğunun tartışıldığını" belirtir, ancak Kubilay bu sözleri hiç de inandırıcı bulmamıştır.

Angara'nın Bahçaları ve Bağları

Marko ise Xanadu şiirini okuduktan sonra Hükümdara bilgi vermeyi sürdürür: "Ankybele'nin de bahçaları ve bağları var, hatta bir de türkü yazmışlar, Angara'nın bağları büklüm büklüm yolları diye!" "Venedikli şimdi iki konu var, birincisi demiştim ya, sizin oralarda geometri yok her şey eğri büğrü, ikincisi, gene senin kentin adını şaşırdın, bir karar ver artık".

Marko ise her şeye bir ad vermeyi denemektedir. *"Ancak çoğul ve kaypaktır adlar: hangi ad hangi şeyin adı bilemez. Hangi kent Ankyra, anlayamaz, önemi de yoktur zaten, çünkü Engürü "ortasında durup bakıldığında başka bir kent" olacaktır nasılsa; Angora "uzaktan bakılan, yaklaşıldığında değişen kentlerin adıdır. Düşlenen Ankybele ise ayak basıldığı an değişir. Adı konmuş, "Ankybele neyse o olmuştur."* [88] Marko bu düşüncesini Kubilay Han'dan gizler, ancak bilir ki kentin adı çok sonra Ankara olacaktır.

Görsel 30: Ankybele'nin Bahçaları-Bağları[89]

Adı nasıl bilinirse bilinsin, Ankybele hem batıdan doğuya, hem de doğudan batıya giden orduların, kavimlerin, ticaret erbabının ve seyyahların hemen gözünü alan bir püskürtme tepenin üzerinde ve yamaçlarındadır. Ne yazık ki Marko Polo Uzakdoğu'ya giderken bu kentten geçmemiş, duyduklarıyla yetinmek zorunda kalmıştır.

88 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s; 44. (yazar burada adlarla oynamaktadır)

89 Eski Ankara - (8/27) (milliyet.com.tr)

Kubilay Han'ın da bilgileri kulaktan dolmadır ve atlasında buraya dair bilgi bulunmamaktadır. Yüce Han'ın atlası "*saray saray, yol yol, surları, köprüleri, limanları, kayalık yamaçlarıyla imparatorluğun bütün kentlerini, bütün komşu krallıkları gösteriyor. Kendisinin iyi bildiği bu yerler hakkında Polo'nun anlattıklarından bir şeyler öğrenmeyi ummanın boşuna olduğunu biliyor Han.*" [90]

Görsel 31: Ankybele'ye Batıdan yaklaşıldığında muhteşem tepeler ve minareler gökyüzünü süsler; gravür: Préaux[91]

Marko ise ısrarlı; "*Yüce Han'ım, hele bir bakın şu tasvire, Xanadu'dan daha resimsel değil mi?" Han bir süre resme bakar ve Ankybele kentinin projesi olarak yıldız dolu bir gökyüzü tasavvur eder. Sonra mırıldanır: "Ama bir de doğudan bakarsan gökyüzüne kurulan Ankybele, en titiz hesaplara rağmen bir 'Canavarlar Kenti'dir bugün: Ankybeleli gökbilimciler zor bir seçimle yüz yüze: ya tüm hesaplarının yanlış olduğunu ve buldukları sayıların gökyüzünü betimleyemediğini kabul edecekler, ya da tanrıların düzeninin canavarlar kentine yansıyan düzen olduğunu herkese açıklayacaklar."*

90 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s; 177.

91 Kültür Bakanlığı Yayımlar Dairesi Başkanlığı; Gravürlerle Türkiye, Yayına Hazırlayan: Mustafa Sevim, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1996.

92 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s; 44.

Yeryüzünde didinen yolcu ise sürekli kentlerin o ölümcül kargaşasına girecek, Ankybele'den çıkamayarak, "bir cehennemden diğerine geçecektir" durmadan. Bunun nedenini, Ankybele'de rastladığı keçi çobanı anlatır ona: Gökyüzü her yerde aynıyken şimdi de "*birbirine karıştı yerler. Artık her yer Ankybele; Eskiden çayır otlarının merası'ydı burası, eminim. Keçilerim yol kenarındaki otları tanıyorlar.*" [93]

Görsel 32: Ankybele'ye doğudan yaklaşıldığında kalesini dağlar, tepeler ve vadiler arasından son ana kadar göremezsin[94]

Kubilay bu tartışmayı tam olarak kavrayamaz ve şöyle müdahale eder: "Bir gökyüzü varsa bir de yeryüzü olacaktır, bu ikisinin kesiştiği çizgi daha önemli değil mi, sen bana gökyüzü masalı anlatıyorsun, zira senin kentinde yeryüzü yok ki Venedikli." Marko düşünür ve gerçekten de kentinde bir yeryüzü olmadığını anımsar. "Ancak benim de denizyüzüm var, Venedik'i yapan da deniz ile kentin oluşturduğu çizgi değil midir?" Bir tanıma göre Venedik, "*Adriyatik'ten yavaşça yaklaşırken denizden yükselen kubbeleri ve kuleleri görünen gururlu ve efsanevi şehirdir.*" [95]

93 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, 5; 44.

94 Jansen, Herman (1928) Kaleye Güneydoğudan bakış, Architekturmuseum der Technischen Universität Berlin in der Universitätsbibliothek.

95 Polo, Marco. Travels of Marco Polo (Signet Classics) (pp. 26-27). Penguin Publishing Group. Kindle Edition.

Kubilay biraz düşünür ve "biz yüzeylerden söz ederken şimdi de çizgi diye bir söz çıkarttın karşıma; bilir misin eski Yunan'da Öklit diye bir feylesof senin çizgi dediğini 'genişliği olmayan uzunluk' diye tanımlamış."

Marko biraz kibirli bir şekilde "ben daha iyi bir tarif de duydum, Pol Klii diye biri; 'çizgi yürüyüşe çıkan bir noktadır' dermiş ve yüzeyin de yürüyüşe çıkan çizgilerden oluştuğunu savlarmış."

Kendiliğinden Kentler – Çizilmiş Kentler

Yüce Han bu noktada Marko'ya sormuş: "Venedikli sizin oralarda geometri bilmezler ki! Bana gösterdiğin bütün haritalarda Venedik, Konstantinopolis, Ankybele her şey eğri büğrü, gelsinler de benim kurduğum şehirlerden örnek alsınlar, hem ben daha sonraki nesillere de yol gösterdim," demiş ve Yasak Şehir olarak anılan ve dünya yazınında önemli bir yere sahip olacak Hanbalık'ın planlama kurgusunu Marko'ya göstermiş.

Marko tartışmanın nereye varacağını sezerek yanıt vermiş: "Yüce Han'ım, siz bir güçsünüz, kuşkusuz sizin dedikleriniz emir niteliğindedir, ancak benim geldiğim yerlerde yalnızca tek bir gücün değil, toplumun her kesiminin karar sisteminde hakkı vardır." Marko karşısındakinin bir Han, bir Hükümdar olduğunu bilerek, yeni bir siyasi tartışmayı göze alır. "Yüce hanım der, siz bir

mutlak yöneticisiniz. Ancak kimi toplumlarda mutlakıyete dayanmayan yönetim sistemleri de var, bunlardan birisi, siz arada alay konusu yapıyorsunuz ama Venedik'tir ve Cumhuriyet olarak halk tarafından yönetilir."

Kubilay gerilir ve sataşmayı yanıtlar: "Venedikli, yani senin Cumhuriyetin benden daha fazla mı halktan yana? Eğer öyleyse benim Atlasımda yer alan şu sözlerin hükmü yok mu?"

Venedik'in dar sokaklarında, meydanlarında, kalabalık kanallarında ve küçük köprülerinde her yerden tüccarlar toplanır ve iş yapardı. En zengin tüccar prensler, Büyük Kanal boyunca bir rüya gibi görünen saraylar inşa ediyorlardı. 11. Yüzyılda Bizans görünümüyle anılan San Marko Bazilikası, Doğu kubbeleri, mozaikleri, altı bin mücevherden yapılmış sunağı ve cephesinden yükselen büyük bronz atlarıyla (Konstantinopolis'ten yağmalama) başlı başına bir olguydu.[96]

Görsel 33: San Marko Meydanı: 'Avrupa'nın en Güzel Salonu' ve Bizans görünümüyle anılan San Marko Bazilikası ile Ünlü Kulesi Campanella[97]

96 Rugoff, Milton (2004), Marco's Venice in Introduction Chapter, "Polo, Marco. Travels of Marco Polo (Signet Classics). (p. 16)Penguin Publishing Group. Kindle Edition."

97 Baykan Günay belgesi, 1966

Marko'nun içinden sanki sizin hanedanlığınızda da durum bu değil mi diye sormak gelir, ancak Han eleştiri bombardımanını sürdürmektedir; senin kentinde "sonsuz bir dilenci, rahip ve haydut kılıklı insan, soylularla birlikte yaşamaktaymış. İhtişam, zarafet ve kabalık, çilecilik ve yolsuzluk, muhteşem ipek giyen ama yıkanmamış kadınlar, sıhhi tesisleri olmayan yaldızlı saraylar" bir aradaymışlar. [98]

Kubilay açıklamalarına kendi kentlerini överek devam eder. Bak Venedikli bir bilge kişinin betimlemesine göre Hanbalık'ta kozmik bir güç kenti var etmiştir:

98 Rugoff, Milton (2004), Marco's Venice in Introduction Chapter; "Polo, Marco. Travels of Marco Polo (Signet Classics). (p. 16) Penguin Publishing Group. Kindle Edition."

99 History of Beijing, (Wikipedia)

100 Knox, Thomas W. (1885), The Travels Marco Polo for Boys and Girls with Explanatory Notes and Comments, New York & London Putnam's Sons, s; 223.

Görsel 34: Yasak Şehir ve Han'ın Sarayı[99] :(Cennet Tapınağı)[100]

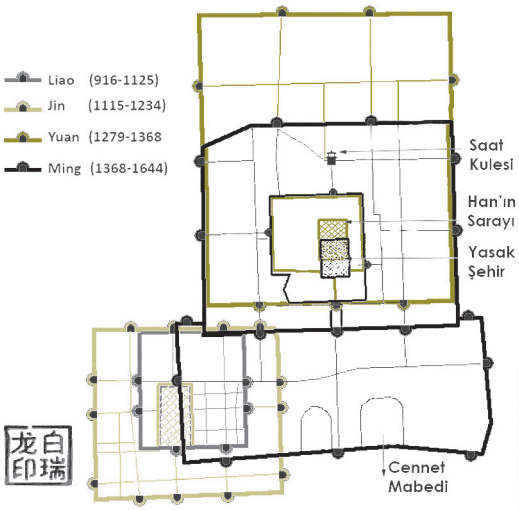

Kent, başlıca yönlere verilen anlamları ve renkleri içermektedir - kuzey karanlıktır ve uygun değildir, bu yönde, savunucu bir kalkan inşa edilmelidir. Sonrasında ise giderek daha ince cadde ve yollar tarafından bölünmekte, alt bölümlere ve daha alt bölümlere ayrılmaktadır. Dini ve sivil iktidar temsilcilerinin uygun yerleri, uygun renkleri ve uygun yapı malzemeleri vardır. Mekân simetrik olarak sola ve sağa bölünmüştür ve bu hükümetin örgütlenmesini de yansıtmaktadır." [101]

Duvarlı Kent – Duvarsız Kent

Kubilay Marko'ya çıkışıyor, "Venedikli niye dünyaya şu bilgiyi vermiyorsun, neredeyse tüm dünyada duvarı olmayan tek kentte yaşıyorsun, sizin duvarınız denizin kendisi değil mi?"

Görsel 35: Han Balık'ın duvarları[102]

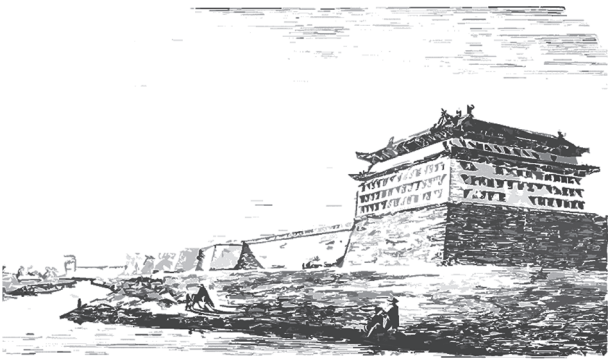

101 Lynch, Kevin (1981), A Theory of Good City Form, The MIT Press, Massachusetts, USA, s; 74.

102 Knox, Thomas W. (1885), The Travels Marco Polo for Boys and Girls with Explanatory Notes and Comments, New York & London Putnam's Sons, s; 227.

Marko artık susmaz ve sert bir tonla, "siz de kabul ettiniz Han'ım, sizin övdüğünüz adı üstünde Yasak Şehir ve bu nedenle duvarlarla çevrilmiş, benim Venedik'im ise herkese açık ve siz bunu eleştiriyorsunuz aslında. Kaldı ki Cennet Tapınağınız bile duvarlar arkasında, böyle Cennet olur mu?"

Görsel 36: Yasak Kent[103]

Kubilay, bu sözler karşısında susar ve: "Bir kent daha anlat bana," diye tutturur. Marko bunun üzerine bildiği bütün kentleri anlattığını, bu nedenle tam bilmese de Ankybele'yi keşfetmeye çalıştığını ve bunun dışında anlatacak bir kent kalmadığını belirtir. Kubilay ısrarla hiç sözünü etmediği bir kent kaldığını vurgular ve Venedik'e ne oldu diye sorgular. Marko, "siz okuduğunuz şeylere bakarak Venedik'i o kadar kötülediniz ki, ne desem bilemiyorum; gene de gülümser ve devam eder:

103 Tuba Günay belgesi, 1998

"Bunca zaman ne anlattım sanıyorsun ki sana?" İmparator istifini bozmadı: "Hiç duymadım oysa adını andığını."

Ve Polo: "Ne zaman bir kent anlatsam Venedik'le ilgili birşeyler söylüyorum."

"Sana başka kentleri sorduğumda onları anlatmanı isterim. Venedik'i sorduğumda da Venedik'i."

"Diğer kentleri anlamak, farklılığını kavramak istiyorsam, gizli bir ilk kentten yola çıkmak zorundayım. Benim için bu, Venedik."

"Öyleyse yolculuklarınla ilgili her hikâyeyi yola çıktığın yerden başlatmalı, Venedik'i olduğu gibi, her şeyiyle, ondan hatırladığın hiçbir şeyi atlamaksızın anlatmalısın." [104]

"Belleğin imgeleri bir kez dile vurulup sözlerle sabitleşti mi silinip gider," diyerek devam etti Polo. "*Belki de Venedik'i kaybetmekten, konuşarak onu bir çırpıda kaybetmekten korkuyorum. Kim bilir, başka kentlerden konuşurken azar azar onu kaybettim bile*"[105] diyerek yakınmasını sürdürür ve devam eder: "siz Venedik'teki yaşamı çok eleştirdiniz ancak şunu belirtmem gerekir ki, bir hükümdar kentimdeki San Marko meydanı için '*Avrupa'nın en güzel salonu*' [106] demiş. " Kubilay Han bu tanımdan yola çıkarak Calvino'nun ağzından yapılan görünmez kent tanımını anımsar: "*Geometrik ussallık ile, kördüğüm bir yün yumağına benzeyen insan varoluşunun giriftliği arasındaki gerilimi anlatmada bana en büyük olasılıkları*

104 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s; 132.

105 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s; 132.

106 Napolyon Bonapart'a atfedilir.

tanıyan simge kent oldu" [107] der. Buna göre, en çok konuştuğu konunun Görünmez Kentler olduğunu belirtir. Zira;

Bütün düşüncelerini, yaşanmışlıklarını, sanılarını bir tek simge üzerinde yoğunlaştırabilmiş; her kısa metnin bir neden-sonuç ilişkisi veya bir hiyerarşi izlemeksizin, süreklilik içinde bir diğerine yakın olduğu bir ağ örgüsünde, çoğul yollar bulunabilecek ve çoğul sonuçlar çıkarılabilecek zengin kesimli bir Kristal olarak kurgulamıştır. [108]

Kendini Yöneten Kentler

Marko Polo bir an Kubilay'a hak verir ve konuşmasını sürdürerek konuyu Ankybele'ye çevirir; "Yüce Han'ım ben konuyu Venedik için değil Ankybele için tartışmak isterim. Benim de artık gizli kentim Ankybele oldu, oradan başlamak isterim" der ve konuşmasına devam eder:

İçinde olduğumuz zamanda Ankybele çevresinde yeni bir kurum ortaya çıkmaktadır. Ahiler olarak bilinen bu oluşum dedeniz Cengiz Han'ın yarattığı Moğol devletlerinin istilasına karşı direniş hareketinin üssü niteliğindeymiş. Meslek örgütlenmesinin iktisadî ve toplumsal hayatın düzenlenmesinde Ahiliğe yüklediği önder rolün etkisi ve buna bağlı olarak esnafın kendisini şehrin gerçek sahibi gibi görmesi, dolayısıyla şehirlerin savunulmasında ve düzeninde kendisini görevli addetmesi etkili olsa gerektir. [109]

107 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s; . (1989: 70) Lezioni americane, Milano, Garzanti.

108 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s. 39.

109 Aydın, Suavi; Emiroğlu, Kudret; Türkoğlu, Ömer; Özsoy, Ergi, D.; (2005) Küçük Asya'nın Bin Yüzü: Ankara, Dost Kitabevi, Ankara, s; 136.

Kubilay notlarına bakar ve "haklısın Venedikli der; şu sıralar (1290 - 1354) artık Anadolu'ya damgasını vuran teşkilat Ahilikmiş. Bu yüzyıllarda Ahî terimi, şehir işlerinde sözü geçen önde gelen şahsiyetleri anlatmaktadır ve zanaatkâr esnafına mensup gençlerden oluşmaktaydı."

Marko başını sallayarak "Selçuklu devletinin çöküşü ve Osmanlı devletinin kurulması arasındaki devrede bu örgütlenme Anadolu kentlerinin siyasal hayatında önemli bir etken olarak gözüküyor Han'ım. Bu örgütler daha çok Bizans dönemindeki loncaların yerini almış ve silahlı birlikler olarak savaşlarda kullanılmışlar."

Görsel 37: İmparator Augustus ve Ahi bilgelerinden Hacı Bayram yanyana [110]

110 Baykan Günay Belgesi (1984)

"Peki, Venedikli bu Ahiler de bir Cumhuriyet değil mi? Üstelik senin Cumhuriyetin gibi Haçlılara değil, gerçekten halka hizmet veriyorlar. Gene edindiğim bilgilere göre bu Ankybele'ye (artık adı her neyse?) 'Devletsizler' de denilirmiş ve şehrin özerkliğine vurgu yapılırmış. Yani Ankybele Ahiler tarafından yönetilirmiş ve Anadolu şehirleri içinde sadece burada hiçbir emirliğin yönetimi altına girmeyen, esnaf örgütü tarafından idare edilen bir tür 'Cumhuriyet'in varlığı söz konusu imiş." [111]

Hatta deniyor ki, "Ankybele'de bulunanların kolayca göreceği üzere 'Ankyra Yazıtı', (Ahi önderi) Hacıbayram'ın Camisi'nin saçaklarıyla sanki koruduğu Augustus Tapınağı'nın duvarlarına kazınmıştır." [112]

Ankybele ve Köprüsü

Marko, Venedik ve Ahi cumhuriyeti kıyaslamasından pek hoşlanmaz ve sözü değiştirmek için başka bir konuya geçer ve Yüce Hanın doğduğu yıllarda Ankybele'de yapılan bir köprüyü anlatır. Akköprü, 1222 yılında dönemin Ankara İlbayı Kızıl Bey tarafından yaptırılmıştır ve Bağdat ticaret yolunun Ankara kavşağında yer almaktadır.

Marko Polo, tek tek her taşıyla bu köprüyü anlatır. "Peki, köprüyü taşıyan taş hangisi?" diye sorar Kubilay Han. "Köprüyü taşıyan şu taş ya da bu taş değil, taşların oluş-

112 Augustus (1999) Ankara Anıtı Monumentum Ancyranum, Çeviri: Hamit Dereli, İnceleme: Remzi Oğuz Arık, Dünya Klasikleri Dizisi 68, Cumhuriyet, s; 38.

turduğu kemerin kavsi," der Marko. Kubilay Han sessiz kalır bir süre, düşünür. Sonra ekler: "Neden taşları anlatıp duruyorsun bana? Beni ilgilendiren tek şey var, o da kemer."

Görsel 38: Akköprü (1220) [113]

Marko cevap verir: "Taşlar yoksa kemer de yoktur."

Kubilay, Marko'nun değindiği bütün ve parça ilişkisinin pek âlâ farkındadır. Kendi ülkesinde akarsular ve insan yapısı kanallar o kadar çoktur ki; köprüyü kemerin taşıdığını, kemerin ise en üst kavsindeki taşın tüm kemeri tuttuğunu bilir ve ekler, "Venedikli senin kentin köprüler kenti; kemer olmasa köprü olmayacaktı! Nasıl geçecektiniz karşıdan karşıya?"

113 panoramio-97987290.

114 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s; 127.

Görsel 39: Hanbalık'ı çevreleyen kanal, Batı Kapısı ve Köprü [115]

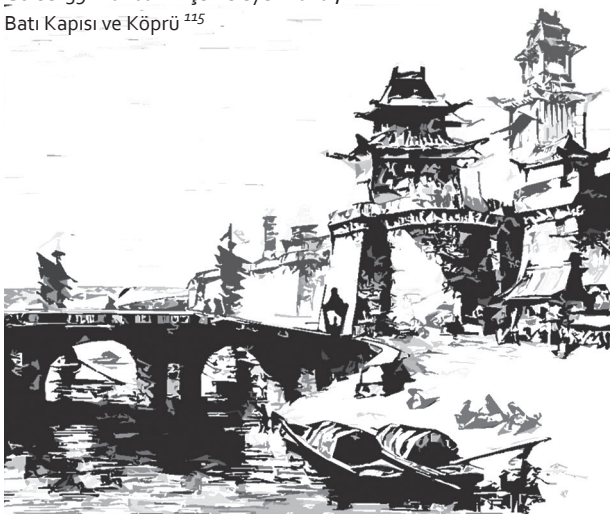

Ankybele ve Moğollar

Kubilay Han ile arasındaki diyalog bu minval üzerinden sürerken Marko çok ilginç bilgilere ulaşır. Hanın dedesi olan Cengiz Han ile başlayarak, Ankybele'nin sınırları artık Türk ve Moğol boyları tarafından zorlanmaya başlamış; Doğu ile Batı bir kez daha çatışma alanına dönüşmüş ve Ankybele Selçukluların, Danişmentlerin, Moğolların zaman zaman hâkimiyetine giren kırılgan bir kente dönüşmüş. Ancak şehir artık bir şark hüviyetine bürünmeye başlamış. Marko'nun son bulgularına göre ise gene doğudan gelen bir boy Ankybele'ye hâkim olmakta imiş.

115 Knox, Thomas W. (1885), The Travels Marco Polo for Boys and Girls with Explanatory Notes and Comments, New York & London Putnam's Sons, s; 213.

"Han'ım, İlhanlıların kurucusu yüce kardeşiniz Hülagü Han'ın Ankybele'nin oralara kadar gittiğini ve Engürü'de bir garnizon kurduğunu biliyor muydunuz?" "Şimdi de Engürü diyorsun, nereden çıktı bu söz". "Eee artık batılılar değil, doğulular burada ve Ankybele demeye dilleri yetmiyor. Bir söylentiye göre de babanız Tuluy Han üzümden yapılan şarap iksirini çok severmiş. Bu nedenle kardeşiniz Hülagü'nün askerleri Ankybele'ye vardıklarında gördükleri bahçalar ve bağlar karşısında hayran olmuşlar ve Farsçada üzümün karşılığı olan engür sözünden yola çıkarak kente Engüriyye demişler."

Büyük Selçuklu Devleti'nin yıkılmasından sonra Anadolu'nun büyük kısmına sahip olan kardeşinizin kurduğu İlhanlı devleti adına İlhanlı sikkelerini darp ettirmişler. Sikkelerde Engür ve Engüriyye yazmaktaymış.

Yüce Han'ım bir şeyi de kaçırmayalım, "dedeniz Cengiz Hanın kurduğu büyük imparatorluğun en doğusunda siz Hanbalık kentindesiniz, en batı ucunuzda da Ankybele var, bir yerde kardeş de sayılırsınız." "Gene atıyorsun Marko, burada ben varım, orada kim varmış bakalım?"

Mambur diye bir Frenk'in Engürü için söylediğini de belirtmem gerek diye sürdürmüş konuşmasını Marko; "**Ankybele'nin sıklıkla tahrip edildiği ama mükemmel konumu sayesinde her seferinde küllerinden yeniden doğduğu düşünülebilir.**" *116*

116 Mamboury, E., (1934); A N K A R A, Haydarpaşa-Ankara; Boğazköy, Höyük, Sivrihisar ve çevresi, Çankırı, Yozgat, vs. gezi rehberi; Fransızca 2. Basımından çeviri; Ankara Üniversitesi yayınları, No: 412.

Ölüler Kenti

Han Marko'nun gösterdiği haritaya bakar ve; "Bunun için demek bu kadar çok mezarlık" var diye sürdürür konuşmasını, sonra gene kızar ve şu kentin adında anlaşalım, "Ankyra mı, Ankybele mi, Engürü ya da Engüriye mi?"

Görsel 40: Ölüler Kenti [117]

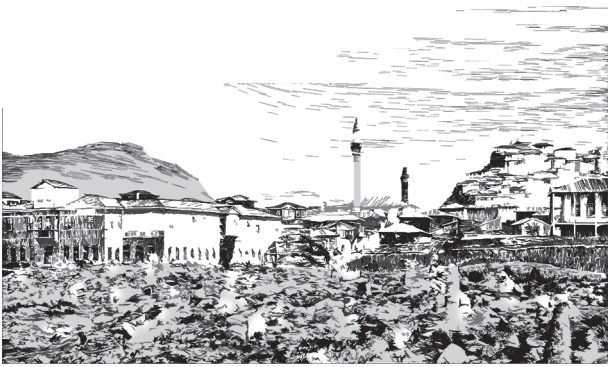

Marko kentin adının önemli olmadığını belirtir ve yanıtlar: "Ölüler kentidir aynı zamanda burası: kentin kendi imgesini bulduğu yer. Tereddüde düşer: 'Belki de Ankybele ölürken gelinen ve herkesin, tanıdığı kişileri yeniden bulduğu bir kent. Demek ben de ölüyüm…' Ankybele'de canlılar ve ölüler birlikte yaşar: 'Bu ikiz kentte kimler ölü, kimler canlı bunu anlamanın hiçbir yolu yoktur' artık." [118]

117 e08762c2748e1ff87ad5438c2934159.jpg (2092×811) (pinimg.com)

118 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s; 44.

Görsel 41: Ankybele'nin dört bir tarafı mezar; doğu mezarları [119]

Kubilay bu noktada Marko'ya anımsatır: "Marko hani senin Ankybele'nin kalbe benzediğini tartışmıştık ve senin Atlasındaki yeşil renkli alanları sormuştum. Ben onların ne olduğunu buldum. Senin Ankybele'nin mezarlarıymış."

Canlıların Ankybelesi kalabalıklaşıp genişledikçe mezarların yayıldığı alan da surların dışında aynen büyüyor. Ölüler Ankybelesinin yollan mezarcının arabasıyla kılı kılına geçebileceği genişlikte yolları, penceresiz binalar bakıyor bu sokaklara; oysa yolların konumu ve çukurların düzeni aynen canlıların Ankybelesinde olduğu gibi, aileler çoğalıp sıkıştıkça duvar mezarları da giderek birbiri üstüne yığılıyor.[120]

"Venedikli senin anlayacağın, Ankybele'nin kendisi değil de mezarlıkları büyümüş te büyümüş." Ama diye itiraz etmiş Marko,"biz ölüler kentini bir kenara bırakıp Ankybelelilerle ilgilenelim isterseniz Yüce Han'ım."

119 Musee Albert Kahn (1922) Angora (actuelle Ankara), Turquie, Asia: Aspects de la nouvelle Capitale, le gouvernement de Mustafa Kemal. Angora 1922 (Musée Albert Kahn) - YouTube

120 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s; 181. (Kitapta Laudomia)

Ankybeleliler

Kubilay daha sonra merakla kaşlarını çatar ve sorar: "Kim bu Ankybele'da yaşayanlar? Ankybeleliler diye bir ırk mı var?"

Marko "*Orada da Ankybele'nin ötesinde yeni bir güçten söz ediyorlar, Osman Han diye, sizden yüce olmasın bir kumandan varmış, ama o gözünü batıya dikmiş, diyorlar ki Konstantinopolis varmış hedefinde. "Ankybele'nin stratejik önemini vurgulayacak biçimde Rumeli'ne geçecekken Sultan'ın kurmayları tarafından Ankybele'yi ele geçirmeye, yani doğusunu sağlama almaya yönlendirilmiş ve bu ilhakın ardından derhal Rumeli'nde fetihlere*"[121] dönmüş bu Han. Marko biraz mahcup, "ama rüyamda gördüm daha sonra Frenkler başka bir ad daha uydurmuşlar ve o isme dayanarak kentin uğur böceklerini adlandırmışlar."

Marko, *Hükümdarın biraz gevşediğini görür ve Ankybele'nin uğur böceklerini anlatmaya koyulur: "Ankybele dünyaca tanınan üç evcil hayvan ırkının anavatanıdır. Dünyada böyle bir özelliğe sahip ikinci bir şehir yoktur. Bu ırklar Angora Kedisi, Angora Keçisi ve Angora Tavşanıdır. Ben bunlara gerçek Ankybeleliler diyorum. Dünyada bu ırklar, Ankybele'nin isimlerinden olan Angora olarak bilinmektedir. Bayanların severek giydiği ve bildiği angora kazakları aslında Angora Tavşanının yünlerinden dokunmaktadır."* [122]

121 Aydın, Suavi; Emiroğlu, Kudret; Türkoğlu, Ömer; Özsoy, Ergi, D.; (2005) Küçük Asya'nın Bin Yüzü: Ankara, Dost Kitabevi, Ankara, s; 140.

122 Özçetin, Tarkan (2011); Ankara'nın Evcil Hazineleri: Ankara Kedisi, 24.02.2011 1http://kedici.com.tr/Detay.aspx?id=153.

Marko Kubilay'a dönerek demek ki "Ankybele'yi size anlatıldığı kadarıyla anlatmaya kalksam, size solmuş, hiçbir niteliği olmayan, oraya öylesine kurulmuş bir kentten söz etmem gerekecek" diye sürdürür konuşmasını ve devam eder:

Bu da doğru olmaz: bazı saatlerde, sokakların bazı kısımlarında, hiçbir şeyle karıştırılamayacak kadar özel, nadir, hatta olağanüstü bir şeyin kuşkusunun açıldığını görürsünüz; nedir, bilmek istersiniz, ama şimdiye dek Ankybele için söylenmiş şeyler hapseder sözcükleri ve söylemeye değil tekrar etmeye zorlar sizi. Bu yüzden kent sakinleri, yalnızca Ankybele adı üzerinde büyüyen bir Ankybele'de yaşadıklarını sanırlar hep ve toprakta büyüyen Ankybele'yi fark etmezler. [123]

Ankybele ve Takas

Polo ailesi büyük yolculuğun başlarında Anadolu'ya Ayas Limanından girmiş, daha sonra Kayseri - Sivas rotasından doğuya yönelmişler. Böylece Marko'nun büyük yolculuğu başlamıştır; öğrendiklerine göre: *Deniz kıyısında Layas adında yoğun bir şehir var. Limanı, Venedik, Cenova ve diğer birçok yerden, farklı türlerde baharat ve uyuşturucu, ipek ve yün ve diğer zengin mallarla ticaret yapan tüccarlar tarafından sıkça ziyaret edilmektedir. Levant'ın iç kısımlarına seyahat etmeyi planlayan*lar *genellikle bu limandan başlarlar.* [124]

123 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s; 111-112: kitapta Aglaura.

124 Polo, Marco. Travels of Marco Polo (Signet Classics) (p. 52). Penguin Publishing Group. Kindle Edition.

Henüz en sonunda varacakları yeri ve Kubilay Hanı ancak muhayyilesinde canlandırmaya çalışmaktadır. Marko artık "şark" denilen olguyla tanışmıştır ve yaşadıklarını da not etmeye başlamıştır. Aldığı bilgilere göre Türkomania denilen İlin (Anadolu) sakinleri üç sınıfa ayrılabilir. Dağların arasında ve ulaşılması zor yerlerde yaşayan Türkmenler, hayvancılıkla uğraşmaktadırlar.

Görsel 42: Ayas (Yumurtalık) Kalesi [125]

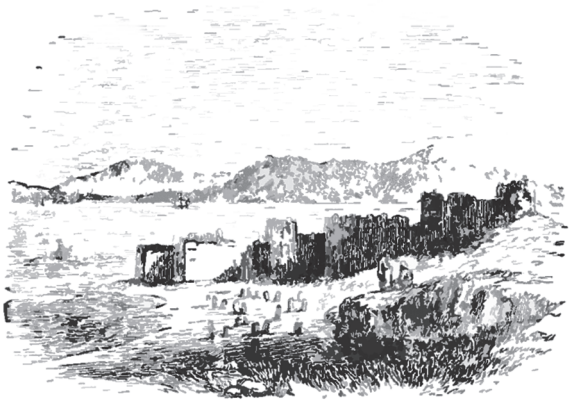

"Diğer ırklar, şehirlerde ve müstahkem yerlerde ikamet eden, geçimlerini ticaret ve imalatla sağlayan Rumlar ve Ermenilerdir. Dünyanın en iyi ve en şık halıları ile kırmızı ve diğer zengin renklerde ipek kumaşları dokumaktadırlar. Şehirleri arasında Konya, Kayseri ve Sivas bulunmaktadır ve hepsi, kendilerine vali atayan Doğu Tatarlarının (İlhanlı Devleti) İmparatoru Büyük Han'a (Hülagü) tabidir." [126]

125 Knox, Thomas W. (1885), The Travels Marco Polo for Boys and Girls with Explanatory Notes and Comments, New York & London Putnam's Sons, s; 29.

126 Polo, Marco. Travels of Marco Polo (Signet Classics) (p. 53). Penguin Publishing Group. Kindle Edition.

Marko böylece gezmeye başladığı yeni topraklardaki kır ve kent kavramlarıyla tanışmakta ve bunları not etmektedir. Daha sonra Kubilay ile yapacağı tartışmalarda bu gözlemlerin ne kadar yararlı olabileceğinin henüz farkında değildir.

Konakladıkları bir yerde de kimi tüccarların konuşmasına tanık olmuş. Bir tanesinin iddiasına göre Kubilay'ın tüm dinlere (Hıristiyan, Yahudi, Müslüman ve Tibetli lamaların Budizm'i) karşı inanılmaz hoşgörüsü bulunmaktadır. [127] Bu çerçevede şu bilgiyi de Kubilay'a aktarma gereği duyar: "Ankybele şehrinde, Rumlar, Ermeniler, Yahudiler ve Türkler bir arada yaşıyorlarmış ve sof denilen bir kumaş dokuyorlarmış. Sof keçi kılından elde edilen tiftikten üretiliyormuş. Hem Angora keçisi üreten hem de bunları işleyerek sofa dönüştüren çok sayıda aile varmış."

"Venedikli senin bu sözünü ettiğin hayvanlardan bizim buralarda da olduğunun farkında değil misin?" Haklısınız Yüce Han'ım, ancak belirtmem gerekir ki "bu şehrin zenginleri samurdan uzun cüppe, orta hallileri ise ince yünlüden yarım cüppe giyerlermiş. Esnafı beyaz bez feraceleriyle dolaşırmış. Bilginleri sof yani yünlü kumaştan cüppeleriyle ders verirlermiş. Kadınları ise renk renk yün ferace giyip son derece edepli bir şekilde gezerlermiş... " [128]

Kubilay'ın itiraz etmeden kendisini dinlediğini gören

127 Rugoff, Milton (2004), The Empire of Kublai Khan in Introduction Chapter; "Polo, Marco. Travels of Marco Polo (Signet Classics). (p. 24)Penguin Publishing Group. Kindle Edition."

128 Erdoğan, A., (2021) Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Ankara, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2. Basım, 5; 97.

Marko açıklamalarına devam eder: Bir seyyahın dediğine göre, "*Tiftik keçisi süt gibi beyaz bir keçidir ve dünyanın hiçbir yerinde böyle bir keçi yoktur. Ankybele'nin yün ipliği bu keçiden elde edilir, çeşit çeşit renklerde padişahların giydiği yumuşak renkli ve ince dokumalı yünler bu keçiden üretilirmiş. Keçinin tüyünü makas ile keserlerse yün sert olur; onun için keçinin tüyünü yolarlarmış.*" [129]

Kubilay irkilir ve "havanların canı acımıyormuş mu" diye itiraz eder. Marko okuduklarını aktarır: "Kadın erkek Ankybele halkının üretiminin yün dokuyup satmak olduğunu" belirtir ve ekler: "yünün dalgalı bir renk tonuyla boyandığını ve bu yöntemle elde edilen renklerin görünümünü Çin ressamlarının bile resimlerinde gerçekleştiremeyeceklerini söylerlermiş."

Görsel 43: Angora, Tiftik Keçisi [130]

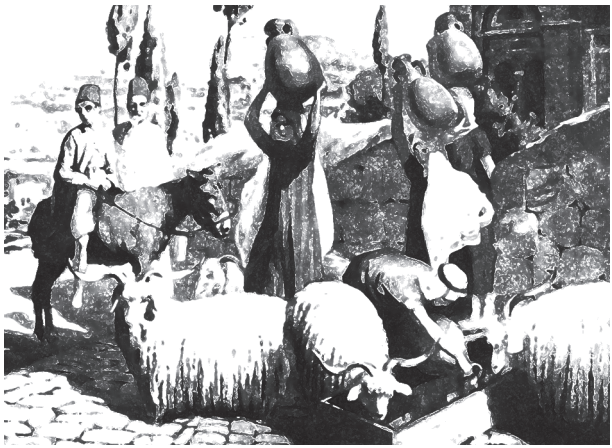

129 Erdoğan, A., (2021) Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Ankara, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2. Basım, s; 97.

130 The Old Angora – A Typical Sreet Scene (1927)The Saturday Evening Post.

Kubilay Marko'ya kızarak, " gene bizim buralara sataşıyorsun Venedikli, senin oralarda bile buradaki sanatçıların inceliği yoktur." Marko kendinden geçmiş tartışmayı sürdürmektedir. Avrupalı seyyahlar bile tiftiğin beyazlığını, inceliğini, kendine özgü dalgalı görünüşünü özellikle anlatırlar; "*beyaz, ipek kadar ince kendiliğinden dalgalı ve uzun"; hatta "meviçli, hareli, muhayyer gibi adlarla geçer; sof cübbe kaftanlar bu kumaştan yapılırmış.*" [131]

Kubilay "yani bizim sanatçılarımızdan da üstün müymüş senin Ankybele'nin sofçuları" diye homurdanır. Marko ise ısrar eder: "Bir de tavşandan elde edilen Angora yünü çok makbulmüş, zira tüyünden yapılan giysiler insanı sıcak tutar ve rahatsız etmezmiş. Daha sonra dünyanın birçok ülkesine götürülerek iktisadi bir değer olarak da değerlendirilmiş. Hatta bir Anglo Sakson olan Beatris Hanım[132] bu tavşanı bir insan olarak tasavvur etmiş, adını Tavşan Peter koymuş ve çocukların sevgilisi yapmış."

Görsel 44: Angora Tavşanı [133]

131 Erdoğan, A., (2021) Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Ankara, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2. Basım.

132 Helen Beatrix Potter (1866-1943; İngiliz yazar, İllüstratör, doğa bilimci ve çevrecidir. Çocuk kitaplarıyla tanınır, Tavşan Peter'in Masalı bunlar arasında en bilinenidir.

133 Potter, Beatrix. BEATRIX POTTER Ultimate Collection - 22 Children's Books With Complete Original Illustrations: The Tale of Peter Rabbit, The Tale of Jemima Puddle-Duck, ... Moppet, The Tale of Tom Kitten and more (p. 4). e-artnow. Kindle Edition.

Velhasıl hükümdarım, benim esas Ankybelelilerim bu varlıklardır; insanlar ve toplumlar arasında hem ticari takası sağlarlar hem de iletişimi güçlendirirler. Bir de Angora kedisinden söz edilir ve *"kökeni Ankara ve çevresi olan bu güzel kedi tüylerinin parlaklığı ve güzelliği ile dünyaca ünlüdür"*[134] denmektedir. *"Çoğunlukla beyaz olmakla beraber Ankara Kedisinin siyah, duman ve boz renkleri de vardır. Gözler portakal sarısı ve mavi renktedir. Tüyler parlak uzun ince ve yumuşaktır. Özellikle boyun ve kuyruk tüyleri çok uzundur. Hâlâ daha, nadiren de olsa, bu bölgede 'Angora' ya da Van kedisi de denilen kediler de görülmekteymiş."* [135]

Görsel 45: Angora Kedisi, Adı: Burzum [136]

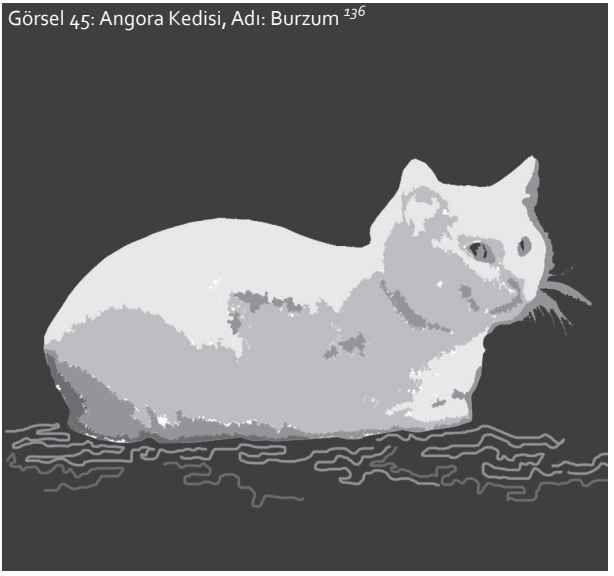

134 Özçetin, Tarkan (2011); Ankara'nın Evcil Hazineleri: Ankara Kedisi, 24.02.2011 1http://kedici.com.tr/Detay.aspx?id=153.

135 Özçetin, Tarkan (2011); Ankara'nın Evcil Hazineleri: Ankara Kedisi, 24.02.2011 1http://kedici.com.tr/Detay.aspx?id=153.

136 Baykan Günay Belgesi (2006)

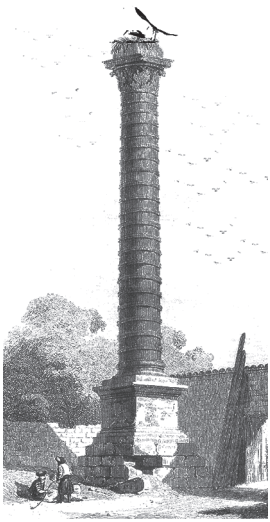

Görsel 45: Jülyen Sütunu ve Ankybele'nin misafirleri leylekler; gravür: Préaux [138]

Yüce Han'ım "*bir de Angora kedisinin kökeninin Tatarlar ve Çinliler tarafından evcilleştirilen bir tür olduğu da söylenir. Günümüzde düz beyaz kürk renginin yanı sıra siyah, mavi, çikolata, leylak, kızıl, beyaz-siyah-turuncu alaca, krem, tekir (her renkten), gri ve iki renkli alaca gibi Angora Kedileri olduğu belirtilmekte, beyaz kürklülerde 'tek göz' olarak adlandırılan bir göz mavi bir göz sarı olabildiği bilgisi verilmektedir.*"[137] Kubilay söylenir: "Eh nihayet bizim buralardan Ankybele'ye gitmiş bir varlık bulmuşsun Venedikli!"

Marko utangaç bir tavırla, "bir de Ankybele'nin misafirleri varmış Yüce Han'ım – leylekler. Bunlar Doğu Roma imparatoru Jülyen'in kente gelişi onuruna İsa'dan Sonra 362 yılında dikildiği söylenen sütunun tepesine göç mevsimlerinde yuva kurarlarmış."

"Bir efsaneye göre de bu anıt-sütun kızlar minaresi olarak da bilindiği için Ankybeleliler Belkız Sütunu diyerek onu onurlandırırlarmış, böylece görünmez kentlerin dişil adlarına da bir gönderme yaparlarmış."

137 Özçetin, Tarkan (2011); Ankara'nın Evcil Hazineleri: Ankara Kedisi, 24.02.2011 1http://kedici.com.tr/Detay.aspx?id=153.

138 Kültür Bakanlığı Yayımlar Dairesi Başkanlığı; Gravürlerle Türkiye, Yayına Hazırlayan: Mustafa Sevim, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1996.

6

karmaşık kentler

Kubilay,

Ortaya çıkan bu belli başlı manzaraları uzun uzun seyrederek kentleri ayakta tutan görünmez düzeni, bunların ortaya çıkışını, biçim kazanışını, gelişip zenginleşmesini ve mevsimlere uyum sağlamalarını ve hüzne bulanarak yok oluşlarına karar veren kuralları düşünüyordu. Bazen bir yığın farklılık ve uyumsuzluğun gerisinde yatan tutarlı ve uyumlu bir sistemin varlığını keşfedecekmiş gibi geliyordu Han'a.[139]

Marko bu çerçevede düzen kavramına ilişkin olduğunu düşündüğü kimi konuları Kubilay'a aktarır: "*Ankara'nın kerpici meşhurmuş, taş gibi sağlam ve düzgün; öyle düzgünmüş ki halk arasında tertip üzere dizilmiş şeylere Engürü kerpici gibi bir kalıba dizilmiştir*"[140] derlermiş. Hatta "Yüce Han, bir dönem Ankybele'ye bir İlbay atamışlar, tutturmuş bütün evleri maviye boyayalım, böylece farelerden kurtuluruz demiş." Ancak bu konular Kubilay'ın ilgisini çekmemiş.

Buna karşılık Kubilay Han her ad olgusunu ortaya attığında Marko, "Burada rastladığım adlar acaba yinelenecek mi? Yinelenecekse hangi ülkede yaygın olur diye" düşünmeye başlar. Öyle ya: "Timuçin, Cengiz, Çağatay, Ögeday (Oktay),Tuluy, Batu, Barka, Mengü, Kubilay, Hülagü, Bartu, Barak, Timur, Argun, Berktay, İlhan, Arık, Böke, Baydar, Barlas, Uluğ, Bahadır, Toktamış, Erzen vb.

139 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s; 164.

140 Erdoğan, A., (2021) Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Ankara, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2. Basım, s; 92.

basit okunur ve doğanın içinden çıkan seslere dayanır. Bunlar kuşkusuz yitmeyecektir, ancak Marko'nun ülkesinin söz dağarcığına aykırıdır, gene de bir zaman bu adların özellikle Ankybele yöresinde ortaya çıkacağına inanır Marko.

Dahası Marko Karaman, Konya, Kayseri, Sivas Erzincan, Bayburt, Trabzon, Erzurum, Mardin, Van, Erciş, gibi çok sayıda kentin bir bölümünün içinden geçmiş, bir bölümünün de konakladıkları yerlerde sözü edildiğine tanık olmuş.

Acaba Karaman'dan söz edilirken Claudio'nun [141] da adı geçmiş midir? Ya da tarihin derinliklerinde yol alırken Bigae'deki savaşa ait bilgilere Yüce Han'ın atlaslarında rastlamış mıdır? Bilebilir miydi acaba tarihin bir başka döneminde bu kentlerin Ankybele'nin de kentleri olacağını?

Kubilay Marko'ya sordu: "Sen ki çevreyi keşfedip göstergeleri görüyorsun, söylesene bana, iyi rüzgârlar bu geleceklerin hangisine sürüklüyor bizi?" Marko bu soruyu şöyle yanıtlar:

Bu limanlar için bir rota çizemem harita üzerinde, ne de yanaşacağımız günün kesin tarihini verebilirim. İlgisiz bir manzaranın ortasında açılan bir aralık, siste yanıveren ışıklar, gidip gelirken rastlaşan iki kişinin arasında geçen

141 Günümüzde Mut kenti

bir konuşma yeter bana bazen; oradan yola çıkıp bir bütünün parçalarını, zaman aralıklarının ayırdığı anları, birbirinin gösterdiği, ama kime ulaştığını bilmediği işaretleri bir araya getirerek kusursuz kenti parça parça kuracağımı düşünürüm.[142]

Marko bu sözlerini desteklemek için kimi kentlerin mekân ve zaman içinde, bazen daha seyrek bazen daha yoğun da olsa, süreklilikten yoksun olduğunu belirtir ve bunları aramaktan vazgeçeceğini sanmamasını ister Kubilay'dan: "*Kim bilir, belki de biz burada konuşurken imparatorluğunun sınırları içinde bir yerlerde doğmakta olan bir kent vardır; istersen bulabilirsin onu, ama ancak benim söylediğim şekilde*" [143] diye tamamlar sözünü.

Marko, Kubilay Han ile birlikte olduğu sürede Kubilay'ın eğitilmiş aydın yöneticileri tarafından yapılan işleri hep hayranlıkla izlemiştir:

Bunlar, kıtlık dönemleri için yedek tahıl ambarları; yoksullar ve hastalar için rahatlatma; düzensizlik ve yangına karşı ayrıntılı devriye; kâğıt para birimi kullanımı; olağanüstü posta sistemi; yolların ağaçlarla güzelleştirilmesi; kumarın kaldırılması ve Hanbalık'tan bütün ülkeye yayılan bir ulaşım sisteminin yapılması hizmetlerini kapsıyordu. [144]

Marko'nun duyumlarına göre Ankybele'de de zaman za-

142 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s; 203.

143 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s; 203.

144 Rugoff, Milton (2004), The Empire of Kublai Khan in Introduction Chapter, "Polo, Marco. Travels of Marco Polo (Signet Classics). (p. 24) Penguin Publishing Group. Kindle Edition."

zaman bir yüksek kültür var olmuştur. Bunun ilk belirtilerinin Roma döneminde izlerini sürmüştür. Bunları Kubilay'a aktarmak ister. Yüce Han'ım "*İ.S. 2. yüzyılla beraber Ankybele elitinin üyeleri, Galat toplumunun etik temellerini kabilelere ait savaş kültüründen, gösterişsiz ve etkileyici saygınlığı olan Yunan-Roma yurttaşlığı ile örtüşen bir sisteme dönüştürmüşler.*" [145] Eğitimli bir yurttaş kültürünün oluşması ve yayılmasında bu yeni değerler sisteminin etkin olduğu söyleniyor.

Kubilay merakla sorar: "bizdeki gibi festivaller yaparlar mıymış, Ankybele'nin tiyatrosu var mıymış?" Marko başıyla olumlayarak devam eder: "*Kültürel başarılar Ankybele vatandaşları tarafından en üst düzeyde duyurulurmuş; örneğin Galatia yüksek rahibi Claudius Bocchus'ün eğitimi ve güzel konuşma konusunda ustalığı ve aynı zamanda gösterişsizliği konusu sıra dışı olarak tarif edilmektedir.*" [146]

"*2. yüzyılda Roma İmparatorluğu'nun kültürel eğitimin en yüksek noktalarından biri sayılan bir kültürel-dinsel festivalini desteklediği, bu çerçevede 'Mistik oyunlar' düzenlediği de okuduğum kitaplarda yazılıdır.*" Hatta "*bu mistik oyunların (imystikos agon), şehri uluslararası kültür haritasına yerleştirdiği; en güncel ve karmaşık eğlence formlarının geliştirilmesini sağlayacak yaratıcı atmosferin Ankybele'de oluşturulduğu da belirtilmektedir.*" [147]

145 Kadıoğlu, Musa; Görkay, Kutalmış; Mitchell, Stephen, (2018) Roma Döneminde Ankyra, YKY Yayınları, 2. Baskı, s. 51.(Stephen Mitchell, Ankara'da Yüksek Kültür)

146 Kadıoğlu, Musa; Görkay, Kutalmış; Mitchell, Stephen, (2018) Roma Döneminde Ankyra, YKY Yayınları, 2. Baskı, s. 51.(Stephen Mitchell, Ankara'da Yüksek Kültür)

147 Kadıoğlu, Musa; Görkay, Kutalmış; Mitchell, Stephen, (2018) Roma Döneminde Ankyra, YKY Yayınları, 2. Baskı, s. 51. (Stephen Mitchell, Ankara'da Yüksek Kültür)

Kubilay Marko'ya kendi festivallerinin nasıl yapıldığını anımsatır: "*Festival sabahı, kurulmadan önce, tüm prensler, soylular, süvariler, astrologlar, doktorlar ve şahin sahipleri ve kamu görevlerinde bulunan kişiler, valiler, ordu subaylarıyla birlikte, İmparator'un önündeki büyük salona girerler.*" [148]

Venedikli bilirsin, "Aynı anda, çok sayıda müzik aleti olan tüm müzik aletleri çalmaya başlar" ve yemek bitip "masalar kaldırıldığında, komedyenler, farklı çalgıları çalan sanatçılar, taklacılar ve hokkabazlar da dâhil olmak üzere, Büyük Han'ın huzurunda yeteneklerini sergileyen tiyatro sanatçıları, tüm izleyicileri eğlendirir".

Marko bunun üzerine bilgilerini aktarmayı sürdürür: "*şehrin iki tanrısına; tiyatro tanrısı Dionysos'a ve tanrılaştırılmış ve yazıtta başka yerlerde olduğu gibi 'yeni Dionysos' olarak selamlanmış İmparator Hadrian'a olan bağlılığını gösteren şahane ve cömert bir festival düzenlendiğini ve yarışmacıların imparatorluğun başka şehirlerinden de davet edildiğini*" [149] belirtir.

Görsel 47: Roma Tiyatrosu'nda kadın başı [150]

148 Polo, Marco. Travels of Marco Polo (Signet Classics) (pp. 179-180). Penguin Publishing Group. Kindle Edition.

149 Kadıoğlu, Musa; Görkay, Kutalmış; Mitchell, Stephen, (2018) Roma Döneminde Ankyra, YKY Yayınları, 2. Baskı, s. 52. (Stephen Mitchell, Ankara'da Yüksek Kültür).

150 Museum of Anatolian Civilizations116 - Anadolu Medeniyetleri Müzesi - Vikipedi (wikipedia.org)

Sonrasında Ankybele'deki yüksek kültüre ilişkin okuduğu bir yorumu iletir:

Bu Ankyra'da yüksek sınıf tarafından takdir edilen erdemlerin basitçe bir sosyal zarafetle elde edilmediğini fakat özellikle kamusal konuşma ve retorik olmak üzere sistematik bir Yunan eğitimine dayandığını onaylamaktadır ve en varlıklı ve en iyi eğitimli Ankyralılar bu karmaşık ve bilinçli edebi kültürün ustalarıydı. [151]

Görsel 48: Ankybele yüksek kültürü [152]

151 Kadıoğlu, Musa; Görkay, Kutalmış; Mitchell, Stephen, (2018) Roma Döneminde Ankyra, YKY Yayınları, 2. Baskı, s. 51. (Stephen Mitchell, Ankara'da Yüksek Kültür)

152 Baykan Günay belgesi, 2012

Kubilay Han ise endişeli bir tavırla düşüncelere dalmış ve Marko'ya defalarca ilettiği görüşlerini anımsamaktadır: "*Gene kendini avutuyor Venedikli ve Kubilay'ın İmparatorluğunun bataklıktaki bir ceset gibi çürüdüğünü ve bataklığın, gagasıyla onu didikleyen kargalara, kirli sularıyla beslenen sazlara hastalığını bulaştırdığını*" unutuyor.

7

Marko'nun rüyaları

Polo ailesi Çin'den gemiyle dönüş yolculuğuna başladıklarında önlerinde uzun bir yol vardır; kimi zaman fırtınalı ve kasvetli, kimi zaman da sakin ve güneşli. Marko, ara ara Kubilay ile yaptığı konuşmaları anımsar ve bunları yazmaya çalışır. 20 yıla yakın birlikte olmuşlar ve tarihe geçeceğini düşündüğü görüş alışverişinde bulunmuşlardır. Bir ara Ankybele'yi çok mu abarttığını düşünür, ama aşağıdaki diyalog aklına gelir:

"Bütün bu yolculuklar geçmişini yeniden yaşamak için mi?" diye sorar bu noktada Han. Şöyle de sorabilirdi aslında: "Bütün bu yolculuklar geleceğini yeniden bulmak için mi?"
Şöyle cevap verdi Marko: "Başka yer, negatif bir aynadır. Yolcu sahip olduğu tenhayı tanır, sahip olmadığı ve olmayacağı kalabalığı keşfederek." [153]

Bu mantık kendisini rahatlatır ve dönerken uğramayı düşündüğü Ankybele'nin kendi yaşam dönemindeki tarihçesini çıkartır.

Görsel 49: Marko'nun yaşam süresinde Türkmen İli (Anadolu) ve Çin [152]

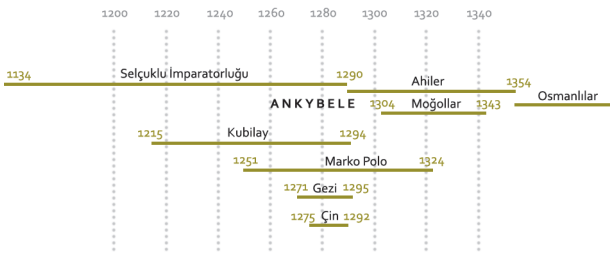

153 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s; 76.

Doğduğunda Selçuklu Devletinin yönetiminde olan kent, daha sonra Moğollarla çatışan Ahiler tarafından denetlenmektedir. Venedik'e geri dönerken ise Osmanlı hanedanlığının sınırları içindeki özerk Ahi yönetiminde bulunmaktadır. [154]

Gene anımsar ki şehirciliğin bilge kişisi Kevin Lynch "*Kubilay Han ile Marko arasında oluşturulan diyalog, insanlar ve yerleri arasındaki ilişkileri olağanüstü bir kurgu ile araştıran ütopya ve kakotopyanın harika bir panoramasıdır*" der ve hiç gitmediği bir kentin de tartışılan konular içinde yer almasının kendisi için ne kadar heyecan verici ve öğretici olduğunu düşünür. Lynch'in değindiği ve tanımladığı cehennem kavramını da bir kez daha düşünme fırsatı bulur:

Yaşayanların cehennemi, olacak bir şey değildir; eğer bir tane varsa, o zaten burada olan, her gün yaşadığımız cehennem, birlikte olmakla oluşturduğumuz cehennemdir. Acı çekmekten kaçmanın iki yolu vardır. Birincisi birçokları için kolaydır: cehennemi kabul edin ve artık göremeyeceğiniz kadar onun bir parçası olun.[155]

İkincisi risklidir ve sürekli uyanıklık ve endişe gerektirir: cehennemin ortasında kimin ve neyin cehennem olmadığını tanımayı arayın ve öğrenin, sonra onlara dayanmalarını sağlayın, onlara fırsat verin.[156]

154 1354 yılında Osmanlı denetimine geçecektir.

155 Lynch, Kevin (1981), A Theory of Good City Form, The MIT Press, Massachusetts, USA, s; 72. (Çeviri: Microsoft Word)

156 Lynch, Kevin (1981), A Theory of Good City Form, The MIT Press, Massachusetts, USA, s; 72. (Çeviri: Microsoft Word)

Marko Polo'nun Ütopyası

Gemi yolculuğunun sakin ve güneşli bir gününde Marko ufka bakarken dalar ve Kubilay'la olan görüşmelerin bir tanesinde geçen bir deyişi anımsar; Ankybele sıklıkla tahrip edilmiş, ancak mükemmel konumu sayesinde her seferinde küllerinden yeniden doğmuştur.

Aklına Han'ın ortaya attığı soru gelir; " Ankybele diye başlayıp kafamı örselediğin kent ne olacak dersin?" Marko yanıtını da anımsar; "belki bir gün esas değerini bulur, bir başka kahraman çıkar mavi gözlü, onu bir ülkenin kalbi yapar ve adını Ankara koyar; zaten siz dememiş miydiniz Ankybele kalbe benziyor diye."

Han endişelidir: "Peki Konstantinopolis ne olacak, senin Ankybele'ne karşı çıkmayacak mı? Venedikli üstelik gene yeni bir ad çıkardın başıma, ya o kent de bir cehenneme dönüşürse, yanaşacağımız son liman, o cehennem kenti olacak ve giderek daralan bir spiral boyunca kasırga bizi orada dibe çekecekse her şey boşuna!"

Marko Polo ise iyimserdir ve riskli bir yol tanımlar: "Geleceği iyi görmek için bulunduğunuz zamana tarihten bakmak, tarihi bilmek, yorumlamak ve ne olmalıydıyı tartışmak gerekir."

Görsel 50: Ankybele Ütopyası; Marko'nun İyimserliği [157]

"Rüyasında mavi gözlü sarı saçlı komutanın imparatorluğunun yönetim merkezini Ankybele'ye taşıdığını, yeni bir yasama, yürütme ve yargı sistemi kurduğunu hayal eder. Kendisini bir asker ve devlet adamı olarak yetiştiren bu kişi, ülkenin yaşam tarzını incelemiş ve mevcut atalarının yolundan, kurumlarından ve değerlerinden uzaklaşmadan yeni bir toplum yaratma çabasına girmiştir."

Sanki bu yeni güç Ankybelelilere yeni bir ruh katmış, yaşamlarına güvenli ve kalıcı bir yer vermiş; yeni bir evren yaratmıştır ve kaostan uzak durulmaktadır. Ölüler kenti capcanlı bir varlığa dönüşmüştür. Calvino'nun deyişiyle Ankybele "*Geometrik ussallık ile, kördüğüm bir yün yumağına benzeyen insan varoluşunun giriftliği arasındaki gerilimi anlatmada en büyük olasılıkları tanıyan bir simge kent olmuştur.*" [158]

157 Baykan Günay Belgesi 2012

158 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s; 39.

Marko anımsar ki sohbetlerinin birisinde kent, "çoğul yollar bulunabilecek ve çoğul sonuçlar çıkarılabilecek zengin kesimli bir Kristal" olarak tanımlanmıştı. Benzer bir tanımın Lynch tarafından da yapıldığını keşfeder:

Kozmik model, kristalin bir şehir idealini destekler: istikrarlı ve kademelenmiş - her bir parçanın mükemmel bir şekilde düzenlenmiş bir bütün halinde kaynaştığı büyülü bir mikro-kozmos. Eğer bu değişecekse, mikro-kozmos bunu sadece ritmik, düzenli, tamamen değişmeyen bir döngüde yapmalıdır. [159]

Kubilay Han'ın Kakatopyası

Marko, Kubilay Han ile yaptığı tartışmaları düşünürken fırtınalı ve kasvetli bir havada karabasanlarla dolu farklı bir rüyaya dalmış. Burada Ankybele'nin bağları bina dolmuş, akarsularının üstü kapatılmış, her tarafın yollar ve arabalarla dolduğu bir kente dönüşmüştür. Kubilay'ın sözlerini anımsar; artık riskli bir yoldadır ve sürekli uyanıklık ve endişe ile yaşamak zorundadır; cehennemin ortasında kimin ve neyin cehennem olmadığını tanımayı aramak ve öğrenmek, sonra onlara dayanmayı sağlamak gerekmektedir.

Marko, bir başka şehircilik âlimi olan Patrik Geddes'in de bu konuya değindiği bilgisini almıştır. Ona göre de "para ekonomisinin yarattığı yaşamın seçenekleri genel

159 Lynch, Kevin (1981), A Theory of Good City Form, The MIT Press, Massachusetts, USA, s; 81. (Çeviri: Microsoft Word)

olarak ikidir ve her biri bir ideali, bir Ütopya'yı gerçekleştirmeye çalışır; bunlar sırasıyla **Kakatopya** ve **Eutopia**'dır." [160] İlki şimdiye kadar baskın olmuştur ve temelde pazarları genişletmeye yöneliktir.

Görsel 51: Ankybele Kakatopyası; Kubilay'ın kötümserliği [160]

Geddes, "bütün bunların, insana değer veren yerleşmelere dayalı bir refah anlayışına değil, doğa ve insan kaynaklarının tüketildiği yerleşim bölgeleri, kasabalar ve sahte kentlere dayandığından yakınır ve bunları temel olarak, Gecekondu Mahallesi, Yarı-Gecekondu ya da Süper-gecekondu mahallesi olarak tanımlar." [162]

İkinci seçenek ise açıktır ve Marko'nun hayalini yansıtmaktadır. "Kakatopyaya karşı canlılık ve kararla yapıcı becerilerimizi uygulamamız gerekir; bu ütopya bağlamında, kaynakların özel olarak dağıtılması yerine halkın korunmasına ve başkalarının yaşamlarının bozulması yerine evrime doğru yönelmemiz esas olmalıdır." [163] Her ırkın ve insan neslinin yaşamı ve emeği, ideallerinin ifadesi ve çalışmasından başka bir şey değildir demiştir Sör Patrik.

160 Geddes, Patrick (1915) Cities in Evolution: an introduction to the town planning movement and to the study of civics, by Williams, London s, s. 93

161 Baykan Günay Belgesi (2021)

162 Geddes, Patrick (1915) Cities in Evolution: an introduction to the town planning movement and to the study of civics, by Williams, London, s. 93.

163 Geddes, Patrick (1915) Cities in Evolution: an introduction to the town planning movement and to the study of civics, by Williams, London, s.94.

"Buna karşılık savurgan sanayi ve yağmacı finansman (a) enerjilerin dağılmasına, (b) yaşamın bozulmasına yol açmakta, bunu kaba bir lüks ve spor anlayışı daha da tetiklemektedir. Kaba lüks, şimdiye kadar insanlık tarafından bilinen ve değer verilen güzelliğin veya maneviyatın da açlıktan ölmesine neden olur" [164] diye yakınmıştır. Bu konu Marko'nun aklına Kubilay'ın da sürekli yakındığı olguyu getirir: "*İmparatorluğunun da bataklıktaki bir ceset gibi çürüdüğü ve bataklığın, gagasıyla onu didikleyen kargalara, kirli sularıyla beslenen sazlara hastalığını bulaştırdığı.*"

İnsanın yaşamındaki bu karşıtlıkları inceleyen Altın Ordu Devleti sınırları içindeki Kazan kentinde doğan Tatar kökenli feylesof Akçuraoğlu Yusuf Beyin oğlu olan Tuğrul Bilgenin sözleri de bu kaosu tanımlar:

Ankybele'nin, karmaşıklık ve farklı yaşam biçimlerinin genel kent yapısı bakımından, diğer ülke merkezleriyle benzerlikler gösterdiğini söylüyor. Buna karşılık, her bir işlevin niteliği ve özellikle de merkezde çok kırsal karakterde bir bölüm bulunmasının, Anadolu'nun ve Ankybele'nin özel koşullarının sonucu olduğunu, ayrıca, kentteki karmaşıklığın, tarihî merkez olmak, tarihten miras kalan fizikî bünye ile yol ağı ve nihayet topografya nedeniyle oluştuğunu anlamaya başlar. [165]

164 Geddes, Patrick (1915) Cities in Evolution: an introduction to the town planning movement and to the study of civics, by Williams, London , s.95.

165 Akçura, Tuğrul, (1971). Ankara: Türkiye Cumhuriyetinin Başkenti Hakkında Monografik Bir Araştırma, ODTÜ Yayını, No. 16, Ankara, s. 122.

Marko bu tartışmanın ışığında; karmaşıklık, karmaşık arazi yapısı, karmaşık yol ağı, karmaşık mimarlık, karmaşık işlevler, karmaşık mülkiyet yapısı, karmaşık mekân sözcüklerine takılmış ve Ankybele'nin karmaşık yapısının kentin canlılığını koruduğunu düşünmeye başlamıştır. Belki de Ankybele'yi yapanın bu özelliği olduğunu; yani bir organizmaya benzediğini kavramıştır ve 'kördüğüm bir yün yumağına benzeyen insan varoluşunun giriftliğini' yansıtan Kevin Lynch'in organizma tartışmasını düşünür:

Bir şehir bir organizma ise, canlıları makinelerden ayıran bazı karakteristik özelliklere sahiptir. Bir organizma, belirli bir sınıra ve belirli bir boyuta sahip özerk bir bireydir. Büyüklüğünü basit bir şekilde genişleterek, şişerek ya da parçaların sınırsız bir şekilde eklenmesiyle değiştirmez, ancak boyutlarını değiştirirken biçimini yeniden düzenler ve biçimdeki değişimin radikal olduğu sınırlara veya eşiklere ulaşır.[166]

Diğer yandan Kubilay Han'ın eleştirilerini anımsar: Bir kez, "sizin oralarda geometri bilmezler mi? Bana gösterdiğin bütün haritalarda Venedik, Konstantiniye, Ankybele'de her şey eğri büğrü, gelsinler de benim kurduğum şehirlerden örnek alsınlar, hem ben daha sonraki nesillere de yol gösterdim," demişti. Daha sonra Yasak Şehir olarak anılacak olan ve dünya yazınında önemli bir yere sahip olacak Hanbalık'ın planlama kurgusunu

166 Lynch, Kevin (1981), A Theory of Good City Form, The MIT Press, Massachusetts, USA, s; 89.

Görsel 52: Bigae'de Kördüğüm bir yün yumağı ile Geometrik ussallık

Marko'ya göstermiş ve 'geometrik ussallık' kavramı ile tanıştırmıştı. Marko 'mekanik kent' tanımının kimi zaman cehennem ile eş tutulmaması gerektiğini de artık daha iyi kavramaktadır. Mekanik kent ızgara form (geometrik ussallık) demek değildir ve Lynch buna açıklık getirmiştir:

Mekanik Kent keskin bir dış sınıra sahip olsa da, onu içsel olarak bölmek o kadar kolay değildir. Farklılaşmış parçaları vardır, ancak bu parçalar birbirleriyle yakın temas halindedir ve keskin bir şekilde sınırlandırılmayabilir. Birlikte çalışırlar ve birbirlerini ince şekillerde etkilerler. Biçim ve işlev ayrılmaz bir şekilde birbirine bağlıdır ve bütünün işlevi karmaşıktır, sadece parçaların doğasını bilerek anlaşılamaz, çünkü birlikte çalışan parçalar sadece bunların toplamasından farklıdır.[167]

Kozmik, organik ve mekanik sözcüklerinin salt biçime dair değil, yaşamın ve mekânın özüne ait irdelemeler olduğunu düşünür; zaten bunun için görünmez metaforunu kullanmamışlar mıdır?

167 Lynch, Kevin (1981), A Theory of Good City Form, The MIT Press, Massachusetts, USA, s; 83.

8

öyküler bitmez ki!

Marko Polo 25 yıl süren yolculuğunun sonuna gelmektedir. Kubilay ile yaptığı sohbetleri sürekli anımsamakta ve kaleme almaktadır. Bunların birisinde Han'ın kendisinden Venedik'i anlatmasını istediğini, kendi yanıtının ise "bunca zaman ne anlattım sana; ne zaman bir kent anlatsam Venedik'le ilgili bir şeyler söyledim" olduğunu hatırlar. Kubilay ısrar etmiştir: 'Sana başka kentleri sorduğumda onları anlatmanı isterim. Venedik'i sorduğumda da Venedik'i;' bir yandan da düşünür Ankybele'yi nereden çıkardığını ve yanıtını kendi verir: "diğer kentleri anlamak, farklılığını kavramak istiyorsam, gizli bir ilk kentten yola çıkmak zorundaydım. Sanırım bu da Venedik yerine Ankybele oldu."

Zaten "*Her yeni kente geldiğinde yolcu, bir zamanlar kendisinin olduğunu artık bilmediği bir geçmişini bulur yeniden: artık olmadığın ya da sahip olmadığın şeyin yabancılığı, hiç senin olmamış yabancı yerlerin eşiğinde bekler*" [168] diye düşünceye dalar.

Pololar, dokuz aylık bir gecikmeden sonra, tüm yolculuklarının gerçekten son aşamasında Trabzon ve Konstantinopolis üzerinden Akdeniz'e doğru yola çıkarlar. "*1295 yılı boyunca, Ege adalarını ve Adriyatik'i yavaşça geçerek, denizden yükselen gururlu ve efsanevi şehrin kubbeleri ve kuleleri görünene kadar ilerlediler. Şimdiye kadar kaydedilen en uzun yolculuk süresince yirmi beş yıl uzaktaydılar ve delikanlı Marko artık 41 yaşında bir kişiydi.*" [169]

168 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s; 76.

169 Polo, Marco. Travels of Marco Polo (Signet Classics) (pp. 26-27). Penguin Publishing Group. Kindle Edition.

Marko Türkmen İlindeki gezisini Ankybele'ye uzatmayı düşünmektedir. Trabzon ile Tebriz arasındaki gümüş madeni ile ünlü Bayburt kentine vardıklarında ise yaşadığı beyin fırtınaları içinde Ankybele'ye gitmekten vazgeçer. Asya topraklarını terk etmek üzere Bayburt'tan Trabzon'a giderken şunu düşünür:" Ankybele'ye uğrasa ne olacaktır ki, Kubilay ile tartıştıkları konuların hangi zamanında bu kenti görecektir, çok iyi bilmemektedir. Görüş alışverişi yaparken edindikleri bilgiler ve geliştirdikleri düşüncelerle, tasavvurlarındaki mekân kurgularının sürekli değişmekte olduğunu artık daha açık olarak görmektedir."

Görsel 53: Bayburt ve Trabzon.
Gravür: P. De Tournefort [170]

170 Kültür Bakanlığı Yayımlar Dairesi Başkanlığı, Gravürlerle Türkiye, Yayına Hazırlayan: Mustafa Sevim, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1996.

Marko sonuçta şu yargıya varır ve artık olmayan Kubilay'a seslenir: "*Yolculuk yapa yapa farklılıkların kaybolduğunu fark ediyor insan: her kent bütün öteki kentlere benziyor sonuçta, biçim, düzen ve uzaklıkları değiş tokuş ediyor aralarında yerler, 'biçim'siz, ince bir toz bulutu kaplıyor kıtaları. Oysa senin atlasın olduğu gibi koruyor bu farklılıkları: bir adın harflerindekine benzeyen o uyumlu nitelik çeşitliliğini.*" [171]

Belki de bu nedenle uğradığı kentleri artık gezme isteği içinde uyanmamıştır. Calvino'ya göre,"*Marko'nun gördüğü (ya da görmediği) kentleri anlatışında öyle bir başkalık vardı ki bu kentlerde düşüncenizle gezebilir, içlerinde yitebilir, serinlemek için durabilir ya da hızla kaçabilirdiniz.*" [172]

Marko ise Kubilay'ın bir sorusunu anımsar: "Batıya döndüğünde oradakilere de anlatacak mısın bütün bunları?"

Marko "*Ben konuşur, konuşurum," der, "ama beni dinleyen, duymak istediğini duyar yalnızca. Senin heyecanla kulak kabarttığın dünya başka, kendi sokaklarıma döndüğümde hamal ve gondolcuların arasında dolaşacak hikâyeler başka olacak,... Anlatıya yön veren şey, ses değil kulaktır.*" [173]

171 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s; 178.

172 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s; 83.

173 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s; 177.

Daha sonra artık var olmayan Kubilay'a verdiği yanıt kulaklarında çınlar:

Zaman zaman, sesin bana sanki çok uzaklardan ulaşıyormuş gibi bir duyguya kapılıyorum; görkemli ve dayanılmaz bir şimdinin tutsağıyım oysa; bütün ortak yaşam biçimlerinin, süreçlerinin sonuna gelip dayandığı bir şimdi bu, alacakları yeni biçimleri bilmek de olanaksız. Kentleri yaşatan ve belki ölümlerinin ardından tekrar yaşatacak olan, gözle görülmeyen nedenleri dinliyorum senin sesinde ben. [174]

Marko bütün bu hesaplaşmalarının içinde bir yerde rastladığı bir şairin [175] Ankybele için yazdığı 'En İyi Kalpli Üvey Ana" şiirini bir daha okur, aklına Kubilay'ın sorusu gelir; "senin kentlerinin adları hep dişi, ancak kentlerinde hiç dişilik yok, bunu nasıl açıklarsın?"

Marko düşünür, keşke bu şiiri Kubilay ile birlikte okusaydık, kendisine işte bundan daha iyi bir dişil kent tanımı olabilir mi diye yanıt verseydim der. Devamında şairin şu sözleriyle avunur: Ankybele'de yaşayanların bir bölümü "*taşı çatlatacak bir sabırla bir şeyleri beklerler, kim bilir bekledikleri hayattır, belki denizi görselerdi beklemezlerdi*" zira "denizi su sanırlar." Buna karşılık der şair, "*suyu görmek için göllerin kıyısına gidersiniz ama su ufka uzanmaz.*"

174 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s; 177.

175 Cemal Süreya

Ankybele'nin göllerinde, oysa ne önemlidir suyun hiç bitmemesi ve uysal bir sevgili gibi gökyüzüyle birleşmesi, o vaatker ufuk çizgisi, o nasıl güzeldir."

Aynı şaire göre, "*her zaman ötelerde bir şey olduğunu fısıldayan o şehvetli çizgi*" kimi Ankybelelileri kendine çeker. Bunu dert etmeyenler Ankybele'de beklerler ve üretmeye devam ederler. Bunu dert edenler ise Ankybele'yi, yani üvey analarını terk ederler; ne umdukları ve ne buldukları meçhuldür.

Marko, Kubilay ile olan konuşmalarını anımsar: Ankybele'de yüksek kültür hep var olmuştur. Bunun ilk belirtileri Roma döneminde de vardır. Ankybele elitinin üyeleri, toplumu, kabilelere ait savaş kültüründen, gösterişsiz ve etkileyici saygınlığı olan bir yurttaşlık sistemine dönüştürmüşlerdir. Eğitimli bir yurttaş kültürünün oluşması ve yayılmasında bu yeni değerler sisteminin etkin olduğu bilinmektedir. Marko'nun ütopyasında da bu yok mudur? Ankybele bunu üretmemiş midir?

Bu çerçevede Kubilay bir kez Marko'ya sormuştur: "Sen ki çevreyi keşfedip göstergeleri görüyorsun, söylesene bana, iyi rüzgârlar bu geleceklerin hangisine sürüklüyor bizi?" Ege Denizinden geçerken hissettiği tenhalığın, bu yurttaşların bir bölümünün üvey analarını terk edip, bir ufuk çizgisi, dağı taşı dolduran beyaz evler, Akdeniz'in mavisi, sahip olamayacakları yelkenliler ve bohem bir

yaşam peşinde koşarak Ankybele'nin de boşalıp bir cehenneme dönüşmesine neden olabileceklerini düşünebilir miydi Marko.

Bu doğrultuda, bir başka konuşmayı da anımsar: "*Yolcu sahip olduğu tenhayı tanır, sahip olmadığı ve olmayacağı kalabalığı keşfederek.*" [176] Calvino'ya göre ise, 'yaşadığımız dünyaya biçimini veren arzulardır'. Ancak bu arzular yeni cehennemler mi yaratmaktadır sonunda; bu bilinir, kimi zaman sorgulanır, ancak arzular hep baskın çıkar.

176 Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul, s; 76

177 Baykan Günay belgesi, 2014.

Görsel 54: Arzular yeni cehennemler mi yaratmaktadır? [177]

Marko bir yandan da Kubilay'ın endişeli sözlerini anımsar: "Venedikli, peki Konstantinopolis ne olacak, senin Ankybele'ne karşı çıkmayacak mı? Ya o kent de bir cehenneme dönüşürse, yanaşacağımız son liman, o cehennem kenti olacak ve giderek daralan bir spiral boyunca kasırga bizi orada dibe çekecekse her şey boşuna!" demiştir Kubilay.

Buna Karşılık Marko'nun da dayanabileceği düşünceler bulunmaktadır. Ankara yüksek kültürünün kendisine çektiği Lora Pitel Hanımın sözleri kendisini yüreklendirmektedir. [178]

Uzun zaman yaşadığım ülkenin iki büyük kentinden birinin veya diğerinin lehine düşünmemin gereksiz olduğuna inanıyorum. Her birinin erdemleri ve kusurları vardır. İş, gezi veya eğlence için Konstantinopolis'i ziyaret etmeyi sonsuza dek seveceğim. Ama evladımı doğurduğum memleketime dönmek her zaman bir sevinç ve rahatlamadır. Konstantinopolisliler, başkenti ziyarete geldikten sonra sürekli büyüyen mega şehirlerine geri dönüş yolculuğunun tadını çıkarsınlar. Biz Ankybelelileler kendi yerimize sahip olduğumuz için mutluyuz.

Marko artık emindir; Ankybele "sorumluluklarını bilen, asla kötü davranmayan bir üvey ana olan kişiliğini korur, zira o Ana Tanrıça Kybele'nin ruhunu yaşatan bir Görünmez Kenttir."

178 Pitel; Laura (2022) Six years in Ankara: why I love the Turkish capital, Financial Times, Six years in Ankara: why I love the Turkish capital | Financial Times (ft.com)

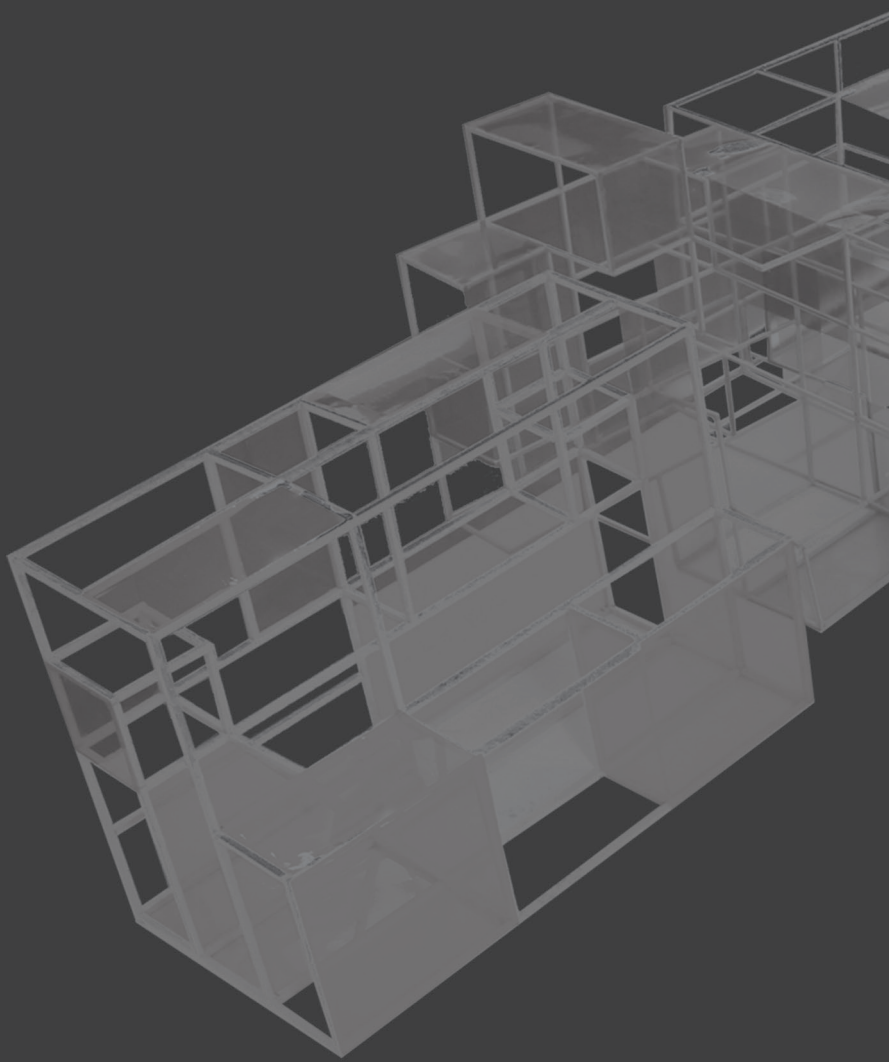

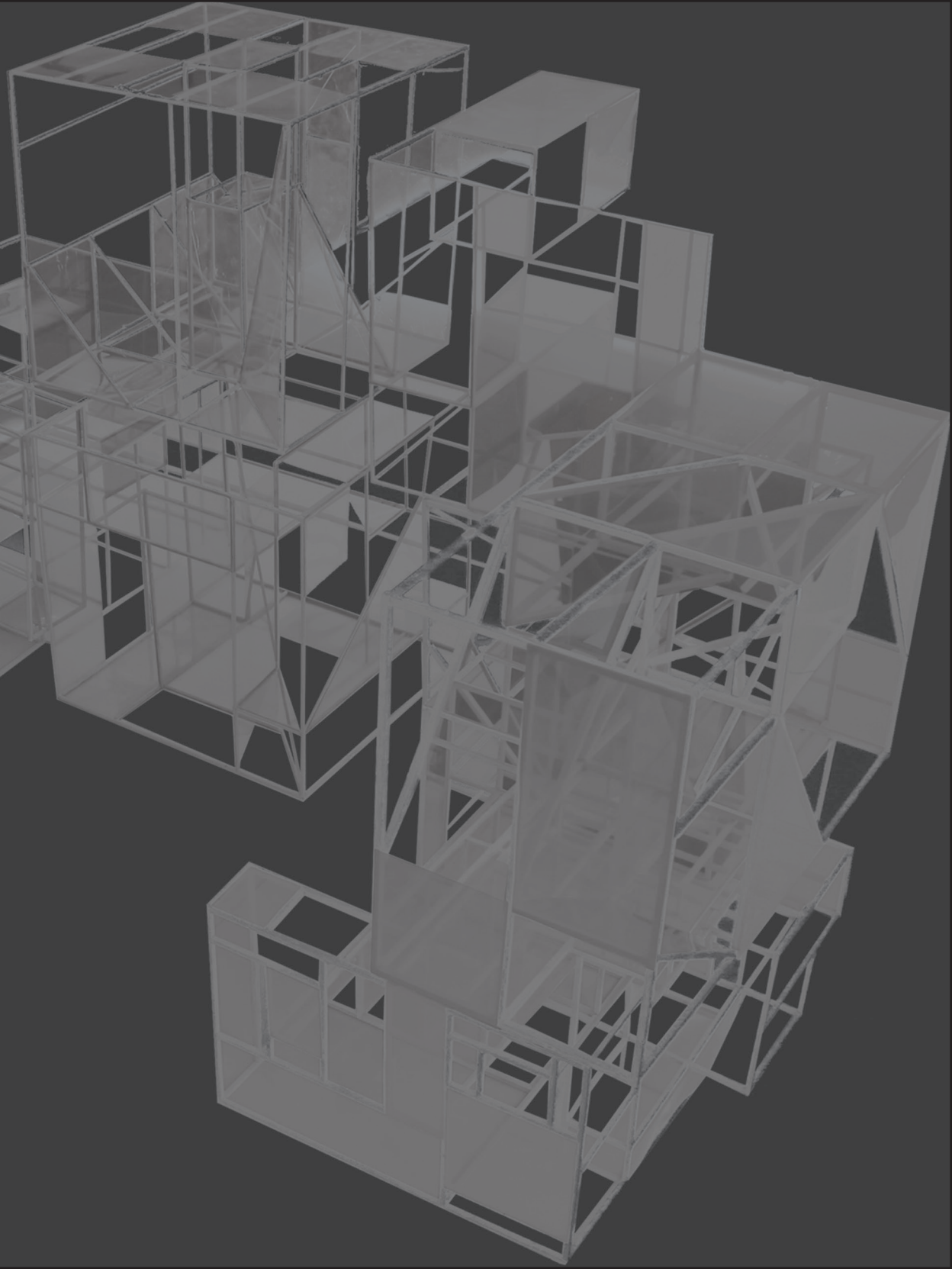

Değinilen ve Yararlanılanlar

Akçura, Tuğrul, (1971). Ankara: Türkiye Cumhuriyetinin Başkenti Hakkında Monografik Bir Araştırma, ODTÜ Yayını, No. 16, Ankara.

Augustus (1999) Ankara Anıtı Monumentum Ancyranum, Çeviri: Hamit Dereli, İnceleme: Remzi Oğuz Arık, Dünya Klasikleri Dizisi 68, Cumhuriyet.

Aydın, Suavi; Emiroğlu, Kudret; Türkoğlu, Ömer; Özsoy, Ergi, D.; (2005) Küçük Asya'nın Bin Yüzü: Ankara, Dost Kitabevi, Ankara, ISBN 975-298-173-9.

Calvino, Italo (2018) Görünmez Kentler, Çeviri Işıl Saatçıoğlu, YKY Yayınları 23. Baskı, İstanbul.

Castleden, Rodney. The Element Encyclopedia of the Celts. Harper Collins Publishers. Kindle Edition.

Chaput, Ernest (1931); "L'évolution du modelé de la région d'Angora" ; Annales de Géographie Année 1931, Volume 40 Numéro 224 pp. 153-162. http://www.persee.fr/doc/geo_0003-4010_1931_num_40_224_11290

Erdoğan, Abdülkerim (2021) Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Ankara, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2. Basım.

Erzen, Afif (2010) İlkçağda Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara; Tıpkı Basım / 1. Baskı, 1946.

Eyice Semavi (1993) Bizans Döneminde Ankara, Anadolu Araştırmaları 14.pdf (dergipark.org.tr)

Geddes, Patrick (1915) Cities in Evolution: an introduction to the town planning movement and to the study of civics, by Williams, London.

Gülekli, Nurettin Can (1948) Ankara Tarih Arkeoloji, Doğuş Matbaası, Ankara.

Kadıoğlu, Musa; Görkay, Kutalmış; Mitchell, Stephen, (2018) Roma Döneminde Ankyra, YKY Yayınları, 2. Baskı.

Knox, Thomas W. (1885), The Travels Marco Polo for Boys and Girls with Explanatory Notes and Comments, New York & London Putnam's Sons.

Kurlansky, Mark. Salt: A World History (p. 60). Penguin Publishing Group. Kindle Edition.

Kültür Bakanlığı Yayımlar Dairesi Başkanlığı; Gravürlerle Türkiye, Yayına Hazırlayan: Mustafa Sevim, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1996.

Lynch, Kevin (1981), A Theory of Good City Form, The MIT Press, Massachusetts, USA.

Mamboury, Ernest (1934); A N K A R A, Haydarpaşa-Ankara; Boğazköy, Höyük, Sivrihisar ve çevresi, Çankırı, Yozgat, vs. gezi rehberi; Fransızca 2. Basımından çeviri; Ankara Üniversitesi yayınları, No: 412.

Özçetin, Tarkan (2011); Ankara'nın Evcil Hazineleri: Ankara Kedisi, 24.02.2011 1http://kedici.com.tr/Detay.aspx?id=153

Pitel; Laura (2022) Six years in Ankara: why I love the Turkish capital, Financial Times, Six years in Ankara: why I love the Turkish capital | Financial Times (ft.com)

Rugoff, Milton (2004), Marco's Venice in Introduction Chapter; "Polo, Marco. Travels of Marco Polo (Signet Classics). Penguin Publishing Group. Kindle Edition."

Rugoff, Milton (2004), The Empire of Kublai Khan in Introduction Chapter; "Polo, Marco. Travels of Marco Polo (Signet Classics). Penguin Publishing Group. Kindle Edition."

Sardar, Ziauddin; Abrams, Inowa (2010), KAOS, Düzensizlikteki Düzeni Anlamak İçin Çizgibilim, Çeviri: Deniz Guliyeva, NTV Yayınları, İstanbul.

GÖRSELLER

panoramio-97987290

Cangır, Atila (2008) Cumhuriyetin Başkenti, Ankara Üniversitesi yayını.

Jansen, Herman (1928) Kaleye Güneydoğudan bakış, Architekturmuseum der Technischen Universität Berlin in der Universitätsbibliothek.

Potter, Beatrix. BEATRIX POTTER Ultimate Collection - 22 Children's Books With Complete Original Illustrations: The Tale of Peter Rabbit, The Tale of Jemima Puddle-Duck, ... Moppet, The Tale of Tom Kitten and more (p. 4). e-artnow. Kindle Edition.

The Old Angora – A Typical Sreet Scene (1927)The Saturday Evening Post.

http://www.silkroadfoundation.org/artl/marcopolo.shtml

Ankara Muzeum B19-36 - Anadolu Medeniyetleri Müzesi - Vikipedi (wikipedia.org)

Museum of Anatolian Civilizations116 - Anadolu Medeniyetleri Müzesi - Vikipedi (wikipedia.org)

Monumentum Ancyranum - Vikipedi (wikipedia.org)

Ankara Bentderesi ve Ankara Kalesi / 1870ler / Guillaume Berggren Fotoğrafı | ... (tarihteninciler.com)

Ankara Bentderesi ve Ankara Kalesi / 1870ler / Guillaume Berggren Fotoğrafı | Eski Türkiye Fotoğrafları Arşivi (eskiturkiye.net)

http://brbl-dl.library.yale.edu/vufind/Record/4171206

Xanadu - A Metaphor for a Splendor and an Opulence - Mongolianz

Samuel Taylor Coleridge (1772-1834) Kubilay Han : Veya Rüyada Görülen Bir İmge (Kubla Khan : Or, A vision in a Dream) - METABOLES

Eski Ankara - (8/27) (milliyet.com.tr)

Roma Ankarası'ndan Günümüze Kalan – Ankaramızı Tanıyalım (wordpress.com)

Musee Albert Kahn (1922) Angora (actuelle Ankara), Turquie, Asia: Aspects de la nouvelle Capitale, le gouvernement de Mustafa Kemal.

Angora 1922 (Musée Albert Kahn) - YouTube

Kıvılcım Er adlı kullanıcının ŞEHİRLER panosundaki Pin Geziler, Ankara, Mezarlık, ru.pinterest.com
e08762c2748e1ff8a7ad5438c2934159.jpg (2092×811) (pinimg.com)